

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่จัดการศึกษาแนววอลดอร์ฟ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ผลให้สอดคล้องกับลักษณะข้อมูลที่ได้ และนำเสนอข้อมูลครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ทั้งหมด 8 ประเด็น คือ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านหลักสูตรเนื้อหา ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารงานวิชาการ เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ (แยกบรรยายแต่ละโรงเรียนที่ทำการวิจัย) ผลการวิเคราะห์แต่ละโรงเรียน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพของผู้บริหารงานวิชาการ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลแนวการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ตามประเด็นศึกษา 8 ประเด็น

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สอน เกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพของผู้สอน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ตามประเด็นศึกษา 8 ประเด็น

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแนวคิดทางด้านการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลแนวคิดในการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ตามประเด็นศึกษา 8 ประเด็น

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์เนื้อหาภาพรวมของการจัดการเรียนการสอน ตามประเด็นที่ศึกษา 8 ประเด็น

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยายตามขั้นตอนการเรียนการสอน นำเสนอกรณีตัวอย่างในระดับประถมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารงานวิชาการ เกี่ยวกับแนวทางการจัดการ - เรียนการสอนวาดภาพระบายสีในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ (แยกบรรยายแต่ละโรงเรียนที่ทำการวิจัย)

โรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ปัญญาทัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพของผู้บริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปัญญาทัย และงานทุกฝ่ายของโรงเรียน อยู่ใน การดูแลของ คุณจันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสถ ปัจจุบันอายุ 41 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขา รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย จากจุดเริ่มต้นของการค้นหาการศึกษาที่เหมาะสมกับลูกๆ จึงได้ศึกษาต่อด้านการศึกษานานว คิด และด้านการเรียนการสอนตามแนววอลดอร์ฟ จากอเมริกาเป็นเวลา 3 ปี จึงกลับมาก่อตั้งสถานศึกษา แบบครอบครัวบ้านเรียน(Home School) ในลักษณะหลายครอบครัวร่วมจัดการศึกษาสำหรับบุตร ในรูป แบบศูนย์การเรียนรู้ ใช้ชื่อว่าปัญญาทัย ปัจจุบันกำลังดำเนินการตามกฎกระทรวงเพื่อจะจัดตั้งเป็นรูปแบบ โรงเรียน โดยจะต้องดูความเป็นไปได้ของการนำปรัชญาการศึกษาวอลดอร์ฟ ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้อง กับรูปแบบของสถานศึกษาที่จะจัดขึ้น มีประสบการณ์ด้านบริหารงานวิชาการในโรงเรียนแห่งนี้เป็นเวลา 10ปี โดยเคยผ่านการอบรมด้านการวาดภาพระบายสีตามการสอนแนววอลดอร์ฟโดยตรงจากต่างประเทศ และร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศในการจัดอบรมการศึกษาวอลดอร์ฟให้แก่ครู และบุคคลทั่วไปที่สนใจอย่างต่อเนื่อง มีผลงานการแปลเอกสารหนังสือ ตำราที่เกี่ยวกับการศึกษาวอลดอร์ฟได้รับการตีพิมพ์ เผยแพร่มากมายในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถม ศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ (โรงเรียนปัญญาทัย)

ด้านผู้สอน ในโรงเรียนปัญญาทัย การเตรียมความพร้อมผู้สอนพบว่า ผู้บริหารมีแนวทางการ เตรียมความพร้อมผู้สอนให้เข้าใจในหลักการแห่งมนุษยปรัชญาที่เป็นพื้นฐานการศึกษาแนววอลดอร์ฟเป็น หลัก ผู้สอนต้องรับการอบรมในทุกวิชาจากทางโรงเรียน การเข้าสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียน ผ่านการเป็นผู้ช่วยสอน และสร้างความเข้าใจในความหมายของการวาดภาพระบายสีของโรงเรียน ความ เข้าใจในหลักทฤษฎีและการปฏิบัติการวาดภาพระบายสี ครูแต่ละคนจะผ่านการเตรียมความพร้อมระยะ เวลาต่างกันตามการพิจารณาของผู้บริหาร ก่อนจะได้รับหน้าที่ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นปีแรก ในส่วนของบทบาทและหน้าที่ผู้สอน ผู้บริหารแนะนำให้ครูทำงานศิลปะเพื่อเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ ทักษะ และช่วยพัฒนาในการสังเกตให้เป็นคนละเอียดมากขึ้น โดยทำศิลปะร่วมกับการวาดภาพระบายสี จะทำในทุกวันเสาร์ โดยจัดให้ครูเข้ากลุ่มศึกษาร่วมกันทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติโดยพัฒนาตามระดับ ชั้นเรียนไปที่ละชั้น และให้ครูรับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญที่เป็นอาสาสมัครและที่ทางโรงเรียนขอความร่วมมือ

มีจากสมาคมวอลดอร์ฟในต่างประเทศ ผู้บริหารให้ความสำคัญที่ครูต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาในทุกด้านทุกวิชา เพราะครูในระดับชั้นประถมศึกษาต้องทำหน้าที่สอนทุกวิชาในชั้นเรียน และเลื่อนชั้นเรียนตามเด็กตลอด 6 ปีการศึกษา ครูจึงต้องปฏิบัติตนเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและรู้จักเด็กทุกคนในทุกๆด้านของเด็ก

ด้านผู้เรียน การส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนจากการวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้บริหารมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความละเอียดอ่อนภายใน เพื่อส่งเสริมด้านการสังเกต ด้านทักษะการเคลื่อนไหว ช่วยทางด้านความกลมกลืนในความรู้สึกสุนทรียภาพที่เกิดจากเส้นและสีที่มีผลต่อจิตใจ ให้ความสำคัญและเชื่อมั่นในความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ของผู้เรียน ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนโดยการปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด ให้ผ่านขั้นตอนการเตรียมงานด้วยตนเอง การรู้จักรับผิดชอบ การช่วยเหลือแบ่งปันกันซึ่งเป็นหลักการของแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ที่มุ่งหมายให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์

ด้านหลักสูตรเนื้อหา ในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้บริหารวางแผนงานหลักสูตรร่วมกับผู้สอนทุกระดับชั้นเรียน เพื่อจัดทำโครงร่างหลักสูตรระดับชั้น จัดทำรายวิชาให้มีเนื้อหาสอดคล้องบูรณาการเป็นองค์รวม บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และจริยธรรม โดยศึกษาจากหลักสูตรการศึกษาวอลดอร์ฟ และคำแนะนำจากบุคลากรของโรงเรียนที่ผ่านการศึกษามาตามแนววอลดอร์ฟในต่างประเทศ โดยใช้ช่วงปิดเทอมเพื่อจัดเตรียมเนื้อหาในชั้นเรียน และเป็นช่วงที่ทำการประเมินหลักสูตรเก่าด้วย การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรต้องพิจารณาตัวผู้เรียนในทุกๆด้านเป็นสำคัญ เพื่อให้การจัดเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับวัยและลักษณะของเด็กในชั้นเรียนแต่ละปี โดยมีเนื้อหาสาระอยู่บนหลักการแนวการศึกษาวอลดอร์ฟที่ให้แนวทาง ในส่วนของเนื้อหาสาระกิจกรรมการสอนวาดภาพระบายสีมีการให้จัดทำเป็นโครงร่างการสอน เพื่อกำหนดทิศทางการเรียนการสอนซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยนำการวาดภาพระบายสีมาใช้ คือ กิจกรรมวาดรูปทรง และระบายสีน้ำ จัดเป็นวิชาประจำที่ต้องปฏิบัติสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หลังการเรียนบทเรียนหลัก กำหนดให้ใช้เนื้อหาเรื่องราวนิทาน เทพนิยายที่สื่อถึงสีและเส้นได้ และกิจกรรมการวาดภาพประกอบในบทเรียน โดยให้มีการทำกิจกรรมวาดภาพในทุกวิชาเท่าที่จะสอดคล้องได้ ทั้งช่วงของบทเรียนหลักและบทเรียนพิเศษ

ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมายทางการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี พบว่าผู้บริหารวางแนวทางให้สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาการศึกษาวอลดอร์ฟ มุ่งเน้นการศึกษาที่สนองต่อธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก คือเด็กจะรู้จักสิ่งที่เป็นภาพไปสู่อารมณ์ ทุกวิชาจึงต้องบูรณาการด้วยการวาดเป็นภาพ จึงให้มีการวาดภาพประกอบบทเรียนต่างๆเท่าที่จะทำได้ ในส่วนของการระบายสีน้ำและการวาดรูปทรง พบว่าผู้บริหารได้กำหนดจุดประสงค์ทางการเรียนการสอนกิจกรรมระบายสีน้ำ ให้ไปสู่การรับรู้ประสบการณ์และรับรู้ความรู้สึกในสี รองรับพัฒนาการความรู้สึก การสังเกตและความละเอียดอ่อน สำหรับกิจกรรมการวาดรูปทรง มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ไปสู่พื้นฐานของการวาด การเขียน การรับ

รู้ความรู้สึกในเส้นเพื่อให้เด็กเห็นถึงความยืดหยุ่น การเคลื่อนไหว ทิศทาง และนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์เป็นรูปภาพได้

ด้านวิธีการสอน การใช้วิธีการสอนวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้บริหารได้วางแนวทางการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของเด็ก ที่เป็นหัวใจของแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ให้มีรูปแบบการสอนค่อนข้างเป็นขั้นตอน เริ่มจากให้ผู้เรียนผ่านการเตรียมอุปกรณ์ เตรียมกายและจิตด้วยการท่องกลอนเพื่อรวบรวมสมาธิที่จะรับรู้อารมณ์ มาสู่ขั้นสอน-ปฏิบัติ และขั้นสรุปผล โดยแนะนำแนวทางให้ใช้วิธีการสอนระบายสีน้ำแบบสาธิตเป็นการสอนวาดภาพประกอบในเรื่องราว นิทาน หรือบทเรียน ส่วนกิจกรรมวาดรูปทรงให้ใช้วิธีการสอนด้วยการเคลื่อนไหวจากร่างกายทุกส่วน การวาดบนหลายพื้นผิว ก่อนการวาดลงบนกระดาษในขั้นตอนสุดท้าย สำหรับการวาดภาพประกอบในบทเรียนต่างๆ ให้ใช้วิธีการสอนวาดตามภาพต้นแบบของครู ให้ครูเป็นผู้พิจารณารูปแบบที่เห็นว่าควรนำเสนอสู่เด็ก โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสรรค์ภาพขึ้นเองตามโอกาสที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กแสดงความพร้อมที่จะทำได้เอง สำหรับหลักการสอนของครู ผู้บริหารมีแนวทางให้ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ปัญหาคอยดูแลและช่วยเหลือโดยไม่เข้าไปแทรกแซงความคิดของเด็กในการทำงาน สำหรับรูปแบบวิธีการวาดภาพระบายสีที่เป็นลักษณะของการศึกษาแนววอลดอร์ฟ พบว่าผู้บริหารวางแนวทางการวาดภาพระบายสีตามหลักการแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ คือ มีปรัชญาการมองทุกสิ่งในแง่ของความเป็นจริงตามหลักมนุษยปรัชญา การวาดภาพระบายสีจึงแนะนำการลงสีแบบไร้เส้นร่างภาพ ทั้งการระบายสีน้ำ สีเทียนและสีไม้ เพราะสิ่งทุกอย่างโดยความจริงแล้วไม่มีเส้นขอบแต่เกิดจากสีต่างมาชนกันจนเกิดเป็นขอบเป็นรูปร่าง รูปทรง กำหนดให้มีการสอนระบายสีน้ำแบบกระดาษเปียก(wet-on-wet) ที่สีสามารถกระจายและผสมกันอย่างอิสระเพื่อตอบสนองพัฒนาการวัยเด็กที่ต้องการแสดงออกในเรื่องของจินตนาการ ที่ไม่มีเรื่องรูปภาพขอบเขตมาจำกัดกรอบความคิด ให้สนองตอบความรู้สึกและอารมณ์ของเด็กที่หลากหลาย ด้วยคุณค่าของสีน้ำที่ใสบนกระดาษเปียก ซึ่งนำไปสู่การแปรเปลี่ยนคุณสมบัติของสีและสามารถดึงความรู้สึกของเด็กได้ สีน้ำทำให้เกิดการสังเกตได้ง่าย และรวดเร็ว

ด้านสื่อการสอน การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารคำนึงถึงหลักมนุษยปรัชญาวอลดอร์ฟ ที่รับรู้ถึงการเกิดสิ่งต่างๆล้วนมาจากธรรมชาติเป็นพื้นฐาน จึงแนะนำให้ผู้เรียนได้ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มาจากธรรมชาติ และถึงเห็นว่าสื่อที่มีคุณภาพดี ช่วยในการเรียนรู้ของเด็กมีประสิทธิภาพได้ วัสดุธรรมชาติช่วยตอบสนองต่อธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กได้ดี ทั้งการใช้ประโยชน์ ความปลอดภัยและความรู้สึกที่ได้รับ สำหรับการใช้สื่อการสอน พบว่าให้ใช้สื่อลักษณะนามธรรมประเภทเรื่องเล่าที่เหมาะสมกับเด็กเช่น นิทานกริม เทพนิยายโบราณ เรื่องราวต่างๆ เช่น วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม หรือฤดูกาล และแนะนำให้ครูเป็นสื่อในการกระตุ้นความคิดผู้เรียน ในส่วนของการใช้อุปกรณ์การวาดภาพระบายสี ให้มีการใช้สีเทียนสีผึ้งแบบก้อนสีเหลี่ยม เพราะเป็นสีที่มีความลื่นดี ซึ่งสังข์จากเยอรมัน เพื่อรองรับทักษะการใช้มือ กล้ามเนื้อ และได้เรียนรู้ดัดแปลงการใช้ก้อนสีจากมูมและด้านเพื่อให้ได้รูปแบบการใช้ที่แตกต่างกัน ให้ใช้สีน้ำแบบโปร่งใสละลายน้ำได้ดี กำหนดให้ใช้แม่สี (แดง

เหลือเงิน) ในชั้นประถมต้น และเพิ่มสี่ชั้นในชั้นประถมปลายที่เป็นไปตามหลักสูตรวอลดอร์ฟ โดยใช้พู่กันสีน้ำชนิดแบนเพื่อให้เกิดการถื่นไหลของการวาดสี สำหรับสีไม้ให้ใช้ในชั้นประถมปลายเป็นสีไม้แบบแท่งใหญ่เพื่อให้จับถนัดมือ และให้ผลงานเสร็จเร็วเหมาะกับสมาธิการทำงานของเด็กที่มีไม่มาก วัสดุอุปกรณ์ และพื้นที่การทำงานหรือหน้ากระดาษมุ่งเน้นให้มีพื้นที่ใหญ่พอกับการเคลื่อนไหวมือและความคิดที่มีมากมายในวัยเด็ก

ด้านการวัดและประเมินผล วิธีการวัดและประเมินผลเกี่ยวกับการวาดภาพพระบายสี พบว่า ผู้บริหารได้วางแนวทางการวัดและประเมินผลที่เป็นไปตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ โดยให้ผู้สอนใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมของเด็กในทุกด้านขณะทำงาน มีการประเมินผลการวาดภาพพระบายสีในชั้นเรียนในลักษณะพูดชื่นชมผลงานของทุกคนร่วมกันในเรื่องที่ผู้สอนเห็นว่าสำคัญ ในส่วนของการประเมินผลปลายเทอม ผู้สอนซึ่งเป็นครูประจำชั้นจะกำหนดเรื่องราวที่จะเขียนบรรยายตัวเด็กแต่ละคน โดยแนะแนวทางให้ครูเขียนแสดงให้เห็นพัฒนาการทั่วด้านที่เกิดขึ้นเป็นรายคน เขียนบรรยายเพื่อให้เห็นในส่วนที่เด็กได้แสดงออกอย่างชัดเจน ครอบคลุมในเรื่อง ทักษะต่างๆของการวาดภาพที่แสดงให้เห็น สติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตใจ โดยใช้แนวคิดทางปรัชญาที่ถึงเห็นพัฒนาการช่วงชั้นประถมเป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้โลกกว้าง เป็นวัยที่เริ่มมีความสนใจด้านความงาม ความละเอียดอ่อน มีทักษะปฏิบัติและสามารถที่จะพัฒนาเพิ่มขึ้นได้ ในส่วนของการปรับปรุงการเรียนของเด็กในการวาดภาพพระบายสี กำหนดให้มีการแก้ไข ปรับปรุงผลงานในขณะที่เรียนโดยผ่านการแนะนำของครู ที่ไม่ใช่การอธิบายข้อผิดพลาด แต่เป็นการให้มองและสังเกตเองว่าสวยหรือพอใจแล้วหรือยัง และให้มีการเสริมบทเรียนในช่วงการเรียนวิชาอื่นๆ เพื่อปรับแก้ไขพฤติกรรมให้ดีขึ้น ซึ่งไม่เน้นการแก้ไขผลงานเด็กเพียงอย่างเดียว

ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ในการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียน พบว่า ผู้บริหารได้นำหลักการตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟมาใช้ในการจัดสภาพบรรยากาศทั้งในและนอกห้องเรียน โดยคำนึงถึงการจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก สีในห้องเรียนแต่ละชั้นเรียนต้องสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย และเหมาะสมสำหรับบรรยากาศที่เด็กแต่ละวัยควรอยู่ กำหนดให้สีห้องเรียนแตกต่างและต่างกับโรงเรียนวอลดอร์ฟในต่างประเทศ เพราะต้องขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และลักษณะผู้คนร่วมด้วย กำหนดสีห้องเรียนแต่ละระดับชั้นเชื่อมโยงผสานกัน ซึ่งเชื่อว่าสีที่แสดงจะสะท้อนตัวตนและจัดเกลาอุปนิสัยด้านไม่พึงประสงค์ได้ในเวลาเดียวกัน ดำเนินการจัดทัศนียภาพแบบเปิดมองเห็นธรรมชาติ และแสงสว่างภายนอก และให้มีการจัดตกแต่งมุมต่างๆเช่น เครื่องตกแต่งบนโต๊ะครู โต๊ะนิทรรศการ โดยใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติ เช่น ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ไม้ เครื่องจักสาน งานหัตถกรรม เพื่อให้เด็กได้สัมผัสธรรมชาติตามหลักมนุษยปรัชญาเช่นเดียวกับการใช้สื่อการสอนที่เป็นธรรมชาติ การจัดโต๊ะเรียนของเด็กใช้แนวการพิจารณาอุปนิสัย 4 แบบตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ที่รูคอล์ฟ สไตเนอร์ทำการศึกษาไว้แต่นำมาปรับให้เข้ากันได้กับสภาพความเป็นจริง สำหรับการใช้อุปกรณ์สิ่งแวดล้อมทางการเรียนในกิจกรรมวาดภาพพระบายสีโดยตรง ให้จัดส่วนของมุมแสดงผลงานศิลปะในห้องเรียนทุกชั้น เพื่อให้เด็กได้สังเกตและรับรู้ผลงานของตนเองและคนอื่น และจัดบอร์ดแสดงผลงานปลายเทอมเพื่อแสดงผลงานของนักเรียน

แต่ละชั้นเรียนแก่ผู้ปกครองและบุคคลภายนอกที่สนใจ (สัมภาษณ์ : จันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสถ, ผู้บริหารงานวิชาการ โรงเรียนปัญโญทัย , 25 ธันวาคม 2546 เวลา 13.20 - 14.30 น.)

โรงเรียนแสนสนุกไตรทักยะ

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพของผู้บริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนแสนสนุกไตรทักยะ และงานทุกฝ่ายของโรงเรียน อยู่ใน การดูแลของคุณอุษา ถนนอมพงษ์พันธ์ ปัจจุบันอายุ 50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้ศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา เคยเป็นผู้ พิพากษามศทบของศาลเยาวชนจึงตระหนักถึงปัญหาของเด็กในลักษณะต่างๆ โดยมีฐานความคิดว่า ปัญหาเกิดขึ้นจากความบกพร่องของการอบรมเลี้ยงดู เป็นจุดเริ่มต้นให้สนใจด้านการศึกษา เมื่อเกิดความ สนใจแนวการศึกษาวอลดอร์ฟจึงเข้าศึกษาด้านปรัชญา และศึกษาสังเกตการเรียนการสอนตามแนวการ ศึกษาวอลดอร์ฟจากต่างประเทศเป็นเวลา 3 ปี จึงกลับมาร่วมจัดตั้งสถานศึกษา ใช้ชื่อว่าโรงเรียนแสนสนุก ไตรทักยะ มีประสบการณ์ด้านบริหารงานวิชาการในโรงเรียนแห่งนี้เป็นเวลา 5 ปี ผ่านการอบรมด้าน ศิลปะตามแนววอลดอร์ฟร่วมกับวิชาการด้านอื่นแบบหลักสูตรรวม ได้ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญและ ครุניתเทศจากโรงเรียนวอลดอร์ฟในต่างประเทศจัดอบรมการศึกษาวอลดอร์ฟให้แก่ครูอย่างต่อเนื่อง โดย การสอบถามความต้องการที่จะเพิ่มเติมความรู้จากคณะครูทั้งหมด เพื่อจัดการอบรมปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถม ศึกษา ที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ (โรงเรียนแสนสนุกไตรทักยะ)

ด้านผู้สอน โรงเรียนแสนสนุกไตรทักยะ ผู้บริหารมีแนวทางการเตรียมความพร้อมผู้สอนให้เข้า ใจในหลักการแห่งมนุษยปรัชญาที่เป็นพื้นฐานการศึกษาแนววอลดอร์ฟเป็นหลัก โดยผู้สอนต้องเข้า สังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียน การเป็นผู้ช่วยสอน การสร้างความเข้าใจในความหมายของศิลปะ และการวาดภาพระบายสีของโรงเรียน ความเข้าใจในหลักทฤษฎีและการปฏิบัติกรวาดภาพระบายสี ครูที่จะผ่านการประเมินในการเตรียมความพร้อม เป็นไปตามการพิจารณาของครูชั้นประถมศึกษาที่เป็นครู นิเทศ ก่อนจะได้รับหน้าที่ครูประจำชั้นประถมปีที่ 1 เป็นปีแรก ในส่วนของบทบาทและหน้าที่ผู้สอน ผู้บริหารแนะนำให้ครูทำงานศิลปะร่วมกันเป็นกลุ่มตามแต่เหมาะสมเพื่อเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ ความ สุนทรีย์ ทักยะ และช่วยพัฒนาในการสังเกตให้เป็นคนละเอียดมากขึ้น มีการสอบถามความต้องการของ ครูที่จะให้จัดอบรมเสริมความรู้จากผู้เชี่ยวชาญเป็นระยะ และทางโรงเรียนประสานความร่วมมือกับครู นิเทศในสมาคมวอลดอร์ฟต่างประเทศเพื่อเดินทางมาให้คำแนะนำด้านการสอนปีละ 1 ครั้ง ผู้บริหารให้ ความสำคัญที่ด้านการพัฒนาจิตใจของครูเป็นสำคัญ การปฏิบัติตนของครูที่เหมาะสมไม่ใช่การเข้าคอร์ส

อบรมแต่เป็นการได้รับการปฏิบัติโดยตรงจากผู้บริหารทำให้ครูซึมซับและนำไปปรับพฤติกรรมครูที่เหมาะสมในที่สุด กำหนดให้ครูในระดับชั้นประถมศึกษาต้องทำหน้าที่สอนทุกวิชาในชั้นเรียนของตน และเลื่อนชั้นเรียนตามเด็กตลอด6ปีการศึกษา ครูจึงต้องปฏิบัติตนเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและรู้จักเด็กทุกคนอย่างรอบด้าน

ด้านผู้เรียน การส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนจากการวาดภาพระบายสี พบว่าผู้บริหารมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความละเอียดอ่อนภายในจิตใจ เพื่อส่งเสริมจินตนาการ พัฒนาความอิสระส่วนบุคคลเพื่อความหลุดพ้นนำสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนโดยการแสดงความคิดเห็น การยกมือถามครู ให้ผู้เรียนปรึกษาพูดคุยกับผู้บริหารด้วยความใกล้ชิดเหมือนอยู่ในครอบครัว ให้ผู้เรียนได้ทำการปฏิบัติทุกอย่างด้วยตนเองให้มากที่สุด

ด้านหลักสูตรเนื้อหา ในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี พบว่าผู้บริหารวางแผนงานหลักสูตรร่วมกับผู้สอนทุกระดับชั้นเรียน โดยศึกษาหลักสูตรแบบวอลดอร์ฟ หลักสูตรในโรงเรียนวอลดอร์ฟต่างประเทศ คำแนะนำจากบุคลากรของโรงเรียนที่ผ่านการศึกษางานแนววอลดอร์ฟ ในต่างประเทศ และการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดทำโครงร่างหลักสูตรระดับชั้นให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระ8 กลุ่มวิชา และนำข้อดีของหลักสูตรขั้นพื้นฐานมาใช้ให้เข้ากันได้กับการศึกษาวอลดอร์ฟ เช่นการให้เรียนรู้แบบบูรณาการทุกวิชา รายวิชาจึงมีเนื้อหาสอดคล้องบูรณาการเป็นองค์รวม ดำเนินการจัดทำหลักสูตรใช้ช่วงปิดเทอมเพื่อจัดเตรียมเนื้อหาในชั้นเรียนในการปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นการพิจารณาของผู้สอนที่กระทำได้ตลอดเวลา หรือในวาระประชุมครุร่วมกันสัปดาห์ละ1 ครั้ง การกำหนดเนื้อหาที่ใช้ต้องพิจารณาตัวผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยและลักษณะของเด็กในชั้นเรียนแต่ละปี โดยมีเนื้อหาสาระอยู่บนหลักการตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟบน 3 ศาสตร์ คือ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และจริยธรรมศีลธรรม สำหรับเนื้อหาสาระของกิจกรรมการสอนวาดภาพระบายสี ให้จัดทำเป็นโครงร่างเพื่อกำหนดทิศทางการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นได้ โดยนำการวาดภาพระบายสีมาใช้สอน คือ กิจกรรมวาดรูปทรง และระบายสีน้ำ จัดเป็นวิชาประจำที่ต้องปฏิบัติสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หลังการเรียนบทเรียนหลัก กำหนดให้ใช้เนื้อหาเรื่องราวนิทาน เทพนิยายที่สื่อถึงสีและเส้นได้ และในส่วนของกิจกรรมการวาดภาพประกอบในบทเรียน จัดเพื่อให้มีการทำศิลปะในทุกวิชาอยู่ตลอดเวลา

ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมายทางการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้บริหารวางแผนงานให้สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาการศึกษาวอลดอร์ฟ มุ่งเน้นการศึกษาที่สนองต่อธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก คือเด็กจะเรียนรู้จากการสังเกต การเรียนรู้จากการค้นพบความประหลาดใจ ตื่นเต้น ศิลปะเป็นสิ่งที่สนองให้ต่อภายใน คุณค่าของศิลปะจะทำให้มนุษย์มีคุณลักษณะที่สูงขึ้นเป็นสิ่งที่สำคัญนอกเหนือจากเรียนรู้วิชาการ ในส่วนของจุดมุ่งหมายเฉพาะ พบว่า ผู้บริหารได้กำหนดจุดประสงค์ทางการเรียนการสอนระบายสีน้ำ ให้ไปสู่การรับรู้ประสบการณ์และรับรู้ความรู้สึกใน

สื่อรองรับพัฒนาด้านความรู้สึก การสังเกตและความละเอียดอ่อน การจินตนาการและการเรียนรู้รูปทรง โดยทางอ้อม สำหรับกิจกรรมการวาดรูปทรง มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ไปสู่พื้นฐานของการวาด การเขียน การเคลื่อนไหว จินตนาการ และคิดสร้างสรรค์เป็นรูปภาพได้ การวาดภาพในบทเรียนเรียน เพื่อรองรับธรรมชาติของเด็กที่เรียนรู้จากรูปภาพก่อนความหมายข้อความ ทุกวิชาจึงต้องบูรณาการด้วยการวาดเป็นภาพ เพื่อให้ใช้จินตนาการ ความรู้สึก ร่วมกับการใช้ความคิดจดจำในด้านวิชาการ

ด้านวิธีการสอน การใช้วิธีการสอนวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้บริหารได้วางแนวทางการสอนเพื่อให้สอดคล้องตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ แต่ให้อิสระแก่ผู้สอนในการลำดับขั้นตอนการสอน โดยให้มีขั้นตอนการสอน คือ ขั้นผู้เรียนผ่านการเตรียมอุปกรณ์ เตรียมกายและจิตด้วยการท่องกลอนเพื่อรวบรวมสมาธิที่จะรับรู้อารมณ์ ขั้นสอน-ปฏิบัติงาน และขั้นสรุปผลงาน แนะนำแนวทางให้ใช้วิธีการสอนระบายสีน้ำแบบสาธิต และการสอนแบบแนะนำ เป็นการสอนวาดภาพประกอบในเรื่องราว นิทาน หรือบทเรียน กิจกรรมวาดรูปทรงให้ใช้วิธีการสอนด้วยการเคลื่อนไหวจากร่างกายทุกส่วน ให้วาดบนหลายพื้นผิวสัมผัส ก่อนการวาดลงบนกระดาษในขั้นตอนสุดท้าย สำหรับการวาดภาพประกอบในบทเรียนต่างๆ ให้ใช้วิธีการสอนแบบสาธิตเทคนิคการวาดเบื้องต้น และเปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสรรค์ภาพขึ้นตามรูปแบบของตนเอง สำหรับหลักการสอนของครู ผู้บริหารมีแนวทางให้ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ปัญหาและคอยดูแลช่วยเหลือ คอยจัดเตรียมสิ่งที่ดีให้กับผู้เรียน โดยไม่เข้าไปแทรกแซงการทำงานของเด็ก สำหรับรูปแบบวิธีการวาดภาพระบายสีที่เป็นลักษณะของการศึกษาวอลดอร์ฟ พบว่า ผู้บริหารวางแนวทางการวาดภาพระบายสีตามหลักการแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ คือ มีปรัชญาการมองทุกสิ่งในแง่ของความเป็นจริงตามหลักมนุษยปรัชญา การวาดภาพระบายสีจึงแนะนำการลงสีแบบไร้เส้นร่างภาพ ทั้งการระบายสีน้ำ สีเทียน และสีไม้ เพราะเชื่อว่าสิ่งทุกอย่างโดยความจริงแล้วไม่มีเส้นขอบแต่เกิดจากการกระทำของแสงและสีที่มาพบกันจนเกิดเป็นขอบเป็นรูปร่าง รูปทรง กำหนดให้มีการสอนระบายสีน้ำแบบเปียก (wet on wet) เพื่อตอบสนองพัฒนาการวัยเด็กที่ต้องการแสดงออกในเรื่องของจินตนาการไร้ขอบเขต ให้สนองตอบความรู้สึกและอารมณ์ของเด็กที่ต้องการความประหลาดใจจากค่าของสีน้ำที่ไหลผสมกันบนกระดาษเปียก

ด้านสื่อการสอน การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน พบว่าผู้บริหารมีแนวทางตามหลักการศึกษาวอลดอร์ฟ เน้นสื่อการสอนที่ตอบสนองต่อการรับรู้ตามธรรมชาติของเด็ก มีแนวคิดที่ว่าเด็กควรรับรู้ได้จากทุกส่วนของร่างกาย สื่อต้องตอบสนองต่อจิตใจ และสื่อต้องสามารถสัมผัสเข้าสู่การเรียนรู้และจดจำอย่างกลมกลืน จึงแนะนำให้ครูจัดหาสื่อที่เป็นวัสดุธรรมชาติเพราะสัมผัสได้ ให้ความรู้สึกได้และความปลอดภัยต่อเด็ก สำหรับการใช้สื่อการสอน ให้ใช้สื่อประเภทนามธรรม เช่นนิทานอีสป เรื่องราวที่มีชีวิตชีวา เพื่อนำเสนอการสอนให้มีชีวิต เกิดจินตนาการ ในส่วนของการใช้อุปกรณ์การวาดภาพระบายสี ให้มีการใช้สีเทียนสีผึ้งแบบก้อนสีเหลี่ยมเพราะเป็นสีที่มีความลื่นดีสามารถรองรับการใช้มือ ถูกลมเนื้อได้ และให้เรียนรู้ตัดแปลงการใช้ก้อนสีจากมุมและด้าน เพื่อให้ได้รูปแบบการใช้ที่แตกต่างกัน ให้ใช้สีน้ำแบบโปร่งใสละลายน้ำได้ดี ลักษณะสีใกล้เคียงกับธรรมชาติ โดยกำหนดให้ใช้แม่สี(แดง

เหลือเงิน) ในชั้นประถมต้น และเพิ่มสี่ขึ้นในชั้นประถมปลายที่เป็นไปตามหลักสูตรวอลดอร์ฟ หรือเพิ่มสี่ขึ้นได้ตามการพิจารณาของผู้สอน โดยใช้พู่กันสีน้ำแบบแบนเพื่อให้เกิดความอิสระ สำหรับสีไม้ให้ใช้แบบแท่งใหญ่เพื่อให้จับถนัดมือทั้งประถมต้นและปลาย และให้ใช้พื้นที่การทำงานในหน้ากระดาษขนาดใหญ่เพื่อสนองต่อการเคลื่อนไหวควบคุมมือที่ยังไม่ดีพอ และความคิดที่มีมากมายในวัยเด็ก โดยวัสดุทั้งหมดสั่งซื้อจากโรงเรียนวอลดอร์ฟในต่างประเทศโดยพยายามจัดหาภายในประเทศ ถ้ามีคุณภาพที่ใกล้เคียงและเหมาะสม

ด้านการวัดและประเมินผล วิธีการวัดและประเมินผลเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้บริหารได้วางแนวทางการวัดและประเมินผลเป็นไปตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ โดยให้ผู้สอนใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมของเด็กในทุกด้าน การวิเคราะห์ผลงานภาพวาด ให้มีการประเมินผลร่วมกันกับผู้เรียน โดยพูดชื่นชมผลงานในด้านที่ดี ที่สวยงาม ให้ศิลปะเป็นสิ่งงดงามไม่ใช่การตำหนิ ในส่วนของการประเมินผลปลายทอม ได้ให้อิสระแก่ผู้สอนในการกำหนดเรื่องราวที่จะเขียนบรรยายตัวเด็กรายบุคคล โดยมีแนวทางให้ครูบรรยายถึงภาพพัฒนาการทั่วด้านที่เกิดขึ้นเป็นภาพกว้าง รวมไปถึงภาพในอนาคตที่จะเกิดขึ้นด้วย โดยประเมินผลครอบคลุมในพัฒนาการทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม ในส่วนของการปรับปรุงการเรียนของเด็กในการวาดภาพระบายสี ให้มีการแก้ไขปรับปรุงด้วยการเสริมสิ่งที่ต้องการพัฒนาในบทเรียนทุกวิชา ไม่แต่เฉพาะในการทำงานศิลปะ เช่นการถักไหมพรมเพื่อการซ่อมเสริม การเคลื่อนไหวรูปทรง หรือการให้วาดภาพประกอบในบทเรียนเขียนไทย

ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ในการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียน พบว่า ผู้บริหารได้นำหลักการตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟมาใช้ในการจัดสภาพบรรยากาศทั้งในและนอกห้องเรียน โดยคำนึงถึงการจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับจิตใจ อารมณ์ของเด็กแต่ละวัย สีในห้องเรียนแต่ละชั้นเรียนต้องสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย และสวยงามน่าอยู่ ซึ่งเชื่อว่าสีในบรรยากาศที่เด็กอยู่นานๆจะสะท้อนตัวตนให้รู้จักตนเองทำให้แก้ไขสิ่งไม่ดีในตัวเอง เป็นการทำงานเชิงศิลปะบำบัด วางแนวทางให้มีการจัดทัศนียภาพแบบเปิดมองเห็นธรรมชาติและแสงสว่างภายนอก เพื่อเด็กได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของโลกตลอดทั้งวัน และให้มีการจัดตกแต่งมุมต่างๆเช่น เครื่องตกแต่งบนโต๊ะครู โต๊ะนิทรรศการอย่างเป็นทางการเป็นศิลปะที่สวยงามโดยใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติ เพื่อให้เด็กได้สัมผัสธรรมชาติตามหลักมนุษยปรัชญาเช่นเดียวกับการใช้สื่อการสอน และใกล้ชิดศิลปะอยู่ตลอดเวลา การจัดโต๊ะเรียนของเด็ก ใช้แนวการศึกษาอุปนิสัย 4 แบบตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ โดยปรับใช้ให้เข้ากันได้กับสภาพความเป็นจริงและเหมาะสมมากที่สุด สำหรับการใช้สิ่งแวดล้อมทางการเรียนในกิจกรรมวาดภาพระบายสีโดยตรง ให้จัดส่วนของมุมแสดงผลงานศิลปะในห้องเรียนทุกชั้น เพื่อให้เด็กได้สังเกต และรับรู้ผลงานของตนเองและคนอื่น และนำศิลปะไปจรรโลงในจิตใจ ให้แสดงผลงานปลายทอม และแสดงผลงานของโรงเรียนวอลดอร์ฟพร้อมกัน ในวัน Open Day ช่วงเดือนตุลาคม พร้อมกับโรงเรียนวอลดอร์ฟทั่วโลก (สัมภาษณ์ : อุษมา ถนอมพงษ์พันธ์ , ผู้บริหารงานวิชาการโรงเรียนแสนสนุกไตรทักษะ, 12 กุมภาพันธ์ 2547 เวลา 14.00 - 15.40 น.)

จากส่วนที่1 สรุปผลการวิเคราะห์ในภาพรวม ได้ดังนี้

ตอนที่1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารงานวิชาการทั้ง 2 โรงเรียน พบว่า เป็นเพศหญิงทั้งหมด มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ไม่ได้จบสาขาการศึกษาแต่มีความสนใจด้านการศึกษาสำหรับเด็ก ทั้ง2คนมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านการจัดการศึกษาแนววลดคอร์ฟในต่างประเทศ ใช้เวลาศึกษาเฉลี่ย 3ปี และศึกษาในด้านบริหารการศึกษาอีก 1 คน ผู้บริหารงานทั้ง2 โรงเรียน มีบทบาทเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง และบริหารดูแลงานทุกฝ่ายของโรงเรียน มีประสบการณ์บริหารงานวิชาการในโรงเรียนอยู่ระหว่าง 5-10ปี สำหรับประสบการณ์ด้านการวาดภาพพระบายสีแนววลดคอร์ฟได้จากการศึกษาในต่างประเทศ และการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้กับครูและบุคลากรภายนอกได้ศึกษา ลักษณะในการบริหารงานเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จัดการศึกษารูปแบบการศึกษาทางเลือก และการศึกษาอิสระแบบ เปิดสอนในระดับอนุบาลถึงระดับประถม มีชั้นเรียนละ1ห้อง นักเรียนเฉลี่ยห้องเรียนละ12 คน จำนวนรวมนักเรียนชั้นประถมอยู่ระหว่าง 50-60 คน จำนวนครูชั้นประถมเฉลี่ย 5 คน

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพพระบายสี ชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวทางการศึกษาวอลดอร์ฟ ซึ่งทั้ง 2โรงเรียนมีลักษณะตามแนววลดคอร์ฟที่สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

ด้านผู้สอน พบว่า ในการเตรียมการสอน ผู้บริหารสร้างความเข้าใจในแนวการศึกษาต่อผู้สอน โดยให้เป็นผู้สังเกตการสอน เป็นผู้ช่วยสอน และเริ่มเป็นครูประจำชั้นประถม1 เป็นปีแรก วางบทบาทให้ผู้สอนต้องเลื่อนชั้นเรียนตามผู้เรียนถึงประถม6 เพื่อให้ใกล้ชิดและเรียนรู้เด็กได้จากทุกด้าน ให้ผู้สอนจัดกลุ่มศึกษางานศิลปะร่วมกันเป็นประจำหรือตามแต่เหมาะสม และจัดอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญภูมิภาคให้กับครู เพื่อพัฒนาจิตใจและอุปนิสัยให้อ่อนโยนละเอียดอ่อน เกิดการมองโลกอย่างมีศิลปะ ซึ่งสะท้อนในการปฏิบัติตนของครูต่อเด็ก โดยครูประถมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีที่เด็กเชื่อมั่นและศรัทธา

ด้านผู้เรียน พบว่า ในการส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียน ผู้บริหารมีแนวทางให้ผู้เรียนปฏิบัติงานศิลปะ โดยเฉพาะการวาดภาพ เพื่อส่งเสริมพัฒนาด้านจิตใจ ความละเอียดอ่อนที่เด็กควรได้รับ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนโดยให้มีประสบการณ์ปฏิบัติงานศิลปะทุกชั้นตอนด้วยตนเองให้มากที่สุด และให้ความใกล้ชิดกับผู้เรียนอย่างเป็นครอบครัวอบอุ่น เด็กสามารถพูดคุยปรึกษา กับผู้บริหารงานโรงเรียนได้

ด้านหลักสูตรเนื้อหา พบว่า ผู้บริหารวางแผนงานหลักสูตรร่วมกับผู้สอนทุกชั้นเรียน ศึกษาพื้นฐานจากหลักสูตรวอลดอร์ฟ หลักสูตรโรงเรียนวอลดอร์ฟต่างประเทศ และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมด้วย มีแนวทางหลักสูตรแบบบูรณาการเป็นองค์รวม โดยมีเนื้อหาทุกวิชาเชื่อมประสานกัน ใช้ช่วงปิดภาคเรียนในการปรับปรุง พัฒนาและจัดเตรียมหลักสูตรใหม่ นำกิจกรรมวาดภาพพระบายสีมาใช้จัดการสอน คือ กิจกรรมระบายสีน้ำ กิจกรรมวาดรูปทรง และกิจกรรมวาดภาพประกอบบทเรียน การจัดเนื้อหา

สาระพิจารณาความเหมาะสมในการรับรู้ของเด็กที่เกิดจากความพร้อมในทุกด้านพัฒนาการเป็นสำคัญ เนื้อหาที่ใช้จึงเน้นเกี่ยวกับนิทาน เรื่องราวที่ให้จินตนาการไม่ใช้หลักการทางศิลปะ เป็นการนำส่วนหนึ่งของบทเรียนที่เรียนมาใช้เป็นเนื้อหาในกิจกรรมวาดภาพระบายสี เพื่อการเรียนรู้แบบบูรณาการเชื่อมโยงความรู้

ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารวางแผนทางการเรียนการสอนให้เกิดการสนองต่อธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กที่เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นภาพไปสู่การเรียนรู้ความหมายข้อความ ทุกวิชาจึงมีกิจกรรมการวาดภาพระบายสีร่วมด้วย กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของกิจกรรมระบายสีนี้มาเพื่อการรับประสบการณ์และรับความรู้สึกเกี่ยวกับสี จุดมุ่งหมายของการวาดรูปทรงเพื่อ เป็นพื้นฐานการเขียน การเคลื่อนไหวร่างกายและการพัฒนากล้ามเนื้อมือ การวาดภาพประกอบบทเรียนต่างๆเพื่อใช้ด้านความคิดเชิงจินตนาการ ความรู้สึก ร่วมกับการใช้ความคิดจดจำในองค์ความรู้

ด้านวิธีการสอน พบว่า ผู้บริหารงานวิชาการวางแผนการสอนระบายสีน้ำแบบสาคิต และอธิบายประกอบเรื่องราว เนื้อหาถ่ายทอดเป็นภาพโดยไม่ร่างภาพและไม่เน้นในเรื่องรูปทรงที่ปรากฏ เป็นการระบายสีน้ำบนกระดาษเปียก ให้เกิดการไหลของสีอย่างอิสระ แนะนำให้สอนวาดรูปทรงแบบกึ่งเล่นให้เกิดการเคลื่อนไหวทั่วตัวผู้เรียน เช่น การเดิน การวิ่ง การขดเชือก การเขียนด้วยนิ้วบนทราย ก่อนการนำรูปทรงถ่ายทอดลงในกระดาษด้วยสีเทียน ให้ใช้เนื้อหานิทานสอดแทรกระหว่างการเคลื่อนไหวร่างกาย แนะนำให้ใช้การสอนวาดภาพโดยไม่ร่างภาพก่อนแต่ให้ระบายด้วยสีเทียนเป็นรูปภาพเลย วาดเพื่ออธิบายบทเรียนเป็นภาพตามความเข้าใจ ด้วยวิธีการสอนแบบสาคิตและการให้อิสระผู้เรียนในการวาดภาพ การทำงานวาดภาพระบายสี ผู้บริหารให้มุมมองผู้สอนมองสรรพสิ่งด้วยความจริงที่ไร้เส้นขอบล้อมรอบ แต่เกิดจากการทำงานของแสงสีที่รวมเป็นมวลจนเกิดเป็นภาพ จึงสะท้อนสู่รูปแบบดังกล่าว และให้แนวทางการสอนในชั้นเรียนโดยให้ปฏิบัติตนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเด็ก แนะนำให้คำปรึกษาไม่เข้าแทรกแซงการทำงานของเด็ก

ด้านสื่อการสอน พบว่า ผู้บริหารงานวิชาการคำนึงถึงสื่อและวัสดุที่สนองต่อการสัมผัสทั้งภายนอกและภายในจิตใจ มีความปลอดภัยและมีคุณภาพดี จึงเลือกใช้ที่เป็นวัสดุจากธรรมชาติหรือให้ความเป็นธรรมชาติสูง โดยเฉพาะสีที่ใช้ระบายจึงจำเป็นต้องสั่งจากต่างประเทศ เช่น สีเทียนสีผึ้ง สีน้ำ และพยายามหาวัสดุทดแทนในประเทศที่มีคุณภาพใกล้เคียงบ้าง การใช้สื่อการสอนเป็นการใช้สื่อเพื่อกระตุ้นจินตนาการ ความรู้สึก จึงใช้สื่อทางนามธรรมประเภทเรื่องราว เนื้อในนิทานหรือในบทเรียนเป็นหัวข้อในการถ่ายทอดภาพ และใช้ผู้สอนเป็นสื่อสำคัญโดยการถ่ายทอดการเล่า การใช้เสียง การแสดงท่าทาง มีการกำหนดประเภทวัสดุอุปกรณ์การระบายสีเพื่อการใช้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ และการใช้งานเพื่อสนองต่อการส่งเสริมพัฒนาการแต่ละด้าน

ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ผู้บริหารงานวิชาการมีแนวทางให้ใช้วิธีการวัดผลจากการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน และวิเคราะห์ผลงานประกอบกัน ประเมินผลในลักษณะการบรรยายพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ครอบคลุมในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม โดยให้แนวทางของพัฒนาการมนุษย์ตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ และพัฒนาการเด็กโดยทั่วไปเป็นตัวกำหนดการประเมิน

ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน พบว่า ผู้บริหารงานวิชาการดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียน ตามหลักการศึกษาวอลดอร์ฟ โดยจัดห้องเรียนแบบโปร่ง จัดทัศนียภาพแบบเปิดโล่ง สามารถมองเห็นธรรมชาติได้ตลอดเวลา ให้มีการจัดสีและแสงภายในชั้นเรียนที่เหมาะสมกับระดับช่วงอายุของผู้เรียนในชั้นเป็นหลัก ให้จัดตกแต่งด้วยวัสดุธรรมชาติ จัดที่นั่งเรียนตามหลักอุปนิสัยของมนุษย์ ที่สไตเนอร์แนะนำโดยปรับให้เข้ากับความเป็นจริง จึงมีการเปลี่ยนแปลงยึดหยุ่นในหลักการได้ เพื่อเป็นการปลูกฝังและซ่อมเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนให้มากที่สุด และจัดพื้นที่แสดงงานศิลปะในห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ชื่นชม สังเกตและซึมซับผลงานศิลปะอยู่เสมอ

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สอน เกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนการสอนภาค ภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวทางการศึกษาออลดอร์ฟ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์ทางสถานภาพผู้สอน

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	1	11.10
หญิง	8	88.90
2. อายุ		
20 – 30 ปี	1	11.10
31 – 40 ปี	6	66.70
41 – 50 ปี	2	22.20
3. วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	5	55.60
ปริญญาโท	4	44.40
อื่นๆ	0	00.00
4. ภาควิชา / สาขาวิชา		
ศึกษาศาสตร์ , ครุศาสตร์	3	33.30
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, คอมพิวเตอร์	2	22.30
อักษรศาสตร์, ศิลปศาสตร์วรรณกรรมเด็ก	3	33.30
นิเทศศาสตร์	1	11.10
5. หน้าที่รับผิดชอบ *		
ครูประจำชั้น ระดับประถมศึกษา	7	77.80
ครูทดลองสอน เพื่อประจำชั้นเรียน	2	22.20
ครูสอนวิชาอื่นๆ ในต่างชั้นเรียน	9	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6. จำนวนนักเรียนในความรับผิดชอบ ต่อ 1 ห้องเรียน		
10 – 15 คน	7	77.80
16 – 20 คน	2	22.20
มากกว่า 20 คน	0	00.00
7. ประสบการณ์การสอน (ปัจจุบัน)		
1 – 5 ปี	7	77.80
6 – 10 ปี	2	22.20
8. ประสบการณ์ทำงานด้านวิชาการ		
ครูการศึกษาพิเศษ (ครูอาสา)	1	11.10
ครูโรงเรียนอนุบาล	1	11.10
อาจารย์พิเศษระดับอุดมศึกษา	1	11.10
อื่นๆ ไม่เคยผ่านงานด้านวิชาการ	6	66.70
9. ประสบการณ์การอบรมความรู้ด้านวาดภาพระบายสี แนวทางวอลดอร์ฟ *		
อบรมเชิงปฏิบัติการจากทางโรงเรียน	9	100.00
อบรมเชิงปฏิบัติการต่างโรงเรียน	5	55.60
อบรมโดยผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ	7	77.80
อบรม ในโรงเรียนวอลดอร์ฟต่างประเทศ	2	22.20
อบรมจากหน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ	3	33.30

* ผู้ตอบสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 1 สามารถวิเคราะห์ทัศนภาพส่วนบุคคลของผู้สอนวาดภาพระบายสี ในระดับประถมศึกษาที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ได้ดังนี้

เพศ จากประชากรทั้งสิ้น 9 คน เป็นครูหญิง มากกว่าครูชาย คิดเป็นครูหญิง ร้อยละ 88.90 และคิดเป็นครูชาย ร้อยละ 11.10

อายุ ครูส่วนมากมีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.70 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.20 และอายุระหว่าง 20 – 30 ปี มี 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11.10

วุฒิการศึกษาสูงสุด ครูส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 55.60 รองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาโทจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 44.40 จบในสาขาศึกษาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 รองลงมาเป็นสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 22.30 และจำนวน 1 คน จบในสาขานิเทศศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 11.10

หน้าที่รับผิดชอบในสายงาน ครูส่วนมากเป็นครูประจำชั้น และทำหน้าที่สอนกิจกรรมวาดภาพระบายสีด้วย คิดเป็นร้อยละ 77.80 มีครูจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22.20 เป็นครูทดลองสอนเพื่อเตรียมเป็นครูประจำชั้นและสอนวาดภาพระบายสี ในปีการศึกษาต่อไป และครูจำนวนทั้งหมด 9 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ทำหน้าที่สอนวิชาการอื่นๆ ให้กับระดับชั้นเรียนที่ไม่ได้ประจำชั้นร่วมด้วย เช่น วิชาพลศึกษาจีน หัตถกรรม เป็นต้น

จำนวนนักเรียนในระดับชั้นที่รับผิดชอบ ครูทุกคนประจำชั้นเรียนละ 1 ห้องเรียน โดยครูส่วนมากมีนักเรียนในความดูแล ระหว่าง 10 – 15 คน คิดเป็นร้อยละ 77.80 รองลงมาทำการดูแลนักเรียน 16 – 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.20

ประสบการณ์ทางการสอน ครูส่วนมากสอนอยู่ระหว่าง 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 77.20 รองลงมาสอนอยู่ระหว่าง 6 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.20 โดยครูส่วนมากไม่เคยผ่านงานด้านวิชาการมาก่อน คิดเป็นร้อยละ 66.70 มีครูจำนวน 3 คน เคยผ่านงานการสอนในระดับ อนุบาล อุดมศึกษา และการศึกษาพิเศษ ประเภทละ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.10 ต่อประสบการณ์การสอนแต่ละประเภท

ประสบการณ์ในการอบรมความรู้การวาดภาพระบายสีตามแนวทางวอลดอร์ฟ ครูทั้งหมด 9 คน ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการจากโรงเรียนจัดชั้นโดยตรงคิดเป็นร้อยละ 100 ได้รับการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ และครูนิเทศต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 77.80 รองลงมาได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการต่างโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 55.60 และได้รับความรู้จากหน่วยงานการศึกษาอื่นๆ จัดชั้น คิดเป็นร้อยละ 33.30 มีครูจำนวน 2 คน ที่ได้ศึกษาจากโรงเรียนวอลดอร์ฟต่างประเทศโดยตรง คิดเป็นร้อยละ 22.20

**ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้สอน เกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี
ในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวทางวอลดอร์ฟ**

**ตารางที่ 2 ค่าความถี่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา
แนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้สอน ในด้านผู้สอน**

ข้อ	รายการ	ความถี่
การเตรียมบุคลากรทางการสอนวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ		
1.	เข้าศึกษาแนวความคิดมนุษยปรัชญาจากโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจในการศึกษา	9
2.	ฝึกรอบรมเชิงปฏิบัติการกับทางโรงเรียน จากวิทยากรทั้งในและต่างประเทศ	9
3.	ศึกษาจากหนังสือ ตำรา ด้วยตนเอง โดยฝึกมองธรรมชาติตามแนวมุขยปรัชญา	9
4.	เข้าสังเกตการณ์จากครูประจำชั้นและนักเรียนในกิจกรรมวาดภาพระบายสี และทุกวิชา	5
5.	ฝึกฝนการวาดภาพโดยใช้รูปแบบจากในหนังสือ	4
6.	โรงเรียนส่งไปอบรมหลักสูตรการวาดภาพในโรงเรียนวอลดอร์ฟต่างประเทศ	2
หน้าที่ และบทบาทของผู้สอนวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ		
1.	เป็นครูประจำชั้น สอนทุกวิชา และสอนกิจกรรมวาดภาพระบายสี	9
2.	เลื่อนชั้นเรียนตามนักเรียน ป.1 – ป.6 เรียนรู้เด็กอย่างใกล้ชิด	9
3.	ศึกษาจุดมุ่งหมายของศิลปะตามแนววอลดอร์ฟให้เข้าใจ ก่อนสอน	7
4.	ศึกษา ทำงานศิลปะ แบบกลุ่ม(Study Group) กับเพื่อนครู 1 วัน / สัปดาห์	5
5.	ศึกษาพัฒนาการ สภาพครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูของผู้เรียน	5
6.	คอยปรับสภาวะในห้องเรียนให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	4
7.	ประชุมปรึกษาการสอนกับเพื่อนครูทุกระดับชั้น 1 วัน / สัปดาห์	4
8.	ฝึกฝนขั้นตอนการวาดภาพก่อนให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง	4

จากตารางที่ 2 สามารถวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ของผู้สอน
ในด้านเกี่ยวกับผู้สอน ได้ดังนี้

การเตรียมบุคลากรทางการสอน พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ได้ทำการศึกษาแนวความคิดมนุษย
ปรัชญา ฝึกรอบรมศิลปะเชิงปฏิบัติการกับทางโรงเรียน จากวิทยากรทั้งในและต่างประเทศ และศึกษาด้วย
ตนเองจากหนังสือ ตำรา (จำนวน 9 คน) เข้าสังเกตการสอนในชั้นเรียน (จำนวน 5 คน) ฝึกฝนการ
วาดภาพโดยใช้รูปจากหนังสือ (จำนวน 4 คน) และโรงเรียนส่งไปอบรมหลักสูตรการวาดภาพใน
โรงเรียนวอลดอร์ฟต่างประเทศ (จำนวน 2 คน)

การทำหน้าที่ และบทบาทของผู้สอน พบว่า ผู้สอนทั้งหมดเป็นครูประจำชั้น สอนทุกวิชา รวมทั้งกิจกรรมวาดภาพระบายสีด้วย เลื่อนชั้นเรียนตามนักเรียน ป.1-ป.6 และทำการเรียนรู้ในทุกด้านของผู้เรียน(จำนวน 9 คน) ผู้สอนส่วนใหญ่ ศึกษาจุดมุ่งหมายของศิลปะตามแนววลคอร์ทไฟให้เข้าใจ ก่อนสอน (จำนวน 7 คน) ศึกษาและทำงานศิลปะกับเพื่อนครูเป็นกลุ่ม Study Group (จำนวน 5 คน) ศึกษาถึงสภาพครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูของผู้เรียน (จำนวน 5 คน) จัดเตรียมสภาวะในห้องเรียนให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (จำนวน 4 คน) เข้าร่วมประชุมปรึกษาการสอนกับเพื่อนครูทุกชั้นเรียน (จำนวน 4 คน) ฝึกฝนขั้นตอนการวาดภาพก่อนให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง(จำนวน 4 คน)

ตารางที่ 3 ค่าความถี่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา
แนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้สอน ในด้านผู้เรียน

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>พัฒนาการผู้เรียน จากการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ</u>		
1.	พัฒนาภายในด้านความรู้สึกอารมณ์ความประทับใจความงาม ความอ่อนโยน จิตวิญญาณ	9
2.	พัฒนาภายนอกด้านร่างกาย ทักษะปฏิบัติ การมอง การสังเกต	9
3.	พัฒนาความมีชีวิตชีวา ตามธรรมชาติของเด็ก ในการเรียนรู้	6
4.	พัฒนาความคิด จินตนาการ ความเข้าใจเส้น สี รูปภาพ มุมมองศิลปะ	3
5.	พัฒนาจิตสำนึก การมองสิ่งต่างๆ จากรากฐาน อย่างมีคุณค่า	3
6.	พัฒนาวินัย ความรับผิดชอบ ความมีคุณธรรม	2
7.	พัฒนาคุณค่าของตนเองที่ได้สร้างงานศิลปะ	2
<u>บทบาทและการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ตามแนวทางวอลดอร์ฟ</u>		
1.	ผู้เรียนเตรียมวัสดุอุปกรณ์การทำงานด้วยตนเอง และแบบร่วมมือกันจัดเตรียม	9
2.	ครูแบ่งงานการเตรียมอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับบุคลิก ลักษณะของผู้เรียน	4
3.	ให้ผู้เรียนทบทวนเนื้อหาร่วมกับครู และจากความสมัครใจรายบุคคล	3
4.	สร้างวินัยการเรียน ให้ผู้เรียนได้รอคอย การได้พูด-ถาม การหยุดฟัง และการอนุญาตให้ปฏิบัติงานได้ ได้มีส่วนร่วม มีบทบาทตลอดกระบวนการ	3

จากตารางที่ 3 สามารถวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ของผู้สอน ในด้านเกี่ยวกับผู้เรียน ได้ดังนี้

การให้ความสำคัญกับพัฒนาการผู้เรียน พบว่า ผู้สอนทั้งหมด มุ่งให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการ ภายใน ด้านความรู้สึก อารมณ์ ความประทับใจ ความงาม ความอ่อนโยน จิตวิญญาณ และพัฒนาการ ภายนอกด้านร่างกาย ทักษะปฏิบัติ การมอง การสังเกต (จำนวน 9 คน) ให้เกิดความมีชีวิตชีวา ตามธรรมชาติของเด็ก ในการเรียนรู้ (จำนวน 6 คน) พัฒนาความคิด จินตนาการ ความเข้าใจเส้น สี รูปภาพ และมุมมองศิลปะ (จำนวน 3 คน) พัฒนาจิตสำนึก การมองสิ่งต่างๆ จากรากฐาน อย่างมีคุณค่า (จำนวน 3 คน) พัฒนาวินัย ความรับผิดชอบ และพัฒนาคุณค่าของตนเอง (จำนวน 2 คน)

บทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ให้ผู้เรียนเตรียมวัสดุอุปกรณ์การทำงานด้วยตนเอง (จำนวน 9 คน) โดยผู้สอนส่วนมากแบ่งการเตรียมอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับบุคลิก ลักษณะของเด็ก (จำนวน 4 คน) และให้ผู้เรียนได้ทบทวนเนื้อหาร่วมกับครูขณะสอน (จำนวน 3 คน)

ตารางที่ 4 ค่าความถี่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา
แนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้สอน ในด้านหลักสูตรเนื้อหา

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>การจัดทำหลักสูตรเนื้อหา กิจกรรมวาดภาพสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ</u>		
1.	จัดหลักสูตรวางแผนล่วงหน้าช่วงปิดภาคเรียน เป็นการวางแผนร่วมกันทุกระดับชั้น จัดทำเป็น โครงร่างหลักสูตรแต่ละชั้นเรียน มีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ใช้แนวทางหลักสูตรวอลดอร์ฟเพื่อศึกษา	9
2.	ปรับเปลี่ยนเนื้อหาแผนการสอน จากการประชุมปรึกษาระหว่างเพื่อนครู วาระการประชุมสัปดาห์ / 1 ครั้ง และตามการพิจารณาของผู้สอนเอง	9
3.	ได้รับคำแนะนำหลักสูตรจากผู้บริหาร ผู้สอนที่ผ่านการอบรมจากต่างประเทศ	5
4.	หลักสูตรเป็นแบบบูรณาการทุกวิชาด้วยกัน และบูรณาการศิลปะในการเรียนการสอน	3
5.	จัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมช่วยในการหายใจออก จัดวางในช่วงต่อ- จากบทเรียนหลัก	3
<u>การจัดทำแผนการสอน</u>		
1.	นำโครงร่างหลักสูตรระดับชั้น จัดทำเป็นแผนการสอนล่วงหน้าแบบรายภาค ประกอบด้วยแผนการสอนการระบายสีน้ำ การวาดรูป และการบูรณาการวาดภาพทุกวิชา	7
2.	ไม่มีแผนการสอน แต่มีกำหนดการสอนตามโครงสร้างหลักสูตร เป็นลักษณะ โครงร่างการสอนระยะสั้นๆ รายคาบ เพื่อปรับเปลี่ยนแผนการสอนในครั้งต่อไป	2
<u>เนื้อหาการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีที่นำมาจัดทำหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ส่วน</u>		
<u>(ก) กิจกรรมระบายสีน้ำ</u>		
<u>การกำหนดเนื้อหา</u>		
1.	มาจากตอนหนึ่งของนิทานที่เล่าในชั่วโมงนิทานและตั้งนิทานหรือตำนานที่อยู่ในบทเรียนหลักของชั้นเรียน	9
2.	เป็นเนื้อหานิทาน และเรื่องราว ที่สื่อถึงสี และการเคลื่อนไหวเส้น มีชีวิตชีวา	7
3.	มาจากเรื่องราวรอบตัว เช่น ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ต่างๆ	2

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>รูปแบบของภาพ ปรากฏตามเนื้อหาการระบายสีน้ำ</u>		
1.	ไม่มีรูปแบบตายตัว เกิดจากการแทนเรื่องราวด้วยคุณค่าของแต่ละสี	8
2.	ใช้เรื่องราวเดียวกันซ้ำ 2-3 ครั้ง แสดงการวาดภาพระบายสีได้หลายรูปแบบ	6
3.	มีการแสดงออกเป็นรูปทรงตามเนื้อเรื่องที่เล่าบางครั้ง	3
(ข) <u>กิจกรรมวาดรูปทรง</u>		
<u>การกำหนดเนื้อหา</u>		
1.	เป็นนิทานที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน นิทานกริม เทพนิยาย นิทานโบราณ	9
2.	เป็นส่วนหนึ่งของนิทานที่ถูกเล่าในบทเรียนหลัก	4
3.	เรื่องราวที่ครูกิดคิดขึ้นเอง ที่เหมาะสมกับเด็ก เป็นเรื่องที่มีชีวิตชีวา	2
<u>รูปแบบของรูปทรงที่ใช้สอนในเนื้อหาวิชาวาดรูปทรง</u>		
1.	คัดเลือก เส้น รูปทรง ที่เหมาะสมตามพัฒนาการเด็กจากบทเรียนวาดรูปทรงแนวออลดอร์ฟ	9
2.	คิดรูปแบบ เส้น รูปทรง ขึ้นใหม่โดยดัดแปลงจากคู่มือวาดรูปทรงแนวออลดอร์ฟ	2
3.	เป็นรูปทรงที่เริ่มจากพื้นฐาน พัฒนารูปทรงขึ้นสอดคล้องกับการทำงานของความคิด และการเคลื่อนไหวตามวัย และระดับชั้นเรียน	2
(ค) <u>กิจกรรมวาดภาพประกอบในบทเรียน(วิชาต่างๆ)</u>		
<u>การกำหนดเนื้อหา</u>		
1.	ใช้นิทานในวิชานั้นๆ เป็นแกนหลักและให้วาดภาพประกอบบรรยายเป็นภาพเหตุการณ์	5
2.	ใช้นิทานแต่วิชาให้มีความเชื่อมโยงกัน	3
<u>รูปแบบของภาพวาดประกอบในบทเรียน</u>		
1.	เป็นภาพจากความคิดของครู วาดเป็นแบบ ภาพจะมีความละเอียดมากขึ้นตามลำดับพัฒนาการเด็กแต่ละชั้นเรียน	7
2.	เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการของผู้เรียนเอง	2
3.	เป็นภาพที่คัดเลือกมาจากหนังสือ วาดเป็นแบบให้นักเรียนวาดตาม	1

จากตารางที่ 4 สามารถวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ของผู้สอน ในด้านเกี่ยวกับหลักสูตรเนื้อหา ได้ดังนี้

การจัดทำหลักสูตรเนื้อหา พบว่า ผู้สอนทั้งหมด จัดหลักสูตรล่วงหน้าช่วงปิดภาคเรียน เป็นการวางแผนร่วมกันทุกระดับชั้นจัดทำเป็นโครงร่างหลักสูตรแต่ละชั้นเรียน มีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ใช้แนวทางหลักสูตรวอลดอร์ฟเพื่อศึกษา ในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรเนื้อหาทำการศึกษาระหว่างเพื่อนครูด้วยกันทุกชั้นเรียน (จำนวน 9 คน) และการศึกษาจากผู้บริหาร และผู้สอนที่ผ่านการอบรมจากต่างประเทศ (จำนวน 5 คน) โดยจัดทำหลักสูตรเป็นแบบบูรณาการทุกวิชาร่วมกัน และบูรณาการศิลปะไว้ในการเรียนการสอน (จำนวน 3 คน) ซึ่งได้จัดกิจกรรมวาดภาพระบายสีไว้ในช่วงต่อจากบทเรียนหลัก(จำนวน 3 คน)

การจัดทำแผนการสอน พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ นำโครงร่างหลักสูตรระดับชั้น จัดทำเป็นแผนการสอนล่วงหน้าแบบรายภาค แบ่งเป็นการสอนระบายสีน้ำ การวาดรูป และการบูรณาการวาดภาพทุกวิชา (จำนวน 7 คน) ในบางคนไม่ทำเป็นแผนการสอน เป็นเพียงกำหนดการสอนตามโครงสร้างหลักสูตร เป็นลักษณะโครงร่างการสอนระยะสั้นๆ รายคาบ(จำนวน 2 คน)

การกำหนดเนื้อหากิจกรรมระบายสีน้ำ พบว่า ผู้สอนทั้งหมดใช้คอนเทนต์ของนิทานที่เล่าในช่วงโมงนิทาน และใช้นิทานหรือตำนานที่อยู่ในบทเรียนหลักของชั้นเรียน (จำนวน 9 คน) เป็นเนื้อหานิทานและเรื่องราว ที่สื่อถึงสี และการเคลื่อนไหวเส้น มีชีวิตชีวา (จำนวน 7 คน) เรื่องราวรอบตัว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ต่างๆ (จำนวน 2 คน) สำหรับการกำหนดรูปแบบของภาพระบายสีน้ำ พบว่า ไม่มีรูปแบบตายตัว เป็นรูปทรงอิสระที่เกิดจากการแทนด้วยคุณค่าสี (จำนวน 8 คน) ใช้เรื่องราวเดียวกันซ้ำ 2-3 ครั้ง แสดงการวาดภาพระบายสีที่ดัดแปลงได้หลายรูปแบบ (จำนวน 6 คน) และมีการแสดงออกเป็นรูปทรงตามเนื้อเรื่อง(จำนวน 3 คน)

การกำหนดเนื้อหากิจกรรมวาดรูปทรง พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ใช้นิทานที่เหมาะสมตามวัยผู้เรียน นิทานกริม เทพนิยาย นิทานโบราณ(จำนวน 9 คน) ใช้ส่วนหนึ่งของนิทานในบทเรียนหลัก (จำนวน 4 คน) เรื่องราวที่ครูกิดคิดขึ้นเอง ที่เหมาะสมกับเด็ก เป็นเรื่องที่มีชีวิตชีวา (จำนวน 2 คน) สำหรับการกำหนดลักษณะรูปทรงที่ใช้วาด พบว่า ผู้สอนทั้งหมด คัดเลือกรูปแบบที่ตามพัฒนาการเด็กจากบทเรียนวาดรูปทรงแนววอลดอร์ฟ(จำนวน 9 คน) คิดรูปแบบขึ้นใหม่โดยดัดแปลงจากคู่มือ (จำนวน 2 คน) ใช้รูปทรงที่เริ่มจากพื้นฐาน พัฒนารูปทรงขึ้นให้สอดคล้องกับการทำงานในความคิด การเคลื่อนไหวตามวัย และระดับชั้นเรียน (จำนวน 2 คน)

การกำหนดเนื้อหากิจกรรมวาดภาพประกอบบทเรียนต่างๆ พบว่า ส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาในวิชาที่สอนเป็นแกนหลัก ให้วาดภาพประกอบบรรยายเป็นภาพเหตุการณ์(จำนวน 5 คน) กำหนดให้เนื้อหาแต่ละวิชามีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน (จำนวน 3 คน) สำหรับรูปแบบการวาดภาพประกอบ พบว่าเป็นภาพจากความคิดของครูวาดเป็นแบบ พัฒนาภาพวาดตามความสามารถของเด็ก (จำนวน 7 คน) เป็นภาพตามจินตนาการของผู้เรียนเอง(จำนวน 2 คน) และภาพจากหนังสือ (จำนวน 1 คน)

ตารางที่ 5 ค่าความถี่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนวาทภาพพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา
แนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้สอน ในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>จุดมุ่งหมายของการวาดภาพพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา แนวทางวอลดอร์ฟ</u>		
1.	มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก ภายในที่ดีจากการได้ทำงานศิลปะ มากกว่าตัวผลงาน	9
2.	ให้เกิดการเรียนรู้ที่มีชีวิต ศิลปะเป็นสื่อในการเรียนรู้เหมาะกับธรรมชาติของผู้เรียน	7
3.	ให้ศิลปะ เป็นความรู้เช่นเดียวกับความรู้ศาสตร์ อื่น เช่น วิทยาศาสตร์ จริยธรรม และรวมกันเป็นองค์ความรู้ใหญ่ ที่ไม่แยกจากกัน	5
4.	ให้ศิลปะไปทำงานในตัวผู้เรียนเกิดการปลดปล่อยเป็นการบำบัดให้เกิดสมดุลในการเรียน	4
5.	ให้ทุกวิชา มีชีวิตชีวา เกิดแบบเรียนที่สวยงาม น่าเรียนสำหรับเด็ก	2
6.	สร้างคุณค่าของผู้เรียน ด้วยผลงานการทำศิลปะ	1
<u>จุดประสงค์เฉพาะของการเรียนการสอน วาดภาพพระบายสี แบ่งออกเป็น 3 ส่วน</u>		
<u>(ก). กิจกรรมระบายสีน้ำ</u>		
1.	ให้คุ้นเคยกับสี คุณภาพของสี การปรับเปลี่ยนสีตามทฤษฎีสี โดยไม่ต้องท่องจำ	9
2.	เป็นพื้นฐานของการสร้างงานที่ดูมีอิสระ มีชีวิตชีวา เป็นรูปแบบงานที่สวยงาม เกิดจินตนาการได้ดี จรรโลงใจ	7
3.	เรียนรู้การเกิดสี โดยการสังเกต นำไปสู่การเกิดเป็นรูปร่าง รูปทรง จากจินตนาการ เพื่อเป็นพื้นฐานของการวาดรูป	6
4.	เรียนรู้เพื่อการผ่อนคลาย เป็นภาวะของการหายใจออก ปลดปล่อยภาวะอารมณ์	4
5.	ฝึกทักษะการใช้เครื่องมือ และกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน	3
<u>(ข). กิจกรรมวาดรูปทรง</u>		
1.	เป็นพื้นฐานการเรียนเขียนหนังสือ และการวาดรูปต่างๆ ได้	9
2.	พัฒนาด้านความรู้สึกของทิศทางการเคลื่อนไหว ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต	6
3.	เป็นการรับรู้ตำแหน่งของตนเองบน โลก จากการเคลื่อนตามเส้นทั่วทั้งตัวของผู้เรียน	6
4.	เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมือ ทักษะการเคลื่อนไหว	4
<u>(ค). กิจกรรมวาดภาพประกอบบทเรียน</u>		
1.	เป็นสื่อช่วยการเรียนรู้บทเรียน ที่สอดคล้องกับธรรมชาติผู้เรียน คือการเรียนรู้ด้วยภาพ ดีกว่าการเรียนรู้ด้วยข้อความ สำหรับวัยเด็ก	9
2.	เพื่อบูรณาการเนื้อหาบทเรียนด้วยศิลปะ ให้เกิดการเรียนรู้ที่มีชีวิต มีมิติ	8
3.	เพื่อปลดปล่อยความคิดให้ได้รับอิสระด้วยการวาดภาพ ในขณะที่เรียนรู้ด้านวิชาการ	4
4.	ให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงานการทำหนังสือเรียนขึ้นเอง ด้วยความรู้ความเข้าใจ สอดใส่จินตนาการลงไป	3

จากตารางที่ 5 สามารถวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ของผู้สอน ในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายหลักของกิจกรรมวาดภาพในระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า ผู้สอนทั้งหมด มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกภายในที่ดีจากการได้ทำงานศิลปะมากกว่าตัวผลงาน (จำนวน 9 คน) เกิดการเรียนรู้ อย่างมีชีวิตให้ศิลปะเป็นสื่อในการเรียนรู้ ที่เหมาะกับธรรมชาติของเด็ก(จำนวน 7 คน) เกิดองค์ความรู้ทางศิลปะที่เชื่อมโยงกับศาสตร์อื่น แบบไม่แบ่งแยก (จำนวน 5 คน) เกิดการปลดปล่อย เป็นการบำบัดด้วยศิลปะในการเรียน (จำนวน 4 คน) ให้ทุกวิชา มีแบบเรียนที่มีชีวิต สวยงาม นำเรียนสำหรับเด็ก(จำนวน 2 คน) สร้างคุณค่าของผู้เรียน ด้วยผลงานศิลปะ(จำนวน 1 คน)

จุดประสงค์เฉพาะของการระบายสีน้ำ พบว่า ผู้สอนทั้งหมด มุ่งผู้เรียนให้คุ้นเคยกับสี คุณภาพของ วัสดุวัสดุโดยไม่ต้องท่องจำ(จำนวน 9 คน) เป็นพื้นฐานของการสร้างงานที่ดูมีอิสระ มีชีวิตชีวา เป็นรูปแบบงานที่สวยงาม(จำนวน 7 คน) เป็นพื้นฐานการสังเกต รูปร่าง รูปทรง จากการจินตนาการ (จำนวน 6 คน) เรียนรู้เพื่อการผ่อนคลาย เป็นภาวะของการปลดปล่อยอารมณ์ (จำนวน 4 คน) ฝึกทักษะการใช้เครื่องมือ และกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน (จำนวน 3 คน)

จุดประสงค์เฉพาะของการวาดรูปทรง พบว่า ผู้สอนทั้งหมด มุ่งให้เป็นพื้นฐานการเรียนเขียนหนังสือ และการวาดรูปต่างๆได้(จำนวน 9 คน) พัฒนาด้านความรู้สึกในทิศทางเคลื่อน ไหว ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และเป็นการรับรู้ตำแหน่งของตนเองบนโลก จากการเคลื่อนที่ตามเส้น (จำนวน 6 คน) เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อมือ ทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย (จำนวน 4 คน)

จุดประสงค์เฉพาะของการวาดภาพประกอบบทเรียน พบว่า ผู้สอนทั้งหมด มุ่งให้เป็นสื่อช่วย การเรียนรู้เนื้อหาบทเรียนตามธรรมชาติการเรียนของเด็กที่เรียนรู้จากภาพได้ดี (จำนวน 9 คน) เพื่อ บูรณาการเนื้อหาบทเรียนด้วยศิลปะให้เกิดการเรียนรู้ที่มีชีวิต มีมิติ(จำนวน 8 คน) เพื่อปลดปล่อย ความคิดให้ได้รับอิสระจากการวาดภาพ ในขณะที่เรียนรู้ด้านวิชาการ (จำนวน 4 คน) เพื่อให้ภาคภูมิใจ ในผลงานการทำหนังสือเรียนขึ้นเองด้วยความรู้ความเข้าใจ (จำนวน 3 คน)

ตารางที่ 6 ค่าความถี่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา
แนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้สอน ในด้านวิธีการสอน

ข้อ	รายการ	ความถี่
รูปแบบวิธีการสอนวาดภาพระบายสี แบ่งเป็น 3 ส่วน		
(ก). กิจกรรมระบายสีน้ำ		
วิธีการสอน		
1.	สอนแบบสาธิตการระบายสีน้ำ ประกอบการเล่านิทานหรือเนื้อเรื่อง เป็นลำดับขั้นตอน เมื่อเริ่มพื้นฐานขั้นแรก , ของการเรียนรู้	7
2.	สอนแบบอธิบายการระบายสีอย่างคร่าวๆ เมื่อเห็นว่าผู้เรียนสามารถทำได้เอง	1
3.	สอนแบบให้หัวข้อภาพ แล้วให้อิสระในการสร้างงานตามรูปแบบของผู้เรียน เมื่อเห็นว่าผู้เรียนพร้อม	1
แนวทางการระบายสีน้ำที่ใช้สอน		
1.	สอนให้จินตนาการจากการฟังเรื่องราว นิทานสี แล้วแสดงออกเป็นผลงาน ด้วยคุณค่าของสี ไม่ใช่รูปร่าง	9
2.	สอนการระบายสีน้ำแบบเพนท์ (Painting) ไม่มีการร่างภาพก่อนการลงสี แสดงภาพอิสระ ไร้รูปทรงตายตัว	9
3.	สอนด้วยเทคนิคระบายบนกระดาษเปียก Wet on Wet เพื่อให้ปรากฏคุณภาพสีน้ำได้ดี	8
4.	สอนเทคนิคการระบายสี แบบเปียก พัฒนาสู่การระบายสี แห้ง และรูปแบบอื่น ในระดับพัฒนาการที่สูงขึ้น	2
5.	สอนด้วยเทคนิคระบายสีน้ำแบบอื่นร่วมด้วย	1
(ข). กิจกรรมวาดรูปทรง		
วิธีการสอน		
1.	สอนแบบเล่าเรื่องราว นิทาน ประกอบการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นตามเส้นทิศทาง ด้วยการเดิน วิ่ง การขดเชือกเป็นรูปร่าง	7
2.	สอนแบบสาธิตการวาดเส้น รูปทรง ตามลำดับขั้นตอนบนกระดาน	2
แนวทางการสอนวาดรูปทรง		
1.	สอนให้วาดเส้น รูปทรง หลายๆ ครั้ง ด้วยหลายวิธี ก่อนการนำไปวาดลงในกระดาษ	9
2.	สอนวาดเส้น ผ่านการวาดหลายพื้นผิว บนทราย บนพื้นปูน บนไม้กระดาน วาดด้วยนิ้วมือ วาดด้วยเท้า วาดบนอากาศ เพื่อให้รับรู้เส้นสู่ภายในความรู้สึก	4
3.	สอนให้ถ่ายทอดเส้นที่วาดอย่างมีสติ ออกจากความรู้สึก ไม่ใช่จากการจำภายนอก	2

ตารางที่ 6(ต่อ)

ชื่อ	รายการ	ความถี่
(ค). กิจกรรมวาดภาพประกอบในบทเรียน		
วิธีสอน		
1.	สอนแบบสาธิตการวาดภาพระบายสี เทคนิควิธีการวาด ในขั้นแรกของการเรียน	5
2.	สอนหลายแบบการสาธิต การให้อิสระ และการวาดภาพตามตัวอย่าง แล้วแต่ความพร้อมของผู้เรียน และจุดมุ่งหมายของภาพที่ใช้ประกอบในเนื้อหา	4
แนวทางการวาดภาพประกอบบทเรียน		
1.	สอนวาดภาพโดยไม่ต้องร่างภาพ เป็นการลงสีที่ละน้อยจนเกิดความเป็นรูปทรงขึ้น	9
2.	สอนให้วาดภาพออกมาจากเรื่องราวนิทานที่เป็นเนื้อหาบทเรียนที่ได้ฟัง ก่อนการเขียนสรุปเนื้อหาเป็นความเรียงประกอบภาพ	7
3.	สอนให้วาดภาพแสดงเรื่องราวของบทเรียนตามความรู้สึกและตามความเข้าใจในบทเรียน	3
หลักปฏิบัติในการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา แนวทางวอลดอร์ฟ		
แนวคิดทางการวาดภาพระบายสี		
1.	สอนวาดภาพระบายสี โดยไม่ร่างภาพ (Out line) เป็นการลงสีก่อเกิดเป็นภาพ จากภายในออกสู่ภายนอก เพื่อการมองความจริงของทุกสิ่งที่ปราศจากเส้นขอบ แต่เกิดจากสีที่ก่อเกิดขึ้นเป็นมวลมาชนกัน	9
2.	สอนการสร้างภาพโดยมองจากรากฐานของการเกิดภาพ เช่น ลงสีต้นไม้จากราก ขึ้นไปสู่ปลายยอด แล้วจึงลงสีกิ่งก้าน และผลิดอก ออกผล	3
หลักการสอน และควบคุมชั้นเรียน		
1.	คอยดูการทำงานของเด็ก และการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษากับผู้เรียน รายบุคคล ให้เด็กได้ทำงานอย่างอิสระ ครูคอยเฝ้าระวัง และสังเกตการณ์ ภายนอกกลุ่มผู้เรียน	9
2.	สอนเนื้อหาเดียวกันซ้ำ 2-3 ครั้ง แต่เปลี่ยนรูปแบบของงาน เพื่อให้เกิดความรู้สึก ที่แตกต่างในการใช้สี และเส้น แต่ละครั้งของการทำงาน	9
3.	จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นงานเดี่ยว รายบุคคล เพราะศิลปะเป็นเรื่องของความรู้สึก ภายในบุคคล	7
4.	จัดลำดับขั้นตอนการสอน คือ การเล่านิทานประกอบการสอน การให้ผู้เรียน ปฏิบัติงานอย่างอิสระ และขั้นการตรวจสอบผลงาน ชื่นชมงานร่วมกันในห้องเรียน	7
5.	ไม่มีลำดับขั้นตอนแน่นอน แล้วแต่สภาพการณ์ และความพร้อมในการรับรู้ของผู้เรียน	2

จากตารางที่ 6 สามารถวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ในด้านวิธีการสอน

วิธีการสอนระบายสีน้ำ พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ สอนแบบสาธิตการระบายสีประกอบการเล่านิทานหรือเนื้อเรื่องเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อเป็นพื้นฐานขั้นแรกของการเรียนรู้ (จำนวน 7 คน) สอนแบบอธิบายการระบายสีอย่างคร่าวๆ เมื่อเห็นว่าผู้เรียนสามารถทำเองได้(จำนวน 1 คน) สอนแบบให้หัวข้อภาพ โดยให้อิสระในการสร้างงานตามรูปแบบของผู้เรียน(จำนวน 1 คน) สำหรับแนวทางการระบายสีน้ำ พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ให้จินตนาการจากการฟังเรื่องราว นิทานแล้วแสดงออกเป็นผลงานด้วยคุณค่าของสี ไม่ใช่รูปวาด ให้ระบายสีน้ำแบบเพนต์ติ้ง (Painting) ไม่มีการร่างภาพก่อนการลงสี แสดงภาพอิสระ ไร้รูปทรงตายตัว(จำนวน 9 คน) สอนใช้เทคนิคระบายบนกระดาษเปียก Wet on Wet เพื่อให้ปรากฏคุณภาพสีน้ำแบบกระจาย (จำนวน 8 คน) สอนเทคนิคการระบายสีแบบเปียก พัฒนาสู่การระบายสีแห้งและรูปแบบอื่น ในระดับที่สูงขึ้น (จำนวน 2 คน)

วิธีการสอนวาดรูปทรง พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ สอนแบบเล่น โดยเล่าเรื่องราว นิทานประกอบการเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการเดิน วิ่ง การขีดเชือกเป็นรูปร่างตามเส้นทิศทาง(จำนวน 7 คน) สอนแบบสาธิตการวาดเส้น รูปทรง ตามลำดับขั้นตอนบนกระดาน เมื่อเด็กมีทักษะที่สูงขึ้น (จำนวน 2 คน) สำหรับแนวทางการวาดรูปทรง พบว่า ผู้สอนทั้งหมดให้วาดเส้น รูปทรง หลายๆ ครั้ง ด้วยหลายวิธี ก่อนการนำไปวาดลงในกระดาษ (จำนวน 9 คน) ฝึกวาดบนหลายพื้นผิว บนทราย บนพื้นปูน บนไม้กระดาน วาดด้วยนิ้วมือ วาดด้วยเท้า วาดบนอากาศ เพื่อให้รับรู้จากภายในความรู้สึก(จำนวน 4 คน) ให้ถ่ายทอดเส้นที่วาดอย่างมีสติ ออกจากความรู้สึก ไม่ใช่จากการจำภายนอก(จำนวน 2 คน)

วิธีการสอนวาดภาพประกอบบทเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ สอนแบบสาธิตเทคนิควิธีการวาดเมื่อเป็นขั้นแรกของการเรียน แล้วสอนหลายแบบทั้งสาธิต ให้อิสระ และการวาดภาพตามตัวอย่างแล้วแต่ความพร้อมของผู้เรียน และจุดมุ่งหมายของภาพที่ใช้ประกอบ (จำนวน 5 คน) สำหรับแนวทางของภาพวาดในบทเรียน พบว่า ผู้สอนทั้งหมด สอนวาดภาพโดยไม่ต้องร่างภาพ เป็นการลงสีที่ละเอียดจนเกิดความเป็นรูปทรงขึ้น(จำนวน 9 คน) ให้วาดภาพออกมาจากร่างนิทานที่เป็นเนื้อหาบทเรียนที่ได้ฟังก่อนการเขียนสรุปเนื้อหาเป็นความเรียงประกอบภาพ(จำนวน 7 คน) ให้วาดภาพแสดงเรื่องราวของบทเรียนตามความรู้สึกและตามความเข้าใจในบทเรียน (จำนวน 3 คน)

หลักปฏิบัติโดยรวมในการสอนวาดภาพ พบว่า สอนลงสีโดยไม่ร่างภาพแต่ให้เป็นการลงสีก่อเกิดเป็นภาพเพื่อการมองความจริงของทุกสิ่งทีปราศจากเส้นขอบ (จำนวน 9 คน) สอนสร้างภาพโดยมองรากฐานของการเกิด เช่น ลงสีต้นไม้จากรากฐานไล่ไปสู่ปลายยอด (จำนวน 3 คน) สำหรับหลักการสอน-ควบคุมชั้นเรียน พบว่า คอยช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาผู้เรียนรายบุคคล เป็นผู้สังเกตการณ์ภายนอกกลุ่มผู้เรียน (จำนวน 9 คน) เปลี่ยนสีและเส้น เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างภายในเนื้อหาเรื่องราวเดิม(จำนวน 9 คน) จัดกิจกรรมรายบุคคล(จำนวน 7 คน) การสอนมีขั้นนำ ขั้นสาธิตขั้นปฏิบัติ ขั้นสรุปผล (จำนวน 7 คน) ลำดับขั้นสอนยืดหยุ่น แล้วแต่สภาพการณ์ (จำนวน 2 คน)

ตารางที่ 7 ค่าความถี่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนวาทะพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา
แนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้สอน ในด้านสื่อการสอน

ข้อ	รายการ	ความถี่
การจัดเตรียมสื่อการสอน		
1.	พิจารณาสื่อและอุปกรณ์การเรียน ที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน มีขนาดใหญ่เหมาะสมกับการสัมผัส ความถนัด และการรับรู้ด้านความรู้สึกได้ดี	9
2.	จัดหาสื่อและอุปกรณ์ที่ช่วยตอบสนองต่อวิธีการสอนของครูตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ เพื่อให้สัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนตามแนวทาง	6
3.	เป็นสื่อและอุปกรณ์ที่ปลอดภัยต่อเด็ก จึงเน้นสื่อทางธรรมชาติเป็นหลัก	6
4.	เป็นสื่อและอุปกรณ์ที่นำไปสู่ความคิดต่อยอด การเกิดจินตนาการ และความคิดรวบยอด จึงเน้นสื่อธรรมชาติบริสุทธิ์ เช่น หน่อไม้ ก้อนหิน เปลือกไม้ รวงข้าวแห้ง (ไม่ใช่สื่อธรรมชาติสำเร็จรูป เช่น ของเล่นไม้)	4
5.	สื่อและวัสดุอุปกรณ์ได้จากการร่วมมือของ ผู้ปกครอง และทางโรงเรียนจัดหา	2
6.	พยายามหาวัสดุการเรียนที่ได้ในท้องถิ่น หรือวัสดุทดแทน เพื่อลดงบการจัดซื้อ จากต่างประเทศ ในวัสดุบางชนิด เช่น สี พู่กัน	2
7.	เป็นสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ทำได้ง่าย ภายในท้องถิ่น	1
8.	สั่งซื้อวัสดุการเรียนบางชนิด เช่น สีน้ำ สีเทียนสีผึ้ง พู่กัน จากโรงเรียนวอลดอร์ฟในต่างประเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน	1
การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน		
(ก). กิจกรรมระบายสีน้ำ		
สื่อการสอน		
1.	ใช้สื่อการสอนลักษณะนามธรรม คือ เรื่องเล่า นิทาน หัวข้อภาพ	9
2.	ใช้สื่อการสอนจากวัฒนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่ได้จากการมองเห็น แล้วนำมาพูดคุยกัน	4
วัสดุ-อุปกรณ์การเรียน		
1.	ใช้อุปกรณ์การทำงาน เน้นการรับรู้ทางความรู้สึกได้ สีน้ำละลายน้ำ เปลี่ยนสีได้ง่าย พู่กันหน้ากว้างปาดสีได้เร็วเกิดการเปลี่ยนสีทันที กระดาษเปียกช่วยการซึมซับและผลานของสี	9
2.	ใช้สีน้ำแม่สี (แดง เหลือง น้ำเงิน) เพื่อให้รับรู้การเกิดขึ้นของสีใหม่จากประสบการณ์ตรง	7
3.	ไม่ใช่ดินสอ ยางลบ หรืออุปกรณ์ในการวาดหรือร่างภาพ เพื่อให้ภาพสีน้ำเป็นงานอิสระไร้ขอบเขต	3

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความถี่
4.	ใช้แม่สีและสีอื่นๆ ที่นอกเหนือ ออกไป เมื่อเด็กรับรู้สีต่างๆที่เกิดขึ้นได้ในช่วงปลาย	2
5.	ใช้แม่สี 3 สี เพื่อตระหนักถึงการก่อเกิดจากรากฐาน มองเห็นคุณค่าของวัสดุอย่างลึกซึ้ง	1
<u>(ข). กิจกรรมวาดรูปทรง</u>		
<u>สื่อการสอน</u>		
1.	ใช้สื่อทางธรรมชาติ เชือกปอ หินทราย ผ้าฝ้าย สนามหญ้า ให้เด็กสัมผัสกับพื้นผิว ในการนำสู่บทเรียน และการถ่ายทอดรูปทรงลงไป	9
2.	ใช้สื่อการสอนประเภทนามธรรม คือ เรื่องเล่า นิทาน กระตุ้นจินตนาการ	7
<u>วัสดุ-อุปกรณ์</u>		
1.	ใช้อุปกรณ์การวาดภาพที่มีคุณสมบัติลื่นไหล ใช้แท่งสีเทียนขี้ผึ้ง ซึ่งเกิดการ เคลื่อนตัวของเส้นได้ดี มีความลื่น	6
2.	ใช้วัสดุหลายหลากชนิดแทนสี และกระดาษในการวาด เช่น กิ่งไม้ นิ้วมือ ซอกลูกสี ฟีนฟู่นหินทราย เพื่อให้เด็กสัมผัสกับความรู้สึกรู้สึกของการเคลื่อนตัวก่อนวาดลงกระดาษ	6
3.	วาดลงแผ่นกระดาษเหลือใช้ กระดาษที่ไม่ใช้หลายๆครั้ง ก่อนการวาดลงกระดาษวาดภาพ	2
<u>การวาดภาพประกอบในบทเรียน</u>		
<u>สื่อการสอน</u>		
1.	ใช้สื่อการสอนประเภทนามธรรม คือ หัวข้อเรื่องราวที่ได้ฟังในบทเรียน เป็นตัวกระตุ้นจินตนาการในการวาดภาพประกอบ	8
2.	ใช้สื่อประเภทวัสดุ เช่น ภาพสถานการณ์ ภาพวาดตัวอย่าง ในการนำเสนอบทเรียน	5
3.	ใช้ผู้สอนเป็นสื่อในการกระตุ้นความคิด จินตนาการ โดยการซักถามพูดคุย	1
<u>วัสดุ-อุปกรณ์</u>		
1.	ใช้สีเทียนหลายแบบ ทั้งแบบก้อนสีเหลี่ยม สำหรับ ปาด ลาก จากด้านข้างและหน้าตัดของสี เพื่อให้รองรับการใช้งานสะดวก สร้างสรรค์งาน ได้เสร็จเร็วทันต่อความนึกคิด และความอดทนของเด็กที่สั้น	6
2.	ใช้สีเทียนและสีไม้ขนาดใหญ่ ถนัดต่อการจับและการควบคุมการขีดเขียน ที่ยังมีลักษณะไม่คล่อง และมีขนาดภาพที่ใหญ่	5
3.	ใช้พื้นที่กระดาษขนาดใหญ่ (A3) เพื่อให้เด็กถ่ายทอดความคิดที่มีมากมาย และรองรับพัฒนาการควบคุมกล้ามเนื้อในการวาด ขีดเขียน สิ่งเล็กๆยังไม่ได้มาก	3
4.	ใช้สีเทียนและสีไม้ที่มีสีใกล้เคียงธรรมชาติ ไม่ใช่สีดำนในชั้นประถมต้นๆ เพราะสีดำมีผลต่อความรู้สึกในทางลบ บดบังจินตนาการให้น้อยลง	2

จากตารางที่ 7 สามารถวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ของผู้สอน ในด้านสื่อการสอน ได้ดังนี้

การจัดเตรียมสื่อการสอน พบว่า ผู้สอนทั้งหมดจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียน ที่มีขนาดใหญ่ เหมาะกับการสัมผัส ความถนัด การรับรู้ด้านความรู้สึกได้ดีตามวัยของผู้เรียน(จำนวน 9 คน) จัดหาสื่อและอุปกรณ์ที่ช่วยตอบสนองต่อวิธีการสอนของครู และเป็นสื่อที่ปลอดภัยต่อเด็ก จึงเน้นสื่อทางธรรมชาติเป็นหลัก(จำนวน 6 คน) เป็นสื่อและอุปกรณ์ที่นำไปสู่ความคิดต่อยอด จินตนาการ จึงเน้นสื่อธรรมชาติบริสุทธิ์ เช่น ท่อนไม้ ก้อนหิน (จำนวน 4 คน) จัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์จากการร่วมมือของ ผู้ปกครอง และทางโรงเรียน(จำนวน 2 คน) จัดหาวัสดุทดแทน เพื่อลดงบการจัดซื้อจากต่างประเทศ ประเภท สี และฟู่กัน (จำนวน 2 คน)

การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนระบายสีน้ำ พบว่า ใช้สื่อการสอนลักษณะนามธรรม คือ เรื่องเล่า นิทาน หัวข้อภาพ(จำนวน 9 คน) ใช้สื่อการสอน จากวัสดุธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่ได้จากการมองเห็น แล้วยนำมาพูดคุยกัน(จำนวน 4 คน) สำหรับวัสดุ-อุปกรณ์การเรียน พบว่า ใช้อุปกรณ์ที่สนองต่อความรู้สึก สีน้ำละลายน้ำดี เปลี่ยนสีได้ง่าย ฟู่กันหน้ากว้างปาดสีได้เร็วเกิดการเปลี่ยนสีทันที กระดาษเปียกช่วยการซึมซับและผลานของสี (จำนวน 9 คน) ใช้สีน้ำแม่สี (แดงเหลืองน้ำเงิน) เพื่อให้รับรู้การเกิดสีใหม่จากประสบการณ์ตรง(จำนวน 7 คน) ไม่ใช้ดินสอ ยางลบ ในการวาดหรือร่างภาพ เพื่อให้ภาพสีน้ำเป็นงานอิสระไร้ขอบเขต(จำนวน 3 คน) ใช้สีที่นอกเหนือจากแม่สีในชั้นประถมปลาย (จำนวน 2 คน)

การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนวาดรูปทรง พบว่า ใช้สื่อทางธรรมชาติ เชือกปอ หินทราย ผ้าฝ้าย สนามหญ้า ในการนำสู่บทเรียน ให้เด็กสัมผัสกับหลายพื้นผิวก่อนการถ่ายทอดรูปทรงลงกระดาษ (จำนวน 9 คน) ใช้สื่อการสอนประเภทนามธรรม คือ เรื่องเล่า นิทาน กระตุ้นจินตนาการพร้อมไปกับการเคลื่อนไหวร่างกายตามรูปทรง (จำนวน 7 คน) สำหรับวัสดุ-อุปกรณ์การเรียน พบว่า ใช้แท่งสีเทียนขี้ผึ้งที่มีความถื่น เกิดการเคลื่อนตัวของเส้นได้ดี(จำนวน 6 คน) ใช้วัสดุหลายหลากชนิดแทนสี และกระดาษในการวาด เช่น กิ่งไม้ นิ้วมือ ซอส์กีสี่ ฟืนปูน ฟืนทราย เพื่อให้เด็กสัมผัสกับความรู้สึกของการเคลื่อนตัวก่อนวาดลงกระดาษ (จำนวน 6 คน) ใช้กระดาษเหลือใช้กระดาษที่ไม่ใช้วาดหลายๆครั้งให้เข้าใจก่อนวาดลงกระดาษจริง (จำนวน 2 คน)

การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนวาดภาพประกอบในบทเรียน พบว่า ใช้สื่อการสอนประเภทนามธรรม คือ หัวข้อเรื่องราวที่ได้ฟังในบทเรียนเป็นตัวกระตุ้นจินตนาการในการวาดภาพประกอบ (จำนวน 8 คน) ใช้สื่อประเภทวัสดุผลงาน เช่น ภาพวาดตัวอย่าง (จำนวน 5 คน) ใช้ผู้สอนเป็นสื่อกระตุ้นความคิด จินตนาการ โดยการซักถามพูดคุย(จำนวน 1 คน) สำหรับวัสดุ-อุปกรณ์การเรียน พบว่า ใช้สีเทียนหลายแบบ หลายขนาด เพื่อให้รองรับการใช้งานสะดวก สร้างสรรค์งานได้ดี(จำนวน 6 คน) ใช้สีเทียนและสีไม้ขนาดใหญ่ ถนัดต่อการจับและการควบคุมการขีดเขียน (จำนวน 5 คน) ใช้พื้นที่หน้ากระดาษขนาดใหญ่ (จำนวน 3 คน) ใช้สีเทียนและสีไม้ ที่มีสีใกล้เคียงธรรมชาติ แต่ไม่ใช้สีดำในชั้นประถมต้นๆ เพราะสีดำมีผลต่อความรู้สึกในทางลบ (จำนวน 2 คน)

ตารางที่ 8 ค่าความถี่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา
แนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้สอน ในด้านการวัดและประเมินผล

ข้อ	รายการ	ความถี่
รูปแบบวิธีการวัดและประเมินผล		
วิธีการวัด และประเมินผล		
1.	ใช้วิธีการวัดผลจากการสังเกตพฤติกรรมทุกด้านอย่างต่อเนื่องตลอดภาคเรียน	9
2.	ใช้วิธีการวัดผลจากการวิเคราะห์ผลงานภาพวาด	9
3.	ใช้วิธีการประเมินผลร่วมกันในชั้นเรียน ด้วยการพูดถึงผลงานของทุกคนในแต่ละด้าน	5
4.	ใช้วิธีวัดผลโดยวิเคราะห์จากการซักถาม ความคิด ความรู้สึก ในลักษณะพูดคุยทุกๆ เรื่อง ที่เด็กต้องการบอกเล่า	4
5.	ใช้วิธีให้เด็กวัด-ประเมินผลตนเองอย่างไม่เป็นทางการ จากการได้สังเกตผลงานผู้อื่น แล้วคิดนำมาปรับปรุงงานได้ด้วยตนเอง	2
แนวทางการประเมิน และรายงานผลการเรียน		
1.	ไม่มีการประเมินผลด้วยคะแนน แต่ใช้การชื่นชมข้อดี และแนะนำข้อควรระวัง ในการทำงานของแต่ละคน ด้วยการพูดคุยในชั้นเรียน และการรายงานในบันทึกการเรียน	9
2.	ไม่มีการสอบแต่เป็นการประเมินจากพฤติกรรมและผลงานตลอดทั้งภาคเรียนต่อเนื่อง	9
3.	ประเมินผลศิลปะแยกแต่ละกิจกรรมทางการวาดภาพระบายสี	9
4.	เป็นการบรรยายประเด็นที่น่าสนใจของผู้เรียน รายบุคคล ที่ไม่เหมือนกัน	5
5.	ผู้สอนมีอิสระในการกำหนดประเด็นและหัวข้อที่จะบรรยายถึงผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการที่เด่นชัด จากการแสดงออกของผู้เรียนในแต่ละด้าน	5
6.	การประเมินพัฒนาการทางศิลปะเด็ก ศึกษาเทียบเคียงจากการได้ศึกษาพัฒนาการ เด็กตามการศึกษาแนวทางวอลดอร์ฟ	4
7.	การประเมินพัฒนาการทางศิลปะเด็ก ศึกษาเทียบเคียงจากการได้ศึกษาพัฒนาการ จากผู้เรียนโดยตรงอย่างใกล้ชิด แล้วเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งพัฒนาการแต่ละคน จะมีระดับพัฒนาการต่างกัน	3
8.	การประเมินพัฒนาการทางศิลปะเด็ก ศึกษาเทียบเคียงจากพัฒนาการทางศิลปะเด็ก โดยทั่วไป	2
9.	การประเมินผลศิลปะแบบรวมทุกกิจกรรมที่แสดงออกถึงการวาดภาพระบายสี บรรยายภาพรวม	1
10.	การประเมินผลศิลปะแต่ละกิจกรรมที่สอน บรรยายในภาพรวมของทั้งห้องเรียน ในตอนท้ายของบทสรุป	1

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ชื่อ	รายการ	ความถี่
<u>ประเด็นการประเมินผลการเรียนในกิจกรรมวาดภาพระบายสี แบ่งออกเป็น 3 ส่วน</u>		
<u>(ก). กิจกรรมระบายสีน้ำ</u>		
<u>พฤติกรรมภายนอก</u>		
1.	ความเข้าใจ ความสนใจในการทำงาน สมาธิ	9
2.	การเตรียมอุปกรณ์ การใช้งาน และจัดเก็บ ความรับผิดชอบในงาน	9
3.	กระบวนการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน ลำดับขั้นการระบายสี	8
4.	ทักษะการระบายสีน้ำ การเคลื่อนไหวร่างกาย ความอิสระในตัวเอง	7
5.	การช่วยเหลือในกลุ่มจากการจัดเตรียมอุปกรณ์ แสดงความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม	2
<u>ตัวผลงาน (ความรู้สึภายในผู้เรียน)</u>		
1.	ความอิสระของสีที่ผสม ไหลลื่น แสดงถึงความรู้สึการยอมรับ การให้ผ่าน ไม่ปิดกั้นความรู้สึ	9
2.	เส้นทางพู่กัน ทิศทางการปาดสี ร่องรอยของพู่กัน แสดงความอิสระ ผ่อนคลายอารมณ์	7
3.	คุณภาพของสี ความอ่อน-เข้ม ความสดใส แสดงภายในที่สดชื่น แจ่มใส และน้ำหนักมือประณีตอ่อนโยน	5
4.	ลักษณะของภาพเฉพาะตัวจากความรู้สึ จินตนาการส่วนบุคคล ไม่ลอกเลียนแบบ	5
5.	ความเรียบร้อยของภาพ รอยหยดน้ำที่ปรากฏ แสดงถึงความตั้งใจ	4
6.	รูปทรงที่ปรากฏของการใช้พู่กัน แสดงการบังคับควบคุมมือและสมอง	3
<u>(ข). กิจกรรมวาดรูปทรง</u>		
<u>พฤติกรรมภายนอก</u>		
1.	ความตั้งใจ ความสนใจในขณะที่ทำงาน	9
2.	กล้ามเนื้อมือ พัฒนาการทางการวาดลายเส้นต่างๆ การควบคุมแท่งสี	9
3.	การกล้าวาดขีดเขียนเส้นต่างๆ ความเป็นอิสระในการลากขีดเขียน	5
<u>ตัวผลงาน (ความรู้สึภายในผู้เรียน)</u>		
1.	ความลื่นไหลของเส้น รูปทรง แสดงพัฒนาการทางการวาด	9
2.	ระยะความสมดุลย์ ทิศทาง การใช้พื้นที่กระดาษ แสดงพัฒนาการความคิด	8
3.	ความชัดเจนของเส้น สี พัฒนาการแห่งการสังเกต การมองภาพ	4

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความถี่
(ค). กิจกรรมวาดภาพประกอบในบทเรียน (โดยบรรยายสอดแทรกในวิชาต่างๆ ที่มีการวาดภาพ)		
1.	ความตั้งใจ ความประณีตในการสร้างสรรค์ภาพ	9
2.	รูปแบบสร้างสรรค์จินตนาการ ความมีชีวิตชีวา	8
3.	รูปทรง สัดส่วน รายละเอียดของรูปที่เหมาะสมกับวัย	7
4.	การสื่อความหมายของรูป สื่อสารสัมพันธ์กับบทเรียน แสดงความเข้าใจในบทเรียน ความชัดเจนในเรื่องราว	6
5.	การเลือกใช้สี สีสัน ความสวยงาม ความสมบูรณ์ของงาน	4
6.	ความคิดแปลกใหม่ ในการประยุกต์ใช้การวาดจากรูปทรง การสร้างลวดลายในการทำงาน	2

จากตารางที่ 8 สามารถวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ของผู้สอน ในด้านการวัดและประเมินผล ได้ดังนี้

วิธีการวัดและประเมินผล พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ใช้วิธีการการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดภาคเรียน และวิเคราะห์ผลงานภาพวาดเด็ก(จำนวน 9คน) ประเมินผลร่วมกันในชั้นเรียน ด้วยการพูดถึงผลงานของทุกคนในด้านที่ดี (จำนวน 5 คน) การซักถาม ความคิด ความรู้สึก ในลักษณะพูดคุยทุกๆเรื่องที่เด็กต้องการบอกเล่า (จำนวน 4 คน) ให้เด็กวัด-ประเมินผลตนเองอย่างไม่เป็นทางการ จากการได้สังเกตผลงานผู้อื่น (จำนวน 2 คน)

แนวทางการประเมิน และรายงานผลการเรียน พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ไม่ใช้ระบบคะแนน แต่ใช้การชื่นชมข้อดี และแนะนำข้อควรระวัง ในการทำงานของแต่ละคน ด้วยการพูดคุยในชั้นเรียน และรายงานผลเป็นบันทึกการเรียน ประเมินจากพฤติกรรมและตัวผลงานตลอดทั้งภาคเรียนต่อเนื่อง โดยแยกประเมินผลแต่ละกิจกรรม(จำนวน 9 คน) บรรยายประเด็นที่น่าสนใจของผู้เรียนรายบุคคล โดยผู้สอนมีอิสระในการกำหนดประเด็นและหัวข้อที่จะบรรยายถึงผู้เรียน (จำนวน 5 คน) ในการประเมินพัฒนาการศิลปะเด็ก พบว่า ส่วนใหญ่ ศึกษาเทียบเคียงพัฒนาการเด็กแนวทางวอลดอร์ฟ(จำนวน 4 คน) ศึกษาเทียบเคียงจากประสบการณ์ในการรับรู้พัฒนาการโดยตรงจากผู้เรียน (จำนวน 3 คน) ศึกษาเทียบเคียงจากพัฒนาการทางศิลปะเด็กโดยทั่วไป(จำนวน 2คน)

ประเด็นการประเมินผลการเรียนระบายสีน้ำ พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ประเมินผลพฤติกรรมภายนอกเกี่ยวกับความเข้าใจ ความสนใจในการทำงาน สมาธิ การเตรียมอุปกรณ์ การใช้งาน และจัดเก็บ ความรับผิดชอบในงาน (จำนวน 9 คน) เกี่ยวกับกระบวนการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน

ลำดับขั้นการระบายสี (จำนวน 8 คน) เกี่ยวกับทักษะการระบายสีน้ำ การเคลื่อนไหวร่างกาย ความอิสระในตัวเอง (จำนวน 7 คน) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (จำนวน 2 คน) สำหรับการประเมินผลงาน พบว่า เกี่ยวกับความอิสระของสีที่ผสม ไล่กลิ่น แสดงถึงความรู้สึกการยอมรับ การให้ผ่านไม่ปิดกั้นความรู้สึก (จำนวน 9 คน) เส้นทางพู่กัน ทิศทางการวาดสี ร่องรอยของพู่กัน แสดงความอิสระ ผ่อนคลายอารมณ์ (จำนวน 7 คน) คุณภาพของสี ความอ่อน-เข้ม ความสดใส แสดงภายในที่สดชื่น แจ่มใสและน้ำหนักมือประณีตอ่อนโยน และมีลักษณะของภาพเฉพาะตัวจากความรู้สึกจินตนาการส่วนบุคคล ไม่ลอกเลียนแบบ (จำนวน 5 คน)

ประเด็นการประเมินผลการเรียนวาดรูปทรง พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ประเมินผลพฤติกรรมภายนอก เกี่ยวกับความตั้งใจ ความสนใจในขณะที่ทำงานกล้ามเนื้อมือ การควบคุมแท่งสีพัฒนาการทางการวาดลายเส้น (จำนวน 9 คน) ความกล้าวาดขีดเขียนเส้นต่างๆ ความเป็นอิสระในการลาก (จำนวน 5 คน) สำหรับการประเมินผลงาน พบว่า เกี่ยวกับความถี่ไหลของเส้น รูปทรง แสดงพัฒนาการทางการวาด (จำนวน 9 คน) ระยะเวลาสมดุลย์ ทิศทาง การใช้พื้นที่กระดาษ แสดงพัฒนาการความคิด (จำนวน 8 คน) ความชัดเจนของเส้น สี พัฒนาการแห่งการสังเกตการมอง (จำนวน 4 คน)

ประเด็นการประเมินผลการเรียนวาดภาพประกอบในบทเรียน พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ประเมินเกี่ยวกับความตั้งใจ ความประณีตในการสร้างสรรค์ภาพ (จำนวน 9 คน) รูปแบบสร้างสรรค์ จินตนาการ ความมีชีวิตชีวา (จำนวน 8 คน) รูปทรง สัดส่วน รายละเอียดของรูปที่เหมาะสมกับวัย (จำนวน 7 คน) ภาพสื่อความหมายสัมพันธ์กับบทเรียน แสดงความเข้าใจในบทเรียน (จำนวน 6 คน) การเลือกใช้สีสัน ความสวยงาม ความสมบูรณ์ของงาน (จำนวน 4 คน) และ ความคิดแปลกใหม่ ดัดแปลงประยุกต์เช่น ใช้การวาดจากรูปทรงสร้างลวดลายในภาพประกอบบทเรียน (จำนวน 2 คน)

ตารางที่ 9 ค่าความถี่เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนवादภาพพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา
 แผนการศึกษาของคอร์ดอร์ฟของผู้สอน ในด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียน</u>		
1.	จัดสภาพการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับความใกล้ชิดกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์	9
2.	ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมตามแนวการศึกษาของคอร์ดอร์ฟนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรมคนไทย	5
3.	จัดสภาพห้องเรียนให้สามารถรองรับการเรียนรู้ทุกวิชา และเหมาะสมกับการใช้ชีวิตของเด็ก มีความปลอดภัย	3
4.	จัดให้สัมผัสกับอาณาจักร คน พืช บรรยากาศ และสัตว์ เพื่อใช้ในการเรียนรู้ แสง-สีภายในห้องเรียน	1
1.	จัดสีของห้องเรียนรองรับบุคลิกภาวะของผู้เรียน สนองต่อบุคลิกลักษณะตามวัย ใช้สีที่อ่อนนุ่ม และสีมีความเกี่ยวข้องกับอุปนิสัยผู้เรียน	9
2.	จัดแสงสว่างบางเบา ไม่ให้หนักสายตา หรือทำให้เด็กตื่นตัวจากแสงสังเคราะห์	6
3.	ใช้แสงธรรมชาติ เพราะปลอดภัย ถนอมสายตา มากกว่าแสงนีออน	1
<u>ที่นั่งเรียน</u>		
1.	จัดโต๊ะเรียนค้ำนั่งถึง อุปนิสัยของเด็ก ให้เด็กที่มีลักษณะนิสัยแบบเดียวกันอยู่ใกล้กัน เพื่อเป็นกระจุกสะท้อนพฤติกรรม ทำให้เกิดการสังเกตและปรับตนเอง	6
2.	จัดโต๊ะเรียนค้ำนั่งถึง ขนาด สัดส่วน ความสูง ประยุกต์ใช้กับหลักการจัดอุปนิสัยผู้เรียนเป็นกลุ่ม 4 แบบ ตามแนวทางของคอร์ดอร์ฟ	5
3.	ปรับเปลี่ยนที่นั่งเรียนของเด็ก ไม่นั่งตายตัว เมื่อเด็กมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป	2
4.	จัดโต๊ะเรียนแนวโค้ง เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสวยงาม ลดภาวะตึงเครียด	1
5.	จัดโต๊ะเรียนแนวโค้ง และแนวตรง แล้วแต่การใช้งาน	1
<u>การใช้สิ่งแวดล้อมในการเรียน</u>		
1.	ใช้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ นอกชั้นเรียนในกิจกรรม เช่น ฟันทาย สนามหญ้า แสงแดด	9
2.	ใช้พื้นที่ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนสำหรับแสดงผลงานศิลปะ ให้เด็กได้สังเกต ชื่นชมงานศิลปะอยู่เสมอ	6
3.	ใช้พื้นที่ในห้องเรียนจัดเก็บอุปกรณ์การทำงานศิลปะเพื่อให้เด็กได้หยิบใช้งานได้เอง	5
4.	ใช้เรื่องราวจากโต๊ะนิทรรศการที่จัดไว้ตามฤดูกาล เป็นสิ่งแวดล้อมในการเรียน	1

จากตารางที่ 9 สามารถวิเคราะห์การปฏิบัติการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ของผู้สอน ในด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ได้ดังนี้

การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนโดยทั่วไป พบว่า ผู้สอนทั้งหมด จัดสภาพการเรียนรู้ให้ใกล้ชิดกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์(จำนวน 9 คน) ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรม (จำนวน 5 คน) จัดสภาพห้องเรียนให้สามารถรองรับการเรียนรู้ทุกวิชา และเหมาะสมกับการใช้ชีวิตของเด็ก (จำนวน 3 คน) จัดให้สัมผัสกับอาณาจักร คนพืช บรรยากาศ และสัตว์ เพื่อใช้ในหลักการเรียนรู้(จำนวน 1 คน)

การจัดแสง-สีภายในห้องเรียน พบว่า ผู้สอนทั้งหมด จัดสีของห้องเรียนรองรับบุคลิกภาพของผู้เรียน สนองต่อบุคลิกลักษณะ จัดสีห้องเรียนไม่ให้เด็กตื่นจากแสงสีที่จ้าเกินไป ใช้สีที่อ่อนนุ่ม และสีใกล้ชิดกับอุปนิสัยในวัยผู้เรียน (จำนวน 9 คน) จัดแสงสว่างบางเบา ไม่ให้หนักสายตา ไม่ทำให้เด็กตื่นตัวจากแสงสว่างจ้าซึ่งใช้แสงธรรมชาติ(จำนวน 6 คน) และ ใช้แสงธรรมชาติเพราะปลอดภัย ปลอดภัยตามากกว่าแสงนีออน (จำนวน 1 คน)

การจัดที่นั่งเรียน พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ จัดโต๊ะเรียนคำนึงถึง อุปนิสัยของเด็กให้เด็กที่มีลักษณะนิสัยแบบเดียวกันอยู่ใกล้กันเพื่อเป็นกระจกสะท้อนพฤติกรรม ทำให้เกิดการสังเกตและปรับตนเอง (จำนวน 6 คน) คำนึงถึง สัดส่วน ความสูง ประยุกต์ใช้กับการจัดอุปนิสัยตามแนววอลดอร์ฟ (จำนวน 5 คน) ปรับเปลี่ยนที่นั่งไม่นั่งตายตัว เมื่อเด็กมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป (จำนวน 2คน) จัดโต๊ะเรียนแนวโค้ง เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสวยงาม ลดภาวะตึงเครียด(จำนวน 1คน) จัดโต๊ะเรียนแนวโค้ง และแนวตรงแล้วแต่การใช้งาน (จำนวน 1คน)

การใช้สิ่งแวดล้อมในการเรียนวาดภาพระบายสีโดยตรง พบว่า ผู้สอนทั้งหมด ใช้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ นอกชั้นเรียนเพื่อนำสู่บทเรียน เช่น ใช้พื้นที่ทราย สนามหญ้า แสงแดด การเรียนเคลื่อนไหวก่อนวาดรูปทรง (จำนวน 9 คน) ใช้พื้นที่ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนสำหรับแสดงผลงานศิลปะ ให้เด็กได้สังเกต ชื่นชมงานศิลปะอยู่เสมอ (จำนวน 6 คน) ใช้พื้นที่ในห้องเรียนจัดเก็บอุปกรณ์การทำงานศิลปะเพื่อให้เด็กได้หยิบใช้งานได้เอง(จำนวน 5คน) และมีการใช้เรื่องราวจากโต๊ะนิทรรศการที่จัดไว้ตามฤดูกาล เป็นสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนร่วมด้วย (จำนวน 1คน)

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแนวคิดทางการเรียนการสอน
วาดภาพระบายสี ตามแนวการศึกษาตลอดชีพ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 10 วิเคราะห์ข้อมูลทางสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	3	60.00
หญิง	2	40.00
2. อายุ		
20 – 30 ปี	0	00.00
31 – 40 ปี	0	00.00
41 – 50 ปี	2	40.00
50 ปี ขึ้นไป	3	60.00
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	0	00.00
ปริญญาโท	5	100.00
4. อาชีพปัจจุบัน		
ผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษา	3	60.00
ผู้สอนในระดับอุดมศึกษา	2	40.00
5. ประสบการณ์การทำงานวิชาการ		
1 – 5 ปี	0	00.00
6 – 10 ปี	0	00.00
11 – 15 ปี	2	40.00
15 ปี ขึ้นไป	3	60.00

ตารางที่ 10 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6. การให้ความรู้ทางด้านการวาดภาพพระบายสี (การจัดอบรม/เป็นวิทยากร/ผู้สอนพิเศษ) *		
- จัดคอร์สอบรมแก่ครูด้านการสอน วาดภาพพระบายสีในโรงเรียน	3	60.00
- เป็นวิทยากรอบรมด้านศิลปะแก่ผู้สนใจทั่วไป	3	60.00
- เป็นครูนิเทศ ครูพิเศษ ให้คำปรึกษากับ โรงเรียนวอลดอร์ฟในต่างประเทศ	4	80.00
- เขียนหนังสือ บทความทางด้านศิลปะ	1	20.00
7. ประสบการณ์การอบรม สัมมนา ศึกษาเกี่ยวกับการวาดภาพพระบายสี แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ		
- จากการอบรมหลักสูตรการสอนศิลปะ สำหรับครูประถม และมัธยม	4	80.00
- จากสถาบันศิลปะ การปฏิบัติงานศิลปะ ตามแนวทางของวอลดอร์ฟสไตเนอร์	1	20.00

* ผู้ตอบสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 10 สามารถวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน
วาดภาพพระบายสี ในระดับประถมศึกษาที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ได้ดังนี้

เพศ จากผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 5 คน เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 60 และเป็นหญิง ร้อยละ 40

อายุ ผู้เชี่ยวชาญส่วนมากมีอายุระหว่าง 50 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาคืออายุ
ระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40

วุฒิการศึกษาสูงสุด ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด จบการศึกษาระดับปริญญาโท หรือเทียบเท่า ใน
สาขาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ คิดเป็นร้อยละ 100

อาชีพปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เป็นผู้สอนในสถานศึกษาแนววอลดอร์ฟ โดยเป็นครู
ประถมจำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 60 เป็นอาจารย์ระดับอุดม จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 40

ประสบการณ์การทำงานวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ มากกว่า 15 ปี คิด
เป็นร้อยละ 60 และมีประสบการณ์ระหว่าง 10- 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 40

ประสบการณ์ในการอบรมความรู้การวาดภาพพระบายสีตามแนวทางวอลดอร์ฟ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ ได้รับความรู้ทางศิลปะการอบรมหลักสูตรการสอนสำหรับครูประถม และครูมัธยมที่จัดขึ้นในโอกาสต่างๆ คิดเป็นร้อยละ80 มีผู้เชี่ยวชาญ 1 คนที่ได้รับความรู้จากสถาบันศิลปะแนววอลดอร์ฟ โดยตรง คิดเป็นร้อยละ20

การจัดเผยแพร่ความรู้ทางด้านการวาดภาพพระบายสี ผู้เชี่ยวชาญส่วนมากมีหน้าที่เป็นครูนิเทศครูพิเศษในการให้คำปรึกษากับโรงเรียนวอลดอร์ฟระหว่างประเทศร่วมด้วย คิดเป็นร้อยละ80 รองลงมาได้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรจัดอบรมความรู้สำหรับครูและบุคคลภายนอก คิดเป็นร้อยละ30 และผู้เชี่ยวชาญ 1 คนเขียนหนังสือ บทความ เผยแพร่ความรู้ด้านศิลปะแนววอลดอร์ฟ คิดเป็นร้อยละ 20

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแนวคิดทางการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีในระดับชั้นประถมศึกษา ที่ใช้แนวทางวอลดอร์ฟ

ตารางที่ 11 ค่าความถี่เกี่ยวกับแนวคิดทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษาแนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านผู้สอน

ข้อ	รายการ	ความถี่
การเตรียมบุคลากรทางการสอนวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ		
1.	ควรศึกษาเรื่องราวศิลปะที่สัมพันธ์ต่อพัฒนาการเด็กแต่ละช่วงวัย	4
2.	ควรศึกษาเรื่องราวธรรมชาติ กายภาพมนุษย์และสัตว์และฝึกการมองโลกความจริง สัจจะ	3
3.	ควรฝึกทักษะการวาดภาพ และระบายสีในเรื่องราวต่างๆที่แนะนำในแนววอลดอร์ฟให้เกิดความเข้าใจในความรู้สึก และทักษะความชำนาญ	3
4.	ควรสังเกตการสอนในทุกระดับชั้น เพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบจุดมุ่งหมายการสอนในแต่ละชั้นเรียนให้เข้าใจเพื่อการจัดการศึกษาให้เด็ก	1
หน้าที่ และบทบาทของผู้สอนวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ		
1.	ควรศึกษาในตัวผู้เรียนทุกด้านให้เข้าใจก่อนวางแนวทางการสอน หรือวางเนื้อหา	5
2.	รักษาความสมดุลย์ในตนเอง ทั้งสภาวะอารมณ์ที่ไม่ให้เปลี่ยนแปลงง่าย ให้มีความละเอียดอ่อนจากภายใน และการมองผู้เรียนด้วยความละเอียดอ่อน	4
3.	ควรศึกษาค้นคว้าพัฒนาความรู้ การมองโลก และสภาวะอารมณ์ทันต่อสภาวะการณ์ของโลก	3
4.	ครูควรเชื่อมั่นในความสามารถ และศรัทธาในพลังการเรียนรู้ของผู้เรียน	3
5.	ครูควรคอยให้คำแนะนำ ชื่นชม ให้กำลังใจผู้เรียน	2
6.	ควรจัดกลุ่มศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ทางศิลปะสำหรับครู เช่น study group การศึกษาทักษะและพัฒนาตนเองทั้งกายและจิต	1
7.	ครูควรแสดงออกให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความเชื่อมั่น ศรัทธา	1

จากตารางที่ 11 สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีระดับชั้นประถมศึกษาแนวทางการสอน วอลดอร์ฟ ของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านเกี่ยวกับผู้สอน ได้ดังนี้

การเตรียมบุคลากรทางการสอน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องว่า ให้ศึกษาเรื่องราวศิลปะที่สัมพันธ์ต่อพัฒนาการเด็กแต่ละช่วงวัย(จำนวน 4 คน) ควรศึกษาเรื่องราวธรรมชาติ กายภาพมนุษย์และสัตว์และฝึกการมองโลกความจริง ฝึกทักษะการวาดภาพระบายสีในเรื่องราวที่แนะนำ

ตามแนววลดคอร์ฟ ให้เกิดความเข้าใจในความรู้สึก และทักษะความชำนาญ (จำนวน 3 คน) และควรสังเกตการสอนในทุกระดับชั้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา (จำนวน 1 คน)

หน้าที่ และบทบาทของผู้สอน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เห็นสอดคล้องกันว่าผู้สอนควรทำหน้าที่ศึกษาในตัวผู้เรียนทุกด้านให้เข้าใจก่อนวางแนวทางการสอน หรือวางเนื้อหา (จำนวน 5 คน) ควรรักษาความสมดุลย์ในตนเองด้านสภาวะอารมณ์ไม่ให้เปลี่ยนแปลงง่าย ให้มีความละเอียดอ่อน (จำนวน 4 คน) ครูควรเชื่อมั่นในความสามารถ และศรัทธาในพลังการเรียนรู้ของผู้เรียน (จำนวน 3 คน) ควรเข้ากลุ่มศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ทางศิลปะสำหรับครู หมั่นศึกษาทักษะและพัฒนาตนเองทั้งกายและจิต (จำนวน 1 คน)

ตารางที่ 12 ค่าความถี่เกี่ยวกับแนวคิดทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา
ศึกษาแนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านผู้เรียน

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>พัฒนาการที่เกิดขึ้นของผู้เรียนวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ</u>		
1.	พัฒนาให้เกิดความละเอียดอ่อนทั้งจิตใจ และความละเอียดในการมองการสังเกต	4
2.	พัฒนาให้เกิดความยืดหยุ่น พลิกแพลง สร้างสรรค์ในการเรียนรู้ และดำเนินชีวิต	3
3.	พัฒนาการกระบวนการคิด สติปัญญา ตามวัยของเด็ก	2
4.	กระตุ้นพัฒนาการเด็กทางกายภาพให้เข้มแข็งขึ้น	1
5.	ช่วยสร้างการทำงานภายในและภายนอกไปตามศักยภาพแต่ละบุคคล	1
6.	พัฒนาการด้านจิตใจ หล่อเลี้ยงความรู้สึกของมนุษย์ให้งดงาม	1
<u>บทบาทและการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน</u>		
1.	ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เรียนรู้คิดแก้ปัญหาเอง	5
2.	ให้ผู้เรียนมีกระบวนการทำงานที่เกิดจากตนเองตลอดกระบวนการ	2
3.	ให้ความสำคัญผู้เรียน ศึกษาตัวผู้เรียน เพื่อใช้จัดการสอนของครู	1
4.	ให้ผู้เรียนรับรู้จุดมุ่งหมายการเรียนของตนเอง และการสอนของครู	1

จากตารางที่ 12 สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับชั้นประถมศึกษาแนวทางวอลดอร์ฟ ของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านเกี่ยวกับผู้เรียน ได้ดังนี้

การคำนึงถึงพัฒนาการที่เกิดขึ้นของผู้เรียน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการวาดภาพระบายสีช่วยพัฒนาให้เกิดความละเอียดอ่อนทั้งจิตใจ และความละเอียดในการมองการสังเกตของเด็ก (จำนวน 4 คน) พัฒนาให้เกิดความยืดหยุ่น พลิกแพลง สร้างสรรค์ในการเรียนรู้และดำเนินชีวิต(จำนวน 3 คน) พัฒนาการกระบวนการคิด สติปัญญา (จำนวน 2 คน)

บทบาทและการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของผู้เรียน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด มีความเห็นว่า ควรให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เรียนรู้ คิด แก้ปัญหาเอง (จำนวน 5 คน) ควรให้การทำงานเกิดจากผู้เรียนตลอดกระบวนการ (จำนวน 2 คน) ควรให้ผู้เรียนรับรู้จุดมุ่งหมายการเรียนของตนเอง และการสอนของครู (จำนวน 1 คน)

ตารางที่ 13 ค่าความถี่เกี่ยวกับแนวคิดทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา-
ศึกษาแนวการศึกษาของวอลดอร์ฟของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านหลักสูตรเนื้อหา

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>การจัดทำหลักสูตรเนื้อหา กิจกรรมวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ</u>		
1.	ควรศึกษาโครงสร้าง หรือแนวทางหลักสูตรวอลดอร์ฟ ในภาพกว้าง เพื่อนำไปจัดเป็นสาระเนื้อหาสำหรับการเรียนรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย	3
2.	ควรศึกษาพื้นฐานและพัฒนาการของเด็กทุกๆด้าน เพื่อการจัดทำหลักสูตร และกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ที่เหมาะสม	3
3.	หลักสูตรที่สร้างขึ้นควรมีความยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลง และปรับให้พัฒนาตามผู้เรียน ใต้อยู่ตลอดเวลา การทำงานของหลักสูตร ต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ	1
<u>การนำหลักสูตรเนื้อหามาใช้ในกิจกรรมวาดภาพระบายสี แบ่งเป็น 3 ส่วน</u>		
<u>(ก).กิจกรรมระบายสีน้ำ</u>		
1.	ควรใช้เนื้อหาเกี่ยวกับสีแต่ละสี เป็นเรื่องราวนิทานสี หรือการสื่อได้ถึงคุณลักษณะของสี	3
2.	ควรใช้เนื้อหาที่นำไปสู่ความคิดเชิงความรู้สึกด้อย	1
3.	ควรใช้เรื่องราวที่ครูพิจารณาว่า เหมาะสมกับเด็กที่จะเรียนรู้ และสื่อถึงสีได้ดี	1
<u>(ข).กิจกรรมวาดรูปทรง</u>		
1.	ควรใช้เนื้อหาที่สื่อในการวาดรูปทรง หรือเส้น เนื้อหาที่ใช้ควรทำให้ผู้เรียน กลมกลืน ไปด้วยการเรียนรู้มีชีวิต เช่น นิทาน เรื่องราวเหตุการณ์	3
2.	ควรมีรูปแบบของเส้นที่เริ่มจากพื้นฐาน เส้นโค้ง เส้นตรง พัฒนาสู่เส้นที่ซับซ้อน แต่ต้องมีความผูกผันกับลักษณะการคิดของเด็กแต่ละชั้นเรียน	3
3.	รูปแบบของเส้น รูปทรง ควรเป็นเนื้อหาที่ครูต้องคัดเลือก มาจากหลักสูตรวอลดอร์ฟ ที่แนะนำไว้ นำรูปแบบที่เหมาะสมมาปรับใช้กับการสอน	1
<u>(ค).กิจกรรมวาดภาพประกอบในบทเรียน</u>		
1.	ควรใช้เนื้อหาที่เรียนในบทเรียนต่างๆเป็นเนื้อหาหลัก ส่วนเนื้อหาที่เกิดจากวิธีการวาด ภาพเทคนิคการวาดเป็นเนื้อหารองที่เกิดขึ้นในการทำงาน	3
2.	เนื้อหาที่ต้องสอดแทรกสำหรับการวาดภาพในบทเรียน จำเป็นต้องสอนให้รู้ วิธีการวาด เทคนิค การควบคุมกล้ามเนื้อมือให้เกิดการลาก ชิดเขียน วาดเป็นภาพด้วย	2
3.	เนื้อหาในบทเรียนต่างๆ จะมีความเชื่อมโยงสู่กัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ในทุกวิชา ภาพวาดในแต่ละบทเรียนเนื้อหาจึงมีส่วนผสมเชื่อมโยงกันด้วย	2
4.	เนื้อหาที่ใช้ในบทเรียนต่างๆจะเกิดการทํางาน 2 ด้าน คือ ด้านที่หนึ่งเป็นการทํางาน นำเข้าสู่การทำศิลปะ และด้านที่สองทำให้เด็กดำรงต่อคุณค่าของเนื้อหา	1

จากตารางที่ 13 สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับชั้นประถมศึกษา แนวทางวาดลวดรูป ของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านหลักสูตรเนื้อหา ได้ดังนี้

การจัดทำหลักสูตรเนื้อหา กิจกรรมวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ มีความเห็นสอดคล้องให้ศึกษาโครงสร้าง หรือแนวทางหลักสูตรวาดลวดรูป ในภาพกว้าง และควรศึกษา พื้นฐานพัฒนาการของเด็กทุกๆด้าน เพื่อนำไปจัดเป็นสาระเนื้อหาสำหรับการเรียนรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย (จำนวน 3 คน) หลักสูตรที่สร้างขึ้นควรมีความยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลง และปรับเปลี่ยนตามผู้เรียนได้ตลอดเวลา โดยการทำงานของหลักสูตรต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (จำนวน 1 คน)

การนำเนื้อหามาใช้ในการระบายสีน้ำ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องควรให้ ใช้เนื้อหาเกี่ยวกับเป็นเรื่องราวนิทานสี (จำนวน 3 คน) ควรใช้เนื้อหาที่นำไปสู่ความคิดเชิงความรู้สึกลดดี (จำนวน 1 คน) และควรใช้เรื่องราที่ครูพิจารณาว่า เหมาะสมกับเด็กที่จะเรียนรู้ (จำนวน 1 คน)

การนำเนื้อหาใช้ในการวาดรูปทรง พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องควรให้ใช้เนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนกลมกลืนไปกับการเรียนอย่างมีชีวิต เช่น นิทาน เรื่องราวเหตุการณ์(จำนวน 3 คน) ควรเป็นเรื่องของรูปทรงที่เริ่มจากพื้นฐาน เส้นโค้ง เส้นตรง พัฒนาสู่เส้นที่ซับซ้อน และรูปทรงมีความผูกผันกับลักษณะการคิดของเด็กแต่ละชั้นเรียน (จำนวน 3 คน) รูปแบบของเส้น รูปทรง ควรเป็นเนื้อหาที่ครูต้องคัดเลือก มาจากหลักสูตรมาปรับใช้กับการสอน (จำนวน 1 คน)

การนำเนื้อหาใช้ในการวาดภาพประกอบบทเรียน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องว่า ควรใช้เนื้อหาที่เรียนในบทเรียนต่างๆเป็นเนื้อหาหลัก ส่วนเนื้อหาด้านเทคนิคการวาดเป็นเนื้อหารองที่เกิดขึ้นในการทำงาน (จำนวน 3 คน) เนื้อหาในบทเรียนต่างๆ ควรมีความเชื่อมโยงกัน เพื่อให้เกิดการเรียนอย่างเป็นองค์รวม ภาพวาดในแต่ละวิชาจึงมีส่วนผสานเชื่อมโยงกันด้วย(จำนวน 2 คน) เนื้อหาที่ใช้ในบทเรียนต่างๆจะเกิดการทำงาน 2 ด้าน คือ ด้านที่หนึ่งเป็นการทำงาน นำเข้าสู่การทำศิลปะ และด้านที่สองทำให้เด็กดำดิ่งต่อคุณค่าของเนื้อหา(จำนวน 1 คน)

ตารางที่ 14 ค่าความถี่เกี่ยวกับแนวคิดทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา
ศึกษาแนวการศึกษาของวอลดอร์ฟของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

ข้อ	รายการ	ความถี่
จุดมุ่งหมายของการวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา ตามแนวทางวอลดอร์ฟ		
1.	เป็นการวาดภาพระบายสี เพื่อช่วยพัฒนาความรู้สึกของตนเอง และวิถีดำเนินชีวิต ที่ทุกส่วนมีศิลปะ ให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนทั้งภายในและภายนอก	5
2.	เพื่อการพัฒนาด้านความคิดที่เป็นกระบวนการทางศิลปะ	4
3.	เพื่อให้มองเห็นภาพตามความเป็นจริง สะท้อนสู่การมองโลกถ่ายทอดออกมา เป็นภาพวาดสอดคล้องกับความเป็นจริงที่สุด	2
4.	เพื่อการแนะนำความหมายจากสัญลักษณ์ที่เป็นภาพ ก่อนการเรียนรู้ความหมาย ที่เป็นสัญลักษณ์ภาษาถ้อยคำ	1
จุดประสงค์เฉพาะทางของการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี แบ่งเป็น 3 ส่วน		
(ก).กิจกรรมระบายสีน้ำ		
1.	เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์กับโลกของสี นำไปสู่ความจรรโลงใจ และความละเอียดอ่อน	4
2.	เพื่อให้เรียนรู้ทฤษฎีสีได้ด้วยตนเอง ด้วยการลงมือทำและเข้าใจจากประสบการณ์ตรง	2
3.	เพื่อนำพาเด็กให้รับรู้คุณค่าของสี รูปแบบของผลงานที่ออกจากจินตนาการ เป็นพื้นฐานของการเกิดรูปทรง รูปแบบ การวาดภาพ	2
(ข).กิจกรรมวาดรูปทรง		
1.	เป็นการหาตำแหน่งแห่งตนเองบนโลกกว้าง รู้ทิศทางเคลื่อนที่ของตนเองบนโลก	3
2.	เพื่อเป็นพื้นฐานของการเขียนหนังสือ (อักษร) และการวาดภาพต่างๆได้ด้วยตนเอง	2
3.	ให้ตระหนักถึงส่วนต่างๆในตนเอง ที่ได้ทำการถ่ายทอดเป็นรูปแบบเส้นต่างๆออกมา สะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่เกิด และสิ่งที่ทำเป็นไปด้วยกันได้	1
4.	เป็นเบื้องต้นแห่งการเรียนรู้สมดุลย์ การเคลื่อนที่ของร่างกายด้วยตนเอง เรียนรู้กายภาพเชิงเส้น โดยเรียนรู้ร่างกายผ่านเส้นทาง รูปทรงที่ต้องเคลื่อนที่	1
(ค).กิจกรรมวาดภาพประกอบในบทเรียน		
1.	เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทั่วตัวตนทุกส่วนของเด็ก	3
2.	เพื่อการเรียนรู้วิชาการในบทเรียนในอีกมิติหรืออีกด้านหนึ่งของมุมมองที่เป็นแบบรูปภาพ และจะทำให้มีความรู้สึก สัมพันธ์กับเรื่องราวอย่างแนบแน่นขึ้น	1
3.	ให้การวาดภาพบูรณาการในการเรียน เพื่อให้เกิดการจดจำจากความรู้สึก ภายในตัวตน มากกว่าการท่องจำเนื้อหา	1

จากตารางที่ 14 สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา แนวทางวอลดอร์ฟ ของผู้เชี่ยวชาญ ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายหลักของการวาดภาพระบายสี ในระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เห็นสอดคล้องว่า เป็นการวาดภาพระบายสี เพื่อช่วยพัฒนาความรู้สึกของตนเอง และวิถีดำเนินชีวิตที่ทุกส่วนมีศิลปะ ให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนทั้งภายในและภายนอก (จำนวน 5 คน) เพื่อการพัฒนาด้านความคิดที่เป็นกระบวนการทางศิลปะ(จำนวน 4 คน) เพื่อให้มองเห็นภาพตามความเป็นจริง สะท้อนสู่การมองโลกตามความจริง (จำนวน 2 คน)

จุดประสงค์เฉพาะทางของการระบายสีน้ำ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องว่า เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์กับโลกของสี นำไปสู่ความจรรโลงใจ และความละเอียดอ่อน (จำนวน 4 คน) เพื่อให้เรียนรู้ทฤษฎีสีได้ด้วยตนเอง ด้วยการลงมือทำและเข้าใจจากประสบการณ์ตรง และเป็นพื้นฐานของการรับรู้รูปทรง รูปแบบ การวาดภาพ (จำนวน 2 คน)

จุดประสงค์เฉพาะทางของการวาดรูปทรง พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องกันว่า เพื่อการหาดำแหน่งแห่งตนเอง ภูมิศาสตร์การเคลื่อนที่ของตนเองบนโลก(จำนวน 3 คน) เป็นพื้นฐานของการเขียนตัวหนังสือ (จำนวน 2คน) เป็นเบื้องต้นแห่งการเรียนรู้สมดุลย์ การเคลื่อนที่ของร่างกายตามเส้นทาง (จำนวน 1 คน)

จุดประสงค์เฉพาะทางของการวาดภาพประกอบในบทเรียน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องว่า เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทั่วตัวตนทุกส่วนของเด็ก(จำนวน 3 คน) เพื่อการเรียนรู้วิชาการในบทเรียนในอีกมิติ หรืออีกด้านหนึ่งของมุมมองที่เป็นแบบรูปภาพจะทำให้มีความรู้สึกสัมพันธ์กับเรื่องราวอย่างแนบแน่นขึ้น (จำนวน 1 คน) เพื่อบริณาการในการเรียน และให้เกิดการจดจำจากความรู้สึกภายในตัวตน มากกว่าการท่องจดจำเนื้อหา(จำนวน 1 คน)

ตารางที่ 15 ค่าความถี่เกี่ยวกับแนวคิดทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา
ศึกษาแนวทางการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านวิธีการสอน

ชื่อ	รายการ	ความถี่
<u>รูปแบบวิธีการสอนวาดภาพระบายสี</u> แบ่งออกเป็น 3 ส่วน		
(ก) <u>กิจกรรมระบายสีน้ำ</u>		
<u>วิธีการสอน</u>		
1.	ในชั้นประถมเป็นการแนะนำสีผ่านกระบวนการสอน จึงควรสอนแบบวิธีสาธิต สอนวิธีการใช้สีและระบาย สอนกระบวนการเพื่อให้เด็กเกิดแนวทาง มีวิธีการที่ถูกต้อง ในเบื้องต้น แล้วจึงจะนำไปสร้างสรรค์งานด้วยวิธีการของตนเองได้ถูกทิศทาง ในวัยที่โตขึ้น (มัธยม) ซึ่งเป็นการทำงานศิลปะส่วนบุคคล	3
2.	ควรสอนแบบแนะนำ แบบอธิบายวิธีการระบายสี และแสดงการทำงานของครู เพื่อเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์งานของเด็กเองออกมาจากจิต วิญญาณ ความรู้สึกของตนเอง จากวิธีการที่เหมือนกันกับครู แต่รูปแบบของงานจะต่างกัน	2
3.	เป็นอิสระของผู้สอนที่จะค้นหาวิธีการสอนแบบต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน	1
<u>แนวทางการระบายสีน้ำ</u>		
1.	สอนให้เด็กเรียนรู้คุณภาพของสีจากแม่สี ที่เกิดสีอื่นๆ ได้เพิ่มขึ้น โดยการระบาย บนกระดาษที่เปียกชื้น เพื่อให้เกิดการสังเกตสีที่เปลี่ยน ผสมกันและผสมกันในภาพ	5
2.	ไม่ร่างภาพไม่กำหนดภาพด้วยเส้นขอบ เพื่อลดความจำกัดขอบเขตของสีที่จะไหล เคลื่อนตัวหากันอย่างอิสระ และการร่างภาพจะจำกัดจินตนาการที่มีค่า	4
3.	สอนเทคนิควิธีการอื่นๆ นอกจากระบายบนกระดาษเปียกเมื่อเด็กมีความพร้อม เช่น ระบายสีออร์แกนิก (สีเดียว) หรือการระบายบนกระดาษแห้ง เพื่อให้เกิดความรู้สึกลึกใหม่	2
(ข) <u>กิจกรรมวาดรูปทรง</u>		
<u>วิธีการสอน และแนวทางการวาดรูปทรง</u>		
1.	สอนให้มีการเคลื่อนไหวร่างกาย ไปในทิศทาง รูปร่างต่างๆ ของเส้น เป็นการเคลื่อนไหวตามตำแหน่งต่างๆ ทุกอวัยวะทุกส่วนของร่างกาย	3
2.	สอนด้วยวิธีสาธิตการวาดเส้น รูปทรงบนกระดาน แสดงการวาดเส้นที่มีขั้นตอน และให้อิสระผู้เรียนถ่ายทอดรูปแบบด้วยวิธีของตนเอง	2
3.	สอนด้วยการสาธิตรูปแบบการวาด และให้ผู้เรียนวาดตามเป็นลำดับขั้นตอน	1
4.	เป็นอิสระของผู้สอนที่จะใช้หลายวิธีการ แต่ต้องเป็นวิธีที่นำเด็กสู่การเรียนรู้เส้นอย่างค้ำคิ่งในความรู้สึก มากกว่าการจดจำ ด้วยการได้เคลื่อนไหวไปตามเส้น รูปทรง	1

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความถี่
(ค).กิจกรรมวาดภาพประกอบในบทเรียน		
วิธีการสอน และแนวทางการวาดภาพระบายสี		
1.	ขั้นประมัตน์สอนโดยการสาธิต รูปแบบวิธีการวาดภาพ ฝึกให้นักเรียนวาดตามแบบ เพื่อเป็นแนวทางการทำงานศิลปะ ขั้นประมัตน์ปลายเป็นการสอนให้คิดสร้างสรรค์ ด้วยตนเอง สอนโดยให้อิสระในการทำงาน คิดรูปแบบภาพวาดของตนเอง	3
2.	สอนแบบสาธิตเทคนิควิธีการใช้สี การสร้างรูปภาพต่างๆ เพื่อเป็นแนวทาง โดยปล่อยให้การทำงานศิลปะเป็นทัศนคติทางมโนภาพส่วนบุคคลที่จะค้นพบรูปภาพต่างๆ จากการนำวิธีการสอนของครูไปใช้	1
3.	สอนโดยให้อิสระในการวาดภาพตามจินตนาการของตนเองที่มาจากบทเรียน เนื้อหา แสดงออกเป็นภาพ เป็นความคิดรวบยอดของตนเองมากที่สุด	1
หลักและแนวทางการสอนวาดภาพระบายสี ตามแนวการศึกษาออลดอร์ฟ		
1.	ครูควรให้การทำงานศิลปะเป็น การถ่ายทอดงานส่วนบุคคล กิจกรรมเฉพาะบุคคล ให้คำปรึกษาแนะนำรายคน	3
2.	ให้อิสระในการทำงาน ให้เด็กได้ทำงานด้วยตนเอง ภายในจิตใจ และการปฏิบัติ	3
3.	ให้วาดภาพระบายสีโดยไม่ร่างภาพ เป็นการมองศิลปะผ่านความจริงบนโลก ที่วัตถุและสิ่งมีชีวิต เกิดจากมวลแห่งสัรวมตัว ไม่ได้เกิดจากเส้นขอบร่างที่ขีดกัน	2
4.	การนำเสนอรายละเอียดในการวาดภาพ หรือความซับซ้อนในงานต้องเหมาะกับวัยเด็ก ในขั้นต้นๆ ควรมีรูปแบบที่จำกัด มีรายละเอียดน้อย เพราะเด็กยังไม่ต้องเรียนรู้ส่วนประกอบ ของรูปมากเท่าขั้นปลายๆ ที่ส่วนประกอบ รายละเอียดของงานจะเข้าไปทำงานต่อการ กระตุ้นด้านความคิดของเด็กมากขึ้น	1
5.	สอนให้เด็กยืดหยุ่น อิสระ ในการคิดและกระบวนการสร้างงาน โดยวิธีการวาดภาพ ระบายสีแบบอิสระไร้เส้นร่าง การระบายสีกระดาษเปียกกลิ้งไหล การใช้สีเทียนที่ พลิกแพลงด้านต่างๆ ในการก่อเกิดรูปได้ง่าย ช่วยในการทำงานศิลปะ สนุก รวดเร็ว เหมาะสมกับอารมณ์ สภาวะของเด็ก	1

จากตารางที่ 15 สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีระดับประถมศึกษา แนวทางวอลดอร์ฟ ของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านวิธีการสอน ได้ดังนี้

วิธีการสอนระบายสีน้ำ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องกันว่า ในชั้นประถมเป็นการแนะนำสีผ่านกระบวนการสอน จึงควรสอนแบบวิธีสาธิต สอนวิธีการใช้สี สอนกระบวนการเพื่อให้เด็กเกิดแนวทาง มีวิธีการที่ถูกต้อง แล้วจึงจะนำไปสร้างสรรค์งานด้วยวิธีการของตนเองได้ถูกทิศทาง ในวัยที่โตขึ้น (มัธยม) ซึ่งเป็นการทำงานศิลปะส่วนบุคคล (จำนวน 3 คน) ควรสอนแบบแนะนำ แบบอธิบายวิธีการระบายสี และแสดงการทำงานของครู เพื่อเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์งานของเด็กเองได้ด้วย (จำนวน 2 คน) เป็นอิสระของผู้สอนที่จะค้นหาวิธีการสอนแบบต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน (จำนวน 1 คน) โดยผู้สอนทั้งหมด นำเสนอแนวทางการสอน สอดคล้องกันว่า สอนให้เด็กเรียนรู้คุณภาพของสีจากแม่สี ที่เกิดสีอื่นๆ ได้เพิ่มขึ้น โดยการระบายบนกระดาษเปียก เพื่อให้เกิดการสังเกตสีที่เปลี่ยน ผสานและผสมกันในภาพ (จำนวน 5 คน) ไม่ร่างภาพไม่กำหนดภาพด้วยเส้นขอบ เพื่อลดความจำกัดขอบเขตของสีที่จะไหลเคลื่อนตัวหากันอย่างอิสระ และการร่างภาพจะจำกัดจินตนาการที่มีค่า (จำนวน 4 คน)

วิธีการสอนวาดรูปทรง พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องกันว่า ควรสอนให้เคลื่อนไหวร่างกาย ไปในทิศทาง รูปร่างต่างๆ เป็นการเคลื่อนตามตำแหน่งต่างๆ ทั่วร่างกาย (จำนวน 3 คน) สอนด้วยวิธีสาธิตการวาดเส้น รูปทรงบนกระดาน แสดงการวาดเส้นที่มีขั้นตอน (จำนวน 2 คน) เป็นอิสระของผู้สอนที่จะใช้หลายวิธีการ แต่ต้องเป็นวิธีที่นำเด็กสู่การเรียนรู้เส้นอย่างค้ำคิงในความรู้สึก มากกว่าการจดจำ (จำนวน 1 คน)

วิธีการสอนวาดภาพประกอบในบทเรียน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องกันว่า ชั้นประถมต้นสอนโดยการสาธิตรูปแบบวิธีการวาดภาพ ฝึกให้นักเรียนวาดตามแบบ เพื่อเป็นแนวทางการทำงานศิลปะ ชั้นประถมปลายเป็นการสอนให้คิดสร้างสรรค์ด้วยตนเอง (จำนวน 3 คน) สอนแบบสาธิตเทคนิควิธีการใช้สี การสร้างรูปภาพต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางโดยปล่อยให้การทำงานศิลปะเป็นทัศนคติทางโมนภาพส่วนบุคคล ที่จะค้นพบรูปภาพต่างๆ จากการนำวิธีการสอนของครูไปใช้ (จำนวน 1 คน) ให้อิสระในการวาดภาพตามจินตนาการ (จำนวน 1 คน)

หลักและแนวทางการสอนวาดภาพระบายสีโดยภาพรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องกันว่า ครูควรให้การทำงานศิลปะเป็น กิจกรรมเฉพาะบุคคลให้คำปรึกษาแนะนำรายคน ให้เด็กได้ทำงานด้วยตนเอง (จำนวน 3 คน) ไม่ร่างภาพ โดยให้มองศิลปะผ่านความจริงบนโลกที่วัตถุและสิ่งมีชีวิต เกิดจากมวลแห่งสสารรวมตัว ไม่ได้เกิดจากเส้นขอบร่าง (จำนวน 2 คน) การนำเสนอรายละเอียดในการวาดภาพ หรือความซับซ้อนในงานต้องเหมาะกับวัยเด็กในชั้นต้นๆ ควรมีรูปแบบที่จำกัด มีรายละเอียดน้อยกว่าชั้นปลาย (จำนวน 1 คน)

ตารางที่ 16 ค่าความถี่เกี่ยวกับแนวคิดทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา
ศึกษาแนวการศึกษาของวอลดอร์ฟของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านสื่อการสอน

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>การจัดเตรียมสื่อการสอนวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ</u>		
1.	ควรเป็นสื่อ วัสดุทางธรรมชาติ หรือใกล้เคียงกับสีสังเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้สัมผัสธรรมชาติ ซึ่งมีความปลอดภัยจากสารพิษ ไร้ต่อความรู้สึก ทำให้ไว้วางใจในการนำมาเรียนรู้ และใช้ให้เกิดความสุขได้ดีกว่าวัสดุสังเคราะห์	3
2.	ควรจัดเตรียมสื่อการสอนที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการเรียนในแต่ละครั้ง	2
3.	ใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อช่วยในการรับประสบการณ์	1
4.	สื่อการสอนควรเป็นสื่อที่เหมาะสมกับเด็ก นำเด็กสู่โลกของความคิด จินตนาการ เช่น เรื่องราว นิทาน ที่นำเด็กสู่การวาดภาพระบายสี หรือธรรมชาติที่สร้างความประทับใจ นำไปสู่การถ่ายทอดที่เกิดจากมโนภาพ ไม่ใช่การเลียนแบบวัตถุ	1
<u>การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน</u>		
<u>(ก). กิจกรรมระบายสีน้ำ</u>		
1.	ใช้เนื้อหาเรื่องราว นิทาน เป็นสื่อในการนำเด็กสู่บทเรียนเพื่อถ่ายทอดภาพออกมาจากจิตสำนึกจากการฟัง	3
2.	ใช้การแสดงวิธีการทำงานของครูอย่างอิสระเสรี เป็นสื่อ ช่วยให้เกิดการสังเกตของผู้เรียน กระตุ้นให้อยากสร้างงานด้วยตนเอง	3
3.	ใช้อุปกรณ์การทำงาน เป็นสื่อที่ดีในการสร้างสรรค์ผลงาน สีน้ำต้องมีความสดใสน่าใช้ มีคุณภาพดี รวมถึงอุปกรณ์เครื่องมืออื่นๆ ด้วย	1
<u>(ข). กิจกรรมวาดรูปทรง</u>		
1.	ให้ครูเป็นสื่อทางการสอนที่จะสื่อสารให้เด็กรับรู้กระบวนการทำงาน โดยการนำเด็กสู่การวาดที่เป็นขั้นตอน เกิดความเข้าใจง่าย	3
2.	ใช้การนำเส้นและรูปทรง ผูกผสานเข้ากับเนื้อหา เรื่องราว นิทาน เพื่อเป็นสื่อการเรียน พาเด็กสู่ภาพที่ใกล้ตัว เพลิิดเพลิน และมีชีวิตชีวา	2
3.	ใช้กระดาษดำ และชอล์กสีต่างๆ ที่สวยงาม เป็นสื่อในการสาธิตการวาดของครู รูปทรงและสีเส้น ทำให้เด็กได้กระตุ้น การมอง จินตนาการ	1

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ข้อ	รายการ	ความถี่
(ค).กิจกรรมวาดภาพประกอบในบทเรียน		
1.	ใช้เรื่องราวในบทเรียน เป็นสื่อ นำสู่การกระตุ้นความคิด จินตนาการ	3
2.	ใช้สื่อวัสดุทางธรรมชาติ เพื่อผสมความรู้สึกละเอียดอ่อนในจิตใจ และสัมผัสที่ผสมกลมกลืน	2
3.	ใช้รูปแบบวิธีการวาดภาพของครู เป็นสื่อกระตุ้นให้เด็กทำงานศิลปะออกมาตามขั้นตอนของครู แต่ปรากฏรูปแบบตามแนวคิดของตนเอง	1
4.	ใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ หลากหลายรูปแบบ ที่เห็นว่าเหมาะสมกับเด็ก และพัฒนาความรู้สึกละเอียดอ่อน	1

จากตารางที่ 16 สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีระดับประถมศึกษา แนวทางวอลดอร์ฟ ของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านสื่อการสอน ได้ดังนี้

การจัดเตรียมสื่อการสอนวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องว่าควรเป็นสื่อ วัสดุทางธรรมชาติ หรือใกล้เคียงกับสีธรรมชาติเพื่อให้เด็กได้สัมผัสธรรมชาติ ซึ่งมีความปลอดภัยจากสารพิษ ivoต่อความรู้สึก ทำให้ไว้วางใจในการนำมาเรียนรู้ และใช้ให้เกิดความสุขได้ดีกว่าวัสดุสังเคราะห์ (จำนวน 3 คน) ควรจัดเตรียมสื่อการสอนที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการเรียนในแต่ละครั้ง(จำนวน 2 คน) ใช้วัสดุ สื่อ อุปกรณ์เครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อช่วยในการรับประสบการณ์ (จำนวน 1 คน)

การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนระบายสีน้ำ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นว่าควรใช้เนื้อหาที่ทำงานร่วมกับ ใช้การแสดงวิธีทำงานของครูเป็นสื่อช่วยให้เกิดการสังเกตของผู้เรียน (จำนวน 3 คน) และใช้อุปกรณ์การทำงาน เป็นสื่อที่ดีในการสร้างสรรค์ผลงาน (จำนวน 1 คน)

การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนวาดรูปทรง พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องว่า ให้ครูเป็นสื่อทางการสอนที่จะสื่อสารให้เด็กรับรู้กระบวนการทำงานเป็นขั้นตอน เกิดความเข้าใจง่าย(จำนวน 3 คน) ใช้การนำเส้นและรูปทรง ผูกผสมเข้ากับเนื้อหาเรื่องราว นิทาน เพื่อเป็นสื่อการเรียนพาเด็กสู่ภาพที่ใกล้ตัว เพลิดเพลิน และมีชีวิตชีวา(จำนวน 2คน) ใช้อุปกรณ์ต่างๆที่สวยงาม เป็นสื่อในการสาธิตการวาดของครูทำให้เด็กได้กระตุ้น การมอง จินตนาการ(จำนวน 1คน)

การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนวาดภาพประกอบบทเรียน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่า ใช้เนื้อหาบทเรียน เป็นสื่อกระตุ้นความคิด จินตนาการ (จำนวน 3 คน) ใช้สื่อวัสดุทางธรรมชาติ(จำนวน 2 คน) และใช้วัสดุอุปกรณ์ หลากหลายเป็นสื่อ (จำนวน 1 คน)

ตารางที่ 17 ค่าความถี่เกี่ยวกับแนวคิดทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา
ศึกษาแนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านการวัดและประเมินผล

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>รูปแบบวิธีการวัดและประเมินผล</u>		
<u>วิธีการวัดผล</u>		
1.	ใช้การสังเกตและทำความเข้าใจในผลงานและกระบวนการทำงาน โดยศึกษาร่วมกับพัฒนาการเด็กตามวิถีทางแห่งวอลดอร์ฟ และพัฒนาการเด็กทั่วไปตามความสนใจของผู้สอน เพื่อเทียบเคียงพัฒนาการออกมาเป็นการอธิบายได้	4
2.	ใช้การสังเกตของครู จากผลงานและพฤติกรรม ซึ่งจะต้องมีทักษะการมองเห็นของเด็ก เข้าใจพัฒนาการของเด็กทุกระดับช่วงอายุ	2
3.	ครูต้องใช้ทุกวิธี ทำงานร่วมกับเด็กเพื่อให้เห็นพัฒนาการเด็กที่เกิดขึ้น	2
<u>วิธีการประเมินผล</u>		
1.	การรายงานผล หรือการประเมินผล ควรเป็นลักษณะการบันทึก บรรยาย ถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงพัฒนาการ ทุกด้านในตัวผู้เรียน	4
2.	คะแนน และการสอบเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เพราะพัฒนาการแห่งการเรียนรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ของการสอบเท่านั้นและทำให้ กัดดันความคิดของเด็ก	1
<u>ประเด็นการประเมินผลการเรียนวาดภาพระบายสี</u>		
1.	ควรประเมินเกี่ยวกับทักษะการใช้สี กระบวนการทำงาน การเคลื่อนไหวคล่องตัว	4
2.	ควรประเมินด้านความรู้สึกรู้สึก ที่แสดงออกมาจากผลงาน เกี่ยวกับสี ความเป็นอิสระ ความเคลื่อนไหว	4
3.	ควรประเมินด้านความคิด กระบวนการคิด การทำงานแก้ปัญหา	3
4.	ควรประเมินด้านจิตใจ ความสุข สนุก เพลิดเพลิน ความสุนทรีย์ทางศิลปะ	2
5.	ควรประเมินในการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม การมีส่วนร่วมในการทำงาน	1
6.	ควรประเมินผลให้เห็นภาพรวมทางศิลปะ และแยกย่อยเป็นพัฒนาการ ซึ่งเกิดจากกิจกรรมศิลปะการวาดภาพ ในแต่ละกิจกรรมร่วมด้วย	1
7.	เป็นอิสระของผู้สอนที่จะกำหนดพิจารณาประเด็นที่จะศึกษาในตัวเด็ก ซึ่งแตกต่างกัน	1

จากตารางที่ 17 สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา แนวทางวอลดอร์ฟ ของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านการวัดและประเมินผล ได้ดังนี้

วิธีการวัดผล พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องกันว่า ควรใช้การสังเกต และทำความเข้าใจในผลงาน โดยศึกษาร่วมกับพัฒนาการเด็กตามวิถีทางแห่งวอลดอร์ฟ และพัฒนาการเด็กทั่วไปตามความสนใจของผู้สอน เพื่อเทียบเคียงพัฒนาการออกมาเป็นการอธิบายได้ (จำนวน 4 คน) ควรใช้ทุกวิธีเพื่อทำงานร่วมกับเด็ก ให้เห็นพัฒนาการเด็กที่เกิดขึ้น (จำนวน 2 คน)

วิธีการประเมินผล พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องกันว่า ควรรายงานผลการประเมินผล ลักษณะการบันทึก บรรยาย ถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงพัฒนาการ ทุกด้านในตัวผู้เรียน (จำนวน 4 คน) ไม่ควรใช้คะแนน และการสอบเพราะพัฒนาการแห่งการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ของการสอบเท่านั้นและทำให้ กัดดันความคิดของเด็ก (จำนวน 1 คน)

ประเด็นการประเมินการเรียนวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องกันว่า ควรประเมินเกี่ยวกับทักษะการใช้สี กระบวนการทำงาน การเคลื่อนไหวคล่องตัว และด้านความรู้สึก เกี่ยวกับสี การแสดงออกของผลงาน ความเป็นอิสระ (จำนวน 4 คน) ควรประเมินด้านความคิด กระบวนการคิด การทำงานแก้ปัญหา (จำนวน 3 คน) ควรประเมินด้านจิตใจ ความสุข สนุก เพลิดเพลิน ความสุนทรีย์ทางศิลปะ (จำนวน 2 คน) ควรประเมินทางสังคม การมีส่วนร่วมในการทำงาน (จำนวน 1 คน)

ตารางที่ 18 ค่าความถี่เกี่ยวกับแนวคิดทางการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษา
ศึกษาแนวการศึกษาวอลดอร์ฟของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

ข้อ	รายการ	ความถี่
<u>การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนวาดภาพระบายสี ตามแนวทางวอลดอร์ฟ</u>		
1.	ควรจัดสภาพบรรยากาศให้ดูสวยงาม น่าเรียน อ่อนละมุน ด้วยแสงสว่างที่ไม่จัด ใช้แสงจากธรรมชาติ เพื่อให้เด็กอยู่ในสภาวะที่อบอุ่นและปลอดภัยกับการใช้สายตา ทำให้เกิดสมาธิในการเรียนรู้ที่ดี	5
2.	วัสดุธรรมชาติ ปลอดภัยกว่าวัสดุสังเคราะห์ จึงเหมาะสมกับเด็กประถม	4
3.	การให้สีของระดับชั้นเรียน รองรับความเจริญเติบโตทางสติปัญญา ภาวะอารมณ์ พัฒนาการการเคลื่อนไหวแห่งการทำงานในเด็ก จากสีชั้นอุ่น (สีชมพู) ในชั้นต้น ไล่ลำดับตามวงจรสี ไปถึงสีเขียว (ม่วงน้ำเงิน) ในชั้นประถมปลาย	4
4.	แสงสว่างและทัศนียภาพ ภายนอก เป็นสื่อประเภทสิ่งแวดล้อมในการรับรู้ สัมผัส เรื่องราวของปรากฏการณ์ เวลา การเปลี่ยนแปลงของวัน เพื่อให้เด็กอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของโลก อยู่กับความจริง สะท้อนสู่การมองโลกแนวมนุษยปรัชญา	3
5.	สีของห้องเรียน ควรเป็นสีโปร่งใส ช่วยให้เด็กรู้สึกปลอดภัย ผ่อนคลายภาวะว้าวุ่น ในสภาพจิตใจของเด็กได้ และใช้สีที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก	1
6.	จัดสภาพแวดล้อมด้วยวัสดุธรรมชาติ เพราะวัสดุธรรมชาติจะไวต่อความรู้สึก สัมผัส และการคิดของเด็ก จากพื้นผิวของธรรมชาติที่หลากหลายและควรเป็นวัสดุที่เป็นธรรมชาติ ไม่ดัดแปลง (เช่น ก้อน ไม้ เปลือกไม้) จะทำให้การใช้งานเกิดการคิดสร้างสรรค์ขึ้น	1
7.	การจัดที่นั่งที่เหมาะสมกับเด็ก ตามอุปนิสัยของเด็กตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ จะช่วยให้เด็ก มีลักษณะการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และส่งเสริมทักษะการทำงานให้เกิดความชำนาญ ความตั้งใจขึ้น	1
8.	การจัดที่นั่งตามอุปนิสัยตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ ต้องจัดและปรับให้เหมาะสม กับสภาพการนำไปใช้จริง เช่น เรื่องของความเป็นไปได้ ผลดีที่จะเกิดมากที่สุด	1
<u>การใช้สิ่งแวดล้อมทางการเรียนในการสอนวาดภาพระบายสี</u>		
1.	ควรมีพื้นที่แสดงผลงานศิลปะทุกกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้สังเกตการทำงาน ของตนเอง ของเพื่อน ได้ชื่นชมความสุนทรีย์ความงดงาม	3
2.	ใช้สิ่งแวดล้อมทุกส่วนในการเรียนการสอน พื้นสนาม สวน ไม่แต่เฉพาะห้องเรียน เพื่อให้การเรียนเกิดขึ้นทุกที่	1
3.	ครูควรใช้สิ่งแวดล้อมร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด เพื่อให้การเรียนมีชีวิตชีวา	1

จากตารางที่ 18 สามารถวิเคราะห์แนวความคิดการจัดการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี ระดับประถมศึกษาแนวทางวอลดอร์ฟ ของผู้เชี่ยวชาญ ในด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ได้ดังนี้

การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนวาดภาพระบายสี พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เห็นสอดคล้องกันว่า ควรจัดสภาพบรรยากาศให้ดูสวยงาม น่าเรียน อ่อนละมุน ด้วยแสงสว่างที่ไม่จัด ใช้แสงจากธรรมชาติ เพื่อให้เด็กอยู่ในสภาวะที่อบอุ่นและปลอดภัยกับการใช้สายตาทำให้เกิดสมาธิในการเรียนรู้ที่ดี(จำนวน 5 คน) ควรใช้วัสดุธรรมชาติ ปลอดภัยกว่าวัสดุสังเคราะห์ จึงเหมาะสมกับเด็กประถม และควรให้สีผนังห้อง รองรับความเจริญเติบโตทางสติปัญญา ภาวะอารมณ์ พัฒนาการการเคลื่อนไหวแห่งการทำงานในเด็ก จากสีขั้นอุ่น (สีชมพู) ในขั้นต้นไล่ลำดับตามวงจรสี ไปถึงสีเย็น (ม่วงน้ำเงิน) ในขั้นประถมปลาย (จำนวน 4 คน) ควรจัดให้เห็นแสงสว่าง และทัศนียภาพ ภายนอก เพื่อให้เด็กอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของโลก ปรากฏการณ์ เวลา อยู่กับความจริง สะท้อนสู่การมองโลกแนวมนุษยปรัชญาในการรับรู้ สัมผัส(จำนวน 3 คน) ควรจัดที่นั่งที่เหมาะสมกับเด็ก ตามอุปนิสัยของเด็ก จะช่วยให้เด็ก มีลักษณะการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และส่งเสริมทักษะการทำงานให้เกิดความชำนาญ ความตั้งใจขึ้น (จำนวน 1 คน)

การใช้สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีโดยตรง พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ เห็นสอดคล้องว่า ควรมีพื้นที่แสดงผลงานศิลปะทุกกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้สังเกตการทำงานของตนเอง ของเพื่อน ได้ชื่นชมความสุนทรีย์ความงดงาม (จำนวน 3 คน) และควรใช้สิ่งแวดล้อมทุกส่วนในการเรียนการสอน พื้นสนาม สวน ไม่แต่เฉพาะห้องเรียนเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นทุกที่ (จำนวน 1 คน)

ส่วนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการเรียนการสอนวาดภาพระบายสี

ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการสอน พฤติกรรมทางการเรียน สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมทางการเรียน ที่ทำการจดบันทึกและการบันทึกการสังเกต ประกอบการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จากที่ผู้วิจัยสังเกตได้ 3 ช่วง คือการระบายสีน้ำ การวาดรูปทรง และการวาดภาพประกอบในบทเรียน นำมาวิเคราะห์ในภาพรวมบรรยายสรุปตามประเด็นที่ศึกษา 8 ด้าน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์เนื้อหาในภาพรวมของการจัดการเรียนการสอน ตามประเด็นที่ศึกษา 8 ประเด็น ได้ดังนี้

ด้านผู้สอน มีการเตรียมความพร้อมก่อนสอน ศึกษาแผนการสอนล่วงหน้า ฝึกทำผลงานก่อนสอน และจัดเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมต่อการทำงาน ทำการสอนด้วยความแจ่มใสเป็นกันเอง มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอย่างใกล้ชิด ใช้ชื่อเล่นแทนชื่อจริงเรียกแทนตนเองทั้งครูและเด็ก ครูบางคนแทนตนเองว่าน้ำ เพื่อให้การเรียนเสมือนอยู่เป็นครอบครัว ครูจะพูดคุยซักถามเด็กในทุกเรื่อง เพราะครูต้องศึกษาเด็ก และเลื่อนชั้นตามประถม 1-6 ลักษณะการดักเดียนมีการแสดงออกทางอารมณ์ การเงยบ การใช้นิ้วชี้ที่ปาก ไม่ว่าจะกล่าวด้วยการใช้เสียงที่ดู หรือดังมากเกินไป บทบาทของครูกับเพื่อนครูมีการปรึกษาวางแผนงานการสอนร่วมกันอยู่อย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากการประชุมครูโดยปกติ ครูพยายามฝึกพัฒนาด้านศิลปะในหลายกิจกรรม ด้วยการศึกษจากหนังสือ และปรึกษาครูที่ผ่านการอบรมศิลปะแนวออลดอร์ฟต่างประเทศ บทบาทของครูกับผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกันโดยตรง ครูสามารถแนะนำถึงพัฒนาการบุตรต่อผู้ปกครองได้ทุกโอกาสที่เห็นสมควร และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสอนบางครั้ง รวมถึงการจัดหาสื่อเพื่อการสอน

ด้านผู้เรียน มีลักษณะการเรียนวาดภาพระบายสีด้วยความตั้งใจ ตั้งแต่ขั้นต้นของการนำเสนอ โดยเด็กได้สังเกตและฟัง จนถึงขั้นปฏิบัติด้วยตนเอง การเรียนเป็นไปอย่างมีสมาธิ มีความเป็นส่วนตัวสูงไม่พูดคุยซักถาม หรือสนใจผู้อื่นในขณะที่ทำงาน มีการยกมือถามครูและขอให้ช่วยแก้ไขงานบ้าง ผู้เรียนชั้นประถมต้นมีความกังวล และลังเลในการลงสีบ้างโดยเฉพาะการระบายสีน้ำ ในชั้นประถมปลาย ผู้เรียนมีความมั่นใจสูง ระบายสีด้วยความชำนาญ รวดเร็ว มีขั้นตอนการทำงานมากกว่าเพราะมีพื้นฐานอยู่แล้ว ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสอนคือ ช่วงการจัดเตรียมอุปกรณ์ มีส่วนร่วมในขั้นตอนการนำเสนอเรื่องราวในการวาดภาพระบายสีที่เป็นบางส่วนของนิทาน หรือเนื้อหาวิชาที่เรียนแล้วโดยร่วมกันเล่าและทบทวนเรื่องราวในขณะที่ครูวาดภาพตัวอย่าง มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานด้วยการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ พูดในสิ่งที่น่าชื่นชม และให้ข้อคิดในการระมัดระวังที่จะสร้างงานในการทำงานครั้งต่อไป โดยไม่กล่าววิจารณ์งานเชิงลบ

ด้านหลักสูตรเนื้อหา การจัดทำหลักสูตรเป็นการทำงานร่วมกันของครูทุกคนในชั้นประถม เพื่อให้เกิดการบูรณาการในหลักสูตรและเนื้อหาแต่ละวิชาอย่างสอดคล้องกัน ในชั้นประถมศึกษาจัดให้ศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีปรากฏใน 2 ส่วนใหญ่ คือ ในส่วนแรกเป็นวิชาประจำ เรียนคาบ/สัปดาห์

ใช้เวลา ประมาณ30-45 นาที จัดในช่วง10.00น.-12.00น. โดยไม่กำหนดเวลาชัดเจนให้เกิดการยืดหยุ่นได้ ได้แก่ วิชาระบายสีน้ำ และวิชาวาดรูปทรง ซึ่งอยู่หลังจากการเรียนบทเรียนหลัก ตอนเช้า 8.30น.-10.00น. เพื่อให้ได้รับความรู้สึกแห่งการหายใจออก ผ่อนคลายด้วยศิลปะ และส่วนที่สองคือการให้มีกิจกรรมวาดภาพระบายสีร่วมในทุกๆวิชาตลอดทั้งวัน ด้วยการวาดภาพประกอบเนื้อหาในสมุดเรียน ในการคัดเลือกเนื้อหาการสอนวาดภาพระบายสี มีการศึกษาความพร้อมและพัฒนาการของผู้เรียนเป็นปัจจัยหลัก ศึกษาหลักสูตรเนื้อหาแนววลดคอร์ฟนำมาปรับใช้กับผู้เรียน โดยเน้นเนื้อหาที่มีชีวิต กระตุ้นจินตนาการ ได้แก่ เรื่องในนิทาน เทพนิยาย ตำนาน เรื่องราวธรรมชาติปรากฏการณ์ต่างๆ โดยจะต้องให้ความสอดคล้องกับบทเรียนหลัก หรือนำบางส่วนของวิชาที่เรียนใช้เป็นเนื้อหาในการวาดภาพระบายสี ในการนำเนื้อหามาใช้เพื่อเป็นการนำเสนอให้เกิดการถ่ายทอดเป็นงานศิลปะ และเพื่อใช้เนื้อหานั้นกระตุ้นเตือนจิตสำนึก คุณธรรมจริยธรรม ความดีงาม ความรู้สึกที่ได้จากการเรียนรู้ในเนื้อหาด้วย โดยใช้เนื้อหาเดียวกันซ้ำ 2-3 ครั้ง ในการทำผลงานที่ต่างกันออกไป เพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับเรื่อง และเพื่อให้เด็กเกิดความสนใจในประสบการณ์การทำงานศิลปะมากกว่าการรับฟังเรื่องราวเนื้อหา

ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน จุดมุ่งหมายร่วมกันของกิจกรรมวาดภาพระบายสี ในชั้นประถม คือ ให้ผู้เรียนเกิดการทำงานภายในคือ จิตใจ วิญญาณ ความรู้สึก พร้อมกับการได้ปฏิบัติทางกาย และการคิดจินตนาการด้วยสติปัญญา โดยมีเป้าหมายเฉพาะในกิจกรรมวาดภาพระบายสี ดังนี้ การระบายสีน้ำ เพื่อให้เด็กได้ประสบการณ์ของสีในเชิงความรู้สึก รับรู้อารมณ์ของสีมากกว่าการลอกเลียนแบบวัตถุหรือสิ่งต่างๆ และเพื่อให้เกิดสมาธิ การผ่อนคลาย การวาดรูปทรงเพื่อเป็นทักษะพื้นฐานการเขียน การเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนต่างๆ จากการเดินการวิ่งตามรูปทรง และได้ถ่ายทอดลงสู่กระดาษเพื่อเรียนรู้สู่พื้นที่ การกระระยะ ได้พัฒนาความคล่องแคล่วของนิ้วมือ กล้ามเนื้อ เพื่อส่งผลกระทบต่อประสาทรับรู้ในความสมดุลย์ สมมาตร เสริมสร้างสมาธิ การวาดภาพระบายสีประกอบบทเรียน เพื่อให้เด็กได้กลั่นกรองความคิด ความเข้าใจในบทเรียน สอดแทรกจินตนาการและสะท้อนออกมาเป็นการวาดภาพ เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กผ่านความสมดุลย์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา

ด้านวิธีการสอน ผู้สอนมีวิธีการสอนเป็นขั้นตอน แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่หนึ่งการเตรียมอุปกรณ์และการตั้งสมาธิในการเรียนด้วยการท่องกลอน หรือร้องเพลงร่วมกัน เป็นกลอนหรือเพลงที่ครูแต่งเกี่ยวกับความตั้งใจที่จะทำการวาดภาพ เพื่อตั้งสมาธิจิตใจให้พร้อมที่จะเรียนรู้ ขั้นตอนที่สองการนำเสนอเนื้อหาการสอนของครู ซึ่งกิจกรรมระบายสีน้ำ ครูใช้การสอนแบบสาธิตการระบายสีประกอบเนื้อหา นิทานที่สื่อถึงสีสั้น การวาดรูปทรงครูใช้วิธีสอนแบบเล่นคล้ายการแสดงบทบาทสมมุติตามเรื่องราวที่สื่อได้ถึงเส้น เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการเดิน วิ่ง ใช้ไม้เขียนบนทราย การใช้เท้าหรือมือเปล่าวาด การขีดเขียนเป็นรูป และสุดท้ายด้วยการถ่ายทอดรูปทรงลงในกระดาษ โดยในชั้นประถมต้นมีการสอดแทรกนิทานที่สื่อถึงการเคลื่อนไหว พร้อมกับเคลื่อนไหวด้วย การวาดภาพประกอบในบทเรียน ครูใช้วิธีการสอนต่างกัน ในชั้นประถมต้นเป็นวิธีสอนแบบสาธิตเทคนิคการวาดภาพ การเลือกใช้สี สอนการถ่ายทอดเรื่องราวในบทเรียนเป็นภาพ และสอนแบบให้อิสระผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานเมื่อเห็นว่ามีเวลา

พร้อมแล้ว ในชั้นประถมปลายครูจึงใช้การสอนแบบให้อิสระในการวาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ แต่มีบางครั้งที่ครูให้ลอกเลียนแบบตัวอย่าง เมื่อเห็นว่าภาพนั้นมีความสำคัญต่อเนื้อเรื่องบทเรียน เช่น ภาพตัวละครในเรื่อง ขั้นตอนที่สามในการสอน เป็นการสรุปผลงานร่วมกันทั้งครูและเด็ก โดยครูแสดงผลงานหน้าชั้น และมีการแสดงความคิดเห็นในภาพแต่ละคนร่วมกัน

หลักการสอนวาดภาพระบายสีมีจุดร่วมกันคือ มีหลักการสอนวาดภาพระบายสีแบบไม่ร่างภาพ ไม่ใช้ดินสอ แต่เป็นการลงสีทีละน้อยด้วยพู่กัน สีเทียน หรือสีไม้ จนเป็นรูปภาพ มีทิศทางของการลงสี และให้ความสำคัญในการลงสีในมุมมองของความจริงตามการก่อเกิด เช่นการลงสีรากไม้ผู้ดำต้นเรือยมา ถึงกิ่งก้าน ดอก ใบ สะท้อนให้การวาดภาพไม่ปรากฏขอบหรือการใช้ดินสอตัดเส้นรอบรูปที่วาด แต่เป็นการชนกันของสีที่เกิดเป็นรูปทรง สอนการระบายสีน้ำแบบกระดาศเปือกก็เช่นเดียวกัน เป็นการระบายให้เกิดการไหลผสานของสี ไม่กำหนดรูปทรงตายตัว เป็นการสอนให้ระบายสี(Painting) ไม่สอนให้ลงสีในรูปหรือการทาสีตามช่องที่วาดเป็นภาพ (colouring)

ด้านสื่อการสอน ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมกันจัดหาสื่อการสอน สื่อที่ใช้เป็นสื่อ วัสดุธรรมชาติ ได้แก่ ขอนไม้ ผ้าฝ้าย ใบไม้แห้ง หรือสิ่งของต่างๆที่มีลักษณะของธรรมชาติปรากฏ และใช้เนื้อหาบทเรียนวิชาระบายสีน้ำ วิชาวาดรูปทรง และเนื้อหาวิชาในบทเรียน ต่างๆ เป็นสื่อทางนามธรรมที่ช่วยกระตุ้นความคิด จินตนาการ วิชาระบายสีน้ำในบางครั้งหัวข้อภาพเป็นสื่อให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานตามอิสระ การนำสื่อมาใช้จะปรากฏในการขั้นนำ และขั้นสอน เพื่อให้เกิดการกระตุ้นความคิด จินตนาการ ความรู้สึก และการสัมผัสได้จากสื่อ ประเภทของวัสดุอุปกรณ์สร้างงานศิลปะในประเภทของสี ที่ปรากฏคือ สีเทียนทำจากขี้ผึ้งสีก้อนสีเหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 1 x 2 นิ้ว โดยใช้มุมก้อนสีในการระบาย หรือขีดเป็นเส้น ใช้ด้านข้างสีลากหรือปาดเป็นแนว ใช้ด้านหน้ากว้างสีปาดเป็นแถวกว้าง โดยใช้ในการวาดภาพประกอบบทเรียน คุณภาพสีถั่วเป็นธรรมชาติเลือกใช้เฉพาะสีแดง น้ำเงิน เหลืองอ่อน-เข้ม เขียวเข้ม ส้ม น้ำตาลอ่อน-เข้ม และสีเทียนขี้ผึ้งชนิดแท่งแบบดินสอ ขนาด กว้างครึ่งนิ้ว ยาว 4 นิ้ว สีมี่ความกลมกลึงและใหญ่ ใช้ขีดเขียนวาดรูปทรง และเขียนหนังสือในสมุดเรียน คุณภาพสีถั่วที่ใช้หลากหลายสีกว่าแบบก้อนและยังใกล้เคียงสีจากธรรมชาติเช่นกัน ไม่ปรากฏสีดำในการใช้สีเทียนซึ่งสีเทียนทั้งสองชนิดให้ใช้ในชั้นประถมต้น(ป.1-3)เท่านั้น สำหรับชั้นประถมปลายใช้เป็นสีไม้แทนสีเทียนในการวาดภาพประกอบบทเรียน เป็นสีไม้แท่งหนายาว 6 นิ้ว คุณภาพสีถั่วเนื้อสีเนียนคล้ายสีเทียน หน้ากว้างสีมีมากทำให้ระบายได้พื้นที่ใหญ่ไม่เป็นเส้นแบบดินสอ สีที่ใช้มีหลากหลายสีทั้งแบบกล่อง 6 สี 12 สี และ 24 สีแล้วแต่ผู้เรียนและปรากฏการใช้สีดำสำหรับสีไม้ในชั้นประถมปลาย ในวิชาระบายสีน้ำวัสดุอุปกรณ์ชั้นประถมต้นและปลายเหมือนกัน คือ ใช้กระดาษ 100 ปอนด์ ขนาด A3 ทำกระดาษให้เปียกด้วยการแช่น้ำ กระดาษรองวาดภาพสำหรับวางกระดาษเปียก พู่กับแบนขนนุ่มหน้ากว้างนิ้วครึ่ง ถังน้ำล้างพู่กัน ผ้าและฟองน้ำใช้เช็ดสี คุณภาพสีน้ำโปรง ละลายน้ำเหลวสีจางใส ใช้แม่สี คือ เหลือง แดง น้ำเงิน ในชั้นประถมต้น และเพิ่มสีเหลืองส้ม ส้ม ชมพูแดง น้ำเงินอ่อน(ฟ้า) ในชั้นประถมปลาย

ด้านการวัดและประเมินผล วิธีการวัดผลโดยครูเป็นผู้สังเกต ชักถามพูดคุย เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการแสดงออกในการเรียน พฤติกรรมผู้เรียนที่สังเกตคือ ความตั้งใจในการทำงาน ความมีสมาธิ พัฒนาการภายนอกทางการวาดภาพระบายสี และการจัดวางร่างกาย รวมถึงการเคลื่อนไหวอวัยวะที่เหมาะสม และใช้การวิเคราะห์ผลงานศิลปะ เพื่อวิเคราะห์ในด้านการทำงานภายในจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่ถ่ายทอดเป็นร่องรอยจากแรงปาดสี และลากพู่กัน การลงน้ำหนักสี ความเป็นอิสระของสีในการแทนคุณสมบัติด้านความรู้สึกต่อสีต่างๆ ในภาพ ความกังวล ลังเล การตัดสินใจในการใช้สีจากการวาดภาพด้วยสีทันที และการลากเส้นรูปทรง แสดงพัฒนาการในการขีดเขียน ความสมดุลย์ สมมาตร และด้านของสมอง ในการวาดรูปทรง โดยใช้กรอบแนวคิดพัฒนาการเด็กตามแนวทอเลอร์ฟ และพัฒนาการเด็กด้านจิตวิทยาพัฒนาการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องศึกษาให้เข้าใจด้วยตนเองพร้อมกับการศึกษาตัวเด็กจากประสบการณ์ตรงจากการเป็นครูประจำชั้น ไม่ปรากฏการวัดผลแบบการสอบ รูปแบบการประเมินผลเป็นการเขียนบันทึกพฤติกรรมตามที่เกิดจากการวัดผล ไม่ใช่รูปแบบคะแนนหรือเกณฑ์ประเมิน แต่ใช้การประเมินจากพัฒนาการรายบุคคลที่เกิดขึ้นตลอดภาคการเรียน ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาประเด็นสำคัญที่จะนำเสนอในรายงานผลของเด็กซึ่งจะแตกต่างกัน เป็นการเขียนให้เห็นภาพพัฒนาการของเด็กมากที่สุด ประเมินผลโดยแยกเป็นรายวิชา คือ วิชาระบายสีน้ำ วิชาวาดรูปทรง และงานศิลปะที่ปรากฏในสมุดเรียน ผู้สอนบางคนบรรยายภาพรวมของพัฒนาการทางศิลปะในทุกกิจกรรมเป็นการสรุปพร้อมด้วย

ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน สภาพภายในห้องเรียนโปร่ง มีหน้าต่างมากทำให้แสงส่องสว่างจึงไม่ต้องเปิดน๊อตในการทำงานศิลปะ ใช้แสงนีออนในวิชาอื่นที่จำเป็นเช่นเรียนเขียน อ่าน พื้นที่นอกห้องเรียนถูกจัดเป็นธรรมชาติ ร่มรื่น ใช้พื้นที่ทั้งในและนอกห้องเรียนในการเรียนศิลปะ เช่นใช้สนามหญ้าพื้นที่ทรายนในการเรียนวาดรูปทรง บางครั้งใช้ระเบียงทางเดินสำหรับชั้นประถมปลายนั่งระบายสีน้ำ ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งในห้องจัดบอร์ดแสดงผลงาน และมีชั้นเก็บอุปกรณ์ระบายสีสำหรับผู้เรียนใช้งานได้เอง มีชั้นหนังสือประจำห้องเรียนให้ผู้เรียนศึกษาเพิ่มเติมตามความสนใจ เช่น แบบเรียนกรมวิชาการ หนังสือนิทาน เรื่องสั้น หนังสือแปล ประวัติศาสตร์ สารานุกรม หนังสือรวมภาพ เป็นต้น โดยผู้เรียนจัดทำกรรไกร-คัตหนังสือด้วยตนเองตามระบบที่เด็กตกลงกันได้ การจัดบรรยากาศห้องเรียนสวยงาม มีรูปแบบ โดยการใช้ผ้า幔ที่ทำจากผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติและทาสีห้องให้แต่ละระดับชั้นเรียนมีสีต่างกัน เริ่มจากสีชมพู (ป.1) เพื่อเป็นบรรยากาศกึ่งฝันให้รับสภาวะภายในของเด็กเล็ก สีชมพูอมส้ม(ป.2) เพื่อรับวัยที่เริ่มต้นจากฝัน สีเหลือง(ป.3)เพื่อรับวัยที่ตื่นตัวต่อการเรียนรู้ ในชั้นปลายเริ่มใช้สีเขียว(ป.4) สีเขียวน้ำเงิน(ป.5) สีน้ำเงินม่วง(ป.6) ระดับสีจะไล่เรียงกันเพื่อรองรับสภาวะเด็กที่เริ่มแสดงความคิด สติปัญญาเพิ่มขึ้น และมีความนิ่งขึ้นเรื่อยๆเป็นตามลำดับสี การจัดที่นั่งเรียนมีรูปแบบในการจัดคือ ชั้นประถมต้นจัดแถวแนวโค้งเพื่อให้เกิดการผสมกันของเด็กอย่างอบอุ่น สืบเนื่องมาจากวัยอนุบาลที่จัดแบบวงกลม ชั้นประถมปลายจัดแถวแนวตรงหน้ากระดาน เพื่อให้เกิดสมาธิและเกิดเป็นการเรียนรู้จากตนเอง บางครั้งมีการรวมกลุ่มทำงาน หลักการจัดที่นั่งใช้แนวการจัดตามอุปนิสัยมนุษย์ 4 ประการคือเป็นการนำลักษณะนิสัยที่คล้ายกันนำมาเผชิญหน้าหรืออยู่ใกล้กัน เพื่อสะท้อนสิ่งดีและไม่ดีให้เกิดการมองเห็นแบบกระจก

เงาด้วยตนเอง การพัฒนาลักษณะนิสัยจึงเกิดขึ้นด้วยความพร้อม ความเต็มใจ และไม่ได้ถูกบังคับจากบุคคลอื่น

ตอนที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยายตามขั้นตอนการเรียนการสอน นำเสนอกรณีตัวอย่างในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น และระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

จากการสังเกตการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีที่ปรากฏ 3 ช่วงกิจกรรม ทั้งชั้นประถมต้น และชั้นประถมปลายที่เป็นตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการสังเกต สามารถวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายเป็นขั้นตอนการเรียนการสอน ได้ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาตอนต้น

ลักษณะการเรียนรู้ของช่วงชั้นประถมศึกษาตอนต้น เป็นการนำเรื่องราวจากนิทานเทพนิยายที่แสดงถึงการปลูกฝังคุณธรรม ความดีงาม และส่งเสริมในจินตนาการจากการฟังเรื่องราวที่ครูเป็นผู้เล่าชาน ไม่ใช้การเรียนในด้านรู้วิชาการ ทุกกิจกรรมที่เรียนมีเนื้อหาที่บูรณาการกันอย่างสอดคล้อง นิทานเป็นหลักการสำคัญในการนำมาใช้ส่วนใหญ่เป็นนิทานกริมมส์ นิทานพื้นบ้าน นิทานไทยๆ เป็นต้น

กิจกรรมวาดภาพระบายสีได้นำนิทานมาใช้เป็นสื่อ เพื่อให้สื่อได้ถึงการแสดงออกในคุณค่าของสีในการระบายสีน้ำ และการสื่อได้ถึงลักษณะของเส้นในการวาดรูปทรง หรือการวาดเป็นภาพเหตุการณ์จากส่วนหนึ่งของนิทานที่ฟังในบทเรียนหลัก การถ่ายทอดผลงานทางการวาดภาพจึงเกิดขึ้นในลักษณะของการแทนความรู้สึกจากเนื้อหาออกมาเป็นภาพ ที่ไม่มุ่งเน้นรูปร่าง รูปทรงของภาพที่ปรากฏมากเท่ากับการได้ใช้จินตนาการขณะทำงานศิลปะ หรือเรียกว่าผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางสุนทรียะ

รูปแบบในการวาดภาพระบายสี ได้แสดงให้เห็นการใช้สีในลักษณะแสงสีบรรยากาศที่อธิบายได้ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ตามทฤษฎีแสงสีของเกอเธ่ ที่พิสูจนพบว่า “สีเกิดจากการกระทำของแสง” ทำให้การวาดรูปไม่ปรากฏการณ์ลากเส้นโครงสร้างภาพ หรือการเน้นขอบของรูปภาพที่วาด ที่เรียกว่า “การตัดเส้น” (Out Line) การสอนระบายสีน้ำเป็นการนำสีหลัก แม่สี (แดง เหลือง น้ำเงิน) มานำเสนอแบบทีละสี สองสี และสามสี จนสามารถผสมสีในภาพในลักษณะสีรุ้งที่เรียงตาม Spectrum แสงสีธรรมชาติโดยใช้การระบายสีบนกระดาษเปียกชื้น เพื่อให้สีเกิดการเคลื่อนตัวและผสมกันได้อย่างอิสระ เป็นไปตามธรรมชาติของการทำงานแบบ wet on wet ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนในวัยเด็กรับรู้ได้ถึงความรู้สึกของตนเองกับปรากฏการณ์ของสี ความรู้สึกในลักษณะของสีที่ปรากฏ และเรียนรู้ทฤษฎีสีจากการปฏิบัติโดยตรงที่สังเกตได้ และเห็นผลรวดเร็วเหมาะกับลักษณะความสนใจตามวัยผู้เรียนชั้นประถมต้น

การวาดรูปทรง เป็นการนำเส้นพื้นฐานคือ เส้นตรง และเส้นโค้งมาประกอบกันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ยืดหยุ่นไปที่ละนิด จนผูกผสมกันเป็นลวดลาย และนำไปสู่รูปทรงต่างๆที่มีเส้นเป็นองค์ประกอบ ซึ่งการเรียนระบายสีน้ำและการวาดรูปทรงในชั้นประถมต้นมีการนำไปใช้เป็นบทเรียนหลัก หรือประกอบ

เป็นส่วนเสริมในบทเรียนหลักในช่วงเปิดภาคเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการใช้ทักษะทุกด้านของร่างกาย เป็นการรองรับการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆที่จะตามมา โดยนำการวาดภาพระบายสีบูรณาการร่วมกับการเรียน วิชาหลักๆ อย่างเช่น ในชั้นประถมต้น บทเรียนหลัก(Main Lesson) มีวิชาภาษาและวรรณคดี เรียนเกี่ยวกับการอ่านและเขียนไทยตลอด2-3สัปดาห์ ในการเรียนจะทำการวาดภาพระบายสีที่เป็นภาพสื่อถึง พืชยูนิคอร์นแต่ละตัว หรือการวาดภาพประกอบเนื้อหาในวรรณคดีไทยเป็นต้น จากนั้นจึงเปลี่ยนไปเรียนวิชา เลขเป็นเวลา 2-3 สัปดาห์ ซึ่งมีการวาดภาพประกอบบทเรียนเช่นกัน

รูปแบบการสอนวาดภาพระบายสีของผู้สอน เป็นการนำเสนอวิธีการวาดภาพและการลงสีแบบ ต่างๆที่ผู้สอนพิจารณาว่าเหมาะสมกับการเรียนรู้ตามช่วงวัยของเด็ก ภาพที่วาดจึงเป็นภาพที่ผู้สอนคิดขึ้น ซึ่งเห็นว่ามีความเหมาะสมกับความสามารถในการวาดภาพของผู้เรียน และสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะเรียนรู้ ในแต่ละช่วงของบทเรียน ดังนั้นถึงแม้ผลงานจะปรากฏออกมาในลักษณะที่คล้ายกัน หรือเป็นรูปแบบ เดียวกันกับการสาธิตต้นแบบจากผู้สอนจึงไม่ทำลายการมีประสบการณ์ทางศิลปะของเด็ก เพราะสิ่งสำคัญ ที่ผู้สอนมุ่งหวังในการถ่ายทอดผลงานของผู้เรียนไม่ใช่ความสามารถในการวาดภาพระบายสีหรือตัวชิ้นงาน ที่สมบูรณ์ แต่เป็นการที่ได้ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับศิลปะอย่างมีแนวทางหรือวิธีการวาดภาพระบายสีที่ เหมาะสมและสอดคล้องกับความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกทางการวาดภาพที่ตอบสนองต่อช่วงวัย พัฒนาการของเด็กได้มากที่สุด ในการสาธิตการวาดภาพที่ใช้สอนแต่ละครั้งจึงเป็นกรนำเสนอแนวทางให้ เด็กได้นำไปใช้ เพื่อการแสดงเป็นแบบอย่าง แต่ในส่วนของความรู้สึกจากการทำงานศิลปะและการมี ประสบการณ์ทางสุนทรีย์แล้วเป็นสิ่งที่แตกต่างกันไปในแต่ละคน และแนวทางวอลดอร์ฟเห็นว่าเป็นสิ่งที่ สำคัญกว่าผลงานที่สำเร็จออกมา

จากการสังเกตการเรียนการสอนที่มีการใช้กิจกรรมวาดภาพระบายสี ในชั้นประถมศึกษาตอนต้น ตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีที่ปรากฏได้เป็น 3 ช่วง คือ กิจกรรมระบายสีน้ำ กิจกรรมวาดรูปทรง กิจกรรมวาดภาพประกอบบทเรียน นำเสนอตัวอย่าง ได้ดังต่อไปนี้

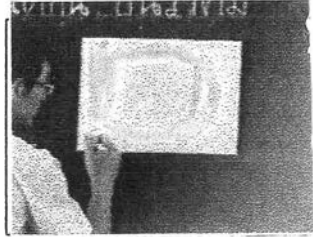
(1). กิจกรรมระบายสีน้ำ ชั้นป.1

เรียนต่อจากวิชาหลักช่วงเช้าจบลง เริ่มเรียนตั้งแต่ 11.00น.-11.50น. โดยจะใช้เวลาช่วง สั้นๆ30-50นาที การสอนเริ่มด้วยผู้เรียนจัดเตรียมอุปกรณ์ ประกอบด้วย พู่กันแบนขนาดกว้าง1นิ้ว กระจีปอง พลาสติกขนาดเล็กใสน้ำครึ่งกระจีปอง ฟองน้ำ ขนาด3x2นิ้ว และขวดแก้วใสน้ำใบเล็กขวดละ 1ลิ คือใสน้ำ แดง และ เหลือง ซึ่งครูเทแบ่งให้แล้วโดยแจกเป็นคู่ 2คนต่อ 1ชุด เด็กช่วยกันแจกให้เพื่อนจนครบทุกคน แล้วกลับไปนั่งประจำที่ เมื่อนั่งที่ทุกคนและครูเดินมายืนหน้าชั้นเรียน เด็กๆจะเงยในทันที ครูยกมือขวา ที่ถือพู่กันขึ้นชูโบกมือไป-มา ซ้าย-ขวาอย่างช้าๆ พร้อมกับร้องเพลงร่วมกันว่า “สะพานสายรุ้งเรื่องรอง ทาบทอห้องฟ้าอำไพ แด้มสีเหลือง แดง นำเงินสคิส สายรุ้งในใจงดงาม” (รอบ) จากนั้นเป็นการนำ

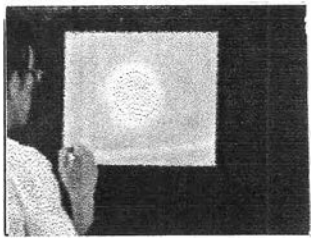
คู่บทเรียนของครู โดยหยิบกระดาษระบายสีน้ำ ขนาด 11x15 นิ้วที่ชุบน้ำหมาดๆ ติดทับกลางกระดาน และเริ่มเล่านิทานประกอบภาพ(วันนี้เรื่อง โรบินผู้พเนจร) ครูเล่าเรื่องราวและระบายสีประกอบขั้นตอนดังนี้

“โรบินเป็นเด็กที่ร่าเริง แจ่มใส

“โรบินถูกปล่อยให้ไปเลี้ยงสัตว์ในป่า
ที่แห้งแล้งโรบินจึงโกรธมาก ”

“แต่เมื่อโรบินได้เดินทางไปป่า เจอสัตว์มากมาย ” “โรบินก็กลับมาแจ่มใส ร่าเริงอีกครั้ง”

ภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนการระบายสีน้ำประกอบการเล่านิทาน ชั้นป.1

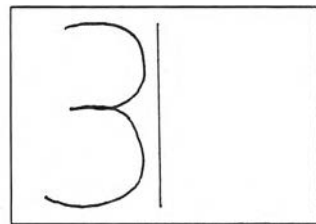
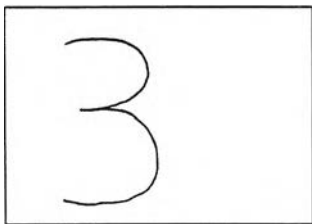
ครูเล่าว่า “โรบินเป็นเด็กที่ร่าเริง แจ่มใส”เด็กบางคนพูดว่าสีเหลืองร่าเริง ในขณะที่ครูจุ่มสีเหลืองระบายวนไปมาเป็นวงกลมตรงกลางกระดาษ “ โรบินถูกปล่อยให้ไปเลี้ยงสัตว์ในป่าแห้งแล้ง โรบินจึงโกรธมาก” ครูจุ่มสีแดงระบายรอบๆวงกลมจนทั่วกระดาษที่เป็นพื้นที่ว่าง ครูระบายสีเหลืองปิดเบาๆไปมาทับลงบนพื้นที่แดง จนออกเป็นสีส้ม “โรบินก็กลับมาแจ่มใส ร่าเริงอีกครั้ง” ครูใส่สีแดงน้อยๆเคลือบไปมาบนพื้นวงกลมสีเหลือง จนออกเป็นสีเหลืองอมส้ม ตลอดการทำงานครูจะทำการซ้ำๆแต่แน่นๆ แม่นยำ

ต่อจากนี้เป็นขั้นปฏิบัติของผู้เรียน ครูเตรียมกระดาษชุบน้ำที่ติดบนกระดานรองวาดภาพไว้แล้วเรียกชื่อเด็กทีละคนให้ลุกขึ้นมารับพร้อมกับพูดว่า “เชิญครับ /ค่ะ” เด็กคนที่ได้กระดาษแล้วลงมือระบายสีในภาพของตนเองเป็นขั้นตอนตามที่เห็นการทำงานของครู ต่างคนต่างทำงาน ขณะที่เด็กทำงานมีปัญหาเกิดขึ้นเป็นระยะ เด็กคนไหนมีปัญหาจะยกมือไว้แล้วเรียกให้ครูช่วยดู เช่น สีไหลย้อย สีซึมเข้าหากันมากไป และสีในขวดถูกปนกันบ้าง ครูเดินไปดูทีละคนแล้วช่วยแก้ปัญหาให้ การปฏิบัติงานของเด็กใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที จากนั้นเด็กคนที่ระบายสีเสร็จแล้วยกมือขึ้น ครูจึงเดินไปสังเกตดูผลงานทีละคน ซึ่งมีบางคนที่ต้องแก้ไขบ้าง เช่น ระบายสีไม่สุดขอบกระดาษ หรือต้องลงสีให้เข้มข้นครูแนะนำให้ทำการเพิ่มเติมสี แล้วจึงกลับมาดูอีกครั้ง เด็กทุกคนที่ทำงานเสร็จจะนำกระดานที่มีภาพวาดที่เปียกอยู่ไปวางฝั่งในบริเวณใกล้ๆกับมุมแสดงผลงาน ในห้องเรียนเมื่องานแห้งแล้วจึงจะติดผลงานของตนเองที่ครูจะคอยช่วยคิดให้ด้วย เด็กๆเริ่มทยอยกันล้างและจัดเก็บอุปกรณ์เข้าที่แล้วกลับมานั่งที่เดิม ขั้นการสรุป โดยครูนำผล

งานครั้งก่อนมาพูดคุยชมเชย และแนะนำการระวังในการทำงานเป็นรายคนหน้าชั้นเรียน โดยไม่ได้บอกชื่อผู้วาด ในการกล่าวถึงผลงาน ทั้งครูและเด็กร่วมกันพูดถึงส่วนที่ดีในงาน เช่น ความเรียบของงาน ความตั้งใจ ความเข้ม-อ่อนของสีที่ดูสวย ขนาดของภาพกับกระดาษที่ดูกลมกลืนกัน มีบางภาพหรือบางที่ของงานที่ครูบอกข้อเสียเช่น น้ำหนักมือที่ทำให้เกิดรอยบนภาพ หรือการซึมของสี และน้ำที่ปะปนจนเลอะ ช่วงท้ายชั่วโมงก่อนเลิกเรียนระบายสีน้ำ ครูสอดแทรกเรื่องของคู่สีตรงข้าม ด้วยการให้เด็กมองภาพที่ทำในวันนี้ (พื้นรอบสีแดงที่มีวงกลมสีเหลืองอยู่กลางภาพ) ครูบอกให้เด็กจ้องมองที่ภาพแล้วนับ 1 ถึง 20 แล้วจึงดึงภาพนั้นออกให้เห็นแต่กระดาษสีขาว เด็กๆต่างส่งเสียงตื่นเต็นว่า “เห็นวงกลมสีม่วง รอบๆสีเขียว” บางคนทายว่า “เพราะสีมารวมกันหลายๆสี ก็เลยเห็นเป็นสีม่วงกับสีเขียว” ซึ่งครูจะปล่อยให้ความสงสัยเกิดขึ้นกับเด็กต่อไปจนกว่าเด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ได้เองเมื่อพร้อมและเข้าใจ

(2). กิจกรรมวาดรูปทรง ชั้น ป.1

เป็นช่วงเวลาหลังจากเรียนบทเรียนหลักเวลา 8.30–11.00 น. จบลง การวาดรูปทรงเป็นบทเรียนสั้นๆ บางครั้งก็นำไปสอดแทรกอยู่ในการวาดภาพและการเรียนเขียนในบทเรียนเขียน-อ่าน อุปกรณ์ที่นักเรียนจัดเตรียมสำหรับการวาดรูปทรง ประกอบด้วย สีเทียนแบบแท่ง 1-2 สี ที่นักเรียนเลือกสีได้เองตามต้องการ กระดาษวาดเขียนขนาด A3 เริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราวเพื่อเป็นสื่อนำเข้าสู่บทเรียนของครู พร้อมกับการสาธิตการวาดรูปทรงที่เป็นการใช้เส้นโค้งและเส้นตรง เป็นพื้นฐานประกอบเรื่องราวที่เล่าถึง โดยครูแสดงการวาดเส้นเป็นไปอย่างช้าๆ แม่นยำ ตามลำดับขั้นพร้อมการเล่าเรื่อง ดังนี้

“พอมดคนหนึ่งมีความสุขอยู่ในงานเลี้ยง

“พอมดเดินไปทำงานจนเห็นกระจกบานใหญ่”

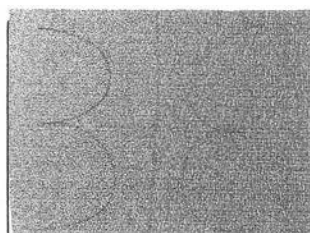
ครูหยุดเล่าและถามเด็กว่า “เมื่อพอมดคนนี้ส่องกระจกแล้วอีกด้านของกระจกจะเห็นรูปพอมดเป็นอย่างไร ” ครูลองให้เด็กได้ใช้นิ้วชี้ทั้ง 2 มือ วาดลงบนพื้นโต๊ะให้วาดทั้ง 2 มือ พร้อมกัน โดยนิ้วมือด้านขวา และนิ้วมือด้านซ้ายจะวาดไปในขั้นตอนเดียวกันในลักษณะของภาพกลับด้าน จากนั้นให้เด็กได้วาดด้วยชอล์กลงบนพื้นปูน และวาดด้วยกิ้งไม้ลงบนพื้นทราย และให้เด็กได้ถ่ายทอดรูปทรงวาดด้วยสีเทียน ลงในกระดาษวาดเขียนในขั้นตอนสุดท้ายอย่างช้าๆ และแม่นยำ โดยพยายามไม่ให้ลบหรือแก้ไข

ขั้นสรุปครูตรวจดูผลงานของทุกคน ที่ทยอยกันยกมือให้ครูช่วยตรวจผลงาน ครูชมว่า “ดีมาก ทำได้ดี” หรือให้ข้อแนะนำต่างกันแต่ละคน ซึ่งมักกล่าวถึง ขนาดของรูปวาดกับพื้นที่กระดาษ ความสมบูรณ์ของรูปวาด บางคนเกิดความลังเลในการถ่ายทอดงานลงบนกระดาษ เพราะจะไม่มีกรลบแล้ววาด

ใหม่ เพื่อนๆร่วมชั้นจึงช่วยแนะนำว่าให้ใช้นิ้วมือวาดเป็นลอยลงในกระดาษ เช่นเดียวกับที่วาดลงบนพื้น โต๊ะด้วยนิ้วมือในขั้นตอนแรก เพื่อให้เกิดความมั่นใจและมีร่องรอยนำทางรูปทรงนั้นก่อนลงสีเขียน เมื่อทุกคนทำงานเสร็จแล้ว จึงนำภาพมาวางเรียงกันเพื่อให้เพื่อนๆ ได้ดูงาน สังเกตผลงานแลกเปลี่ยนกันอย่างทั่วถึงทุกคน เมื่อหมดชั่วโมงวาดรูปทรง โดยอยู่ในเวลาประมาณ 30-45 นาที ก็เตรียมเรียนชั่วโมงอื่นต่อไป

การวาดเส้นบนพื้นปูนด้วยชอล์กสี
เพื่อให้เกิดการเคลื่อนที่ของเส้นหลายๆแบบ

การวาดรูปทรง เรียนรู้สมมาตร สมดุล
ในขั้นตอนสุดท้ายเป็นการวาดลงกระดาษ

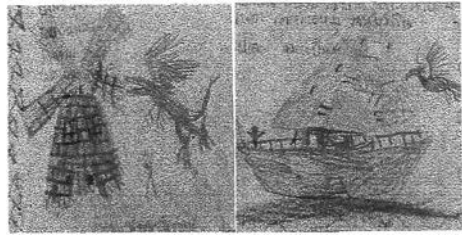
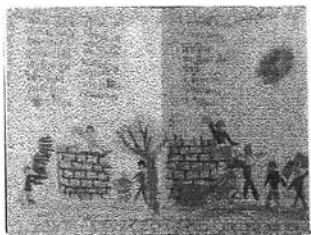
ภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนการเรียนการสอนวาดรูปทรง ชั้น ป.1

(ก) กิจกรรมการวาดภาพประกอบบทเรียน ชั้นป.3

บทเรียนหลักเริ่มเรียนเวลา 9.30 น. จนถึงเวลา 10.40 น.ของทุกวัน โดยประมาณเวลาของบทเรียนหลักอยู่ระหว่าง 1 ชั่วโมง ในชั้นป.3บทเรียนหลักของสัปดาห์เป็นเรื่องของธรรมชาติรอบตัวแทรกอยู่ในบทเรียนเขียน-อ่านภาษาไทย ซึ่งจัดเป็นวิชาภาษาและวรรณคดี ทำการเรียน 3 สัปดาห์ ก่อนที่จะเรียนรู้เลขคณิตเป็นบทเรียนหลักต่ออีก 2-3 สัปดาห์ เริ่มการสอนเมื่อเด็กทุกคนนั่งประจำที่เรียบร้อยแล้ว ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยการเล่าเรื่องนิทาน เรื่องราวการล่าแมงน้ำ ซึ่งเล่าช่อนเนื้อหาล่วงก่อนโดยผู้เรียนร่วมเล่าเรื่องราวเป็นระยะห่างจากที่ยกมืออาสาเป็นผู้เล่า และจากที่ครูเรียกชื่อทีละคนให้ต่องเล่าเรื่องราวต่อกันจนจบเนื้อความครั้งที่แล้ว ส่วนเนื้อความใหม่วันนี้ครูเล่าต่อความว่า “ซาราและพ่อเฝ้าดูคนแปลกหน้าเหล่านั้น พวกเขาสัญญาว่าจะเอาหนังแมงน้ำมาแลก แต่เขากลับหนีไป ซารากลัวว่าทะเลจะกลายเป็นสีแดงอีก” ครูถามว่าทำไมทะเลจึงเป็นสีแดง เด็กๆช่วยกันตอบว่า “เพราะมนุษย์ที่ฆ่าแมงน้ำจนมีเลือดไหลเอะเต็มทะเล” ครูเล่าต่อว่า “พ่อของซาราว่า พวกเขาแปลกหน้าจะกลับไป แล้วพวกแมงน้ำจะคืนกลับมาอีกครั้ง แต่เมื่อเหตุการณ์สงบสุขได้ไม่นาน ก็เกิดพายุลมพัดแรงมาก พวกเขาแปลกหน้ากลับมาฆ่าและเอาหนังแมงน้ำอีกครั้ง พวกเราช่วยกันต่อสู้คืนริน และพวกเขาแปลกหน้าได้รับบาดเจ็บกลับไป พวกเราเสียคนที่รัก เสียครอบครัว และซาราสูญเสียพ่อไป” ครูใช้เสียงที่นุ่มนวลราบเรียบตลอดการเล่าเรื่อง เด็กๆตั้งใจฟังกันอย่างมากทำให้บรรยากาศการเรียนเงียบสงบ และเมื่อครูเล่าเนื้อความวันนี้จบลง จึงเดินไปเปิดกระดานดำที่มีบานไม้กระดาน 2 ด้านปิดไว้ บนกระดานมีข้อความย่อๆเป็นการเขียนส่วนสำคัญของเนื้อความที่เล่าในวันนี้ ครูบอกให้เด็กช่วยกันนำชอล์กสีที่เห็นชัดไปเขียนทับคำที่เป็นคำกริยา เด็กๆ 3-4 คนอาสาไป

เขียน ครูตรวจสอบคำกริยาบนกระดาน เมื่อเห็นว่ายังไม่ครบถ้วนครูจึงเรียกชื่อเด็กที่ยังไม่ได้เขียน 2-3 คน ให้ลุกไปหาคำกริยาและเขียนชอล์กสีให้ครบและถูกต้อง จากนั้นเด็กๆมานั่งประจำที่เรียบร้อยแล้ว ครูจึงกล่าว “เชิญได้” และเดินจากห้องไปนั่งทำงานอยู่ห่างๆ เป็นการเฝ้าสังเกตการโดยไม่เข้าไปร่วมในกลุ่มผู้เรียน

ผู้เรียนมีขั้นตอนการทำงานอย่างชำนาญ คล่องแคล่ว เริ่มจากการคัดลอกข้อความบนกระดานลงในสมุดเรียนที่เป็นกระดาษวาดเขียนเล่มใหญ่ ใช้สีเทียนแบบแท่งดินสอในการเขียนข้อความ เลือกใช้สีแสดงคำกริยาให้เห็นชัดเจนตามความต้องการ เมื่อเขียนข้อความครบถ้วนใจความแล้ว จึงวาดภาพประกอบเนื้อหาตามความคิดของตนเอง บางคนวาดรูปเรือใบ ซึ่งดูจากโมบายรูปเรือ ที่ครูทำแขวนไว้ในห้อง เพราะครูเตรียมไว้สำหรับการเรียนรู้เนื้อหาสำหรับชั้นนี้ไว้ก่อนแล้ว เครื่องตกแต่งห้องเปลือกหอยทราย กิ่งไม้ ปรากฏอยู่ในภาพวาดของเด็กบางคน เป็นการนำสิ่งแวดล้อมรอบตัวแสดงออกในผลงานศิลปะภาพวาดที่เกี่ยวกับเนื้อหาในบทเรียน การวาดภาพระบายสีของเด็กๆ ไม่ร่างภาพด้วยดินสอ หรือใช้ยางลบและไม่บรรทัดเพื่อช่วยในการวาดรูปภาพ แต่เป็นการลงสีแบบอิสระ เป็นการระบายสีเป็นภาพชิ้นทีละน้อย โดยใช้สีเทียนแบบก้อนสี่เหลี่ยมผืนผ้าก้อนเล็ก 1x1.5 นิ้ว ใช้การลงสีจากมุมก้อน ด้าน และหน้าตัดของสี ด้วยวิธีการถู การลาก ขีดและปาด แล้วแต่รูปภาพที่ต้องการและความถนัดของผู้เรียน หลังจากการวาดภาพเด็กๆ จะใช้สีเทียนระบายบางๆ ในพื้นภาพด้านหลังหรือส่วนกระดาษที่ยังว่างเปล่าทำให้เกิดสีสันของสมุดเรียนซึ่งต่างกันไปตามความคิดและจินตนาการแต่ละคน ขั้นสุดท้ายเป็นการสรุปบทเรียน ผู้เรียนนำข้อความให้ครูตรวจสอบความถูกต้องของคำกริยาที่เขียนแยกด้วยสีชัดเจน ครูตรวจการเขียนของเด็ก และสังเกตดูการวาดภาพประกอบ โดยกล่าวชื่นชมถึงผลงานของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ที่ได้เรียนของแต่ละคนเพื่อที่จะเสริมแรงด้วยการพูดชมเชย หรือการชี้แนะให้เกิดการแก้ไข จนครบทุกคนก่อนการเลิกคาบเรียน

ลักษณะการวาดภาพในสมุดเรียนภาษา

ลักษณะของภาพที่เกิดจากการใช้สีเทียนแบบก้อน และการลงสีเป็นภาพ โดยไม่ร่างด้วยดินสอ

ภาพที่ 6 การวาดภาพประกอบบทเรียนหลัก ชั้นป.3

ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

ลักษณะการเรียนรู้ในช่วงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เริ่มมีรายวิชามากขึ้น แตกต่างจากช่วงชั้นประถมศึกษาตอนต้น การสั่งสมความรู้เป็นการปลูกฝังเนื้อหาที่ครูพิจารณาว่าเหมาะสมกับพัฒนาการและธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก เนื้อหาที่นำมาใช้ต้องมีการเชื่อมโยงถึงกันอยู่ตลอด การเรียนการสอนยังเป็นรูปแบบการทำงานร่วมกันของครูประจำชั้นและเด็กตลอดทั้งวัน บทเรียนที่เพิ่มขึ้นในวิชาหลัก ซึ่งมีการวาดภาพระบายสีประกอบบทเรียนเช่นเดียวกับชั้นประถมต้น เป็นการเพิ่มวิชาธรรมชาติศึกษา วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และอารยธรรมโบราณ โดยใช้เนื้อหาเรื่องราวที่นำมาจากหนังสืออาณาจักรพืชและสัตว์ สารานุกรม หนังสือทดลองทางวิทยาศาสตร์รอบตัว การเรียนรู้จากตำราเรื่องราวในหนังสือนิยายกรีกโรมัน นิยายโบราณ หนังสือประวัติศาสตร์ ศึกษาวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละยุค เป็นการศึกษาเรียนรู้ในทศวรรษแรกของโลก ในรูปแบบที่มีชีวิตไม่ต้องท่องจำ แต่เกิดจากการฟังการเล่าขานเรื่องราวจากครู และการถ่ายทอดเป็นภาพวาดระบายสีในเรื่องราว ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในอีกมิติ (มิติของภาพ เหตุการณ์) เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยตอบสนองต่อธรรมชาติวัยเด็ก

เนื้อหาในบทเรียนหลักยังนำมาสู่การเรียนรู้เนื้อหาการระบายสีน้ำ และการเรียนวาดรูปทรงในบางครั้ง การระบายสีที่เรียนรู้ความสำคัญของสีตามทฤษฎีของเกอเธ่ และการแทนความรู้สึกได้ในสี ยังมีบทบาทเช่นเดียวกับชั้นประถมศึกษาตอนต้น แต่เริ่มมีการรับรู้ถึงสีที่เพิ่มโทนสีขึ้น เช่น สีแดงอ่อน สีน้ำเงินอ่อน (ฟ้า) สีส้ม (แสด) สีเหลืองส้ม โดยเป็นสีที่มีค่าของความเข้มอ่อนที่มาจากแม่สี 3 สี (แดง เหลือง น้ำเงิน) ที่เรียนรู้ผ่านมาจากชั้นประถมต้น

การวาดรูปทรง เป็นการนำเส้นประกอบเป็นรูปทรงที่ซับซ้อนขึ้นตามลำดับขั้นพัฒนาการทางสมองในวัยเด็ก ที่เริ่มจากการคิดสัมพันธ์กับตนเองของเด็กในขั้นต้นของช่วงประถมปลาย เส้นจึงมีลักษณะของการผสมพันเกลียว ลักษณะของความคิดซับซ้อนไปสู่การคิดทับซ้อนคิดทบทวนขึ้น การวาดรูปทรงจึงเป็นการนำเส้นมาผสมประกอบอย่างทับซ้อนมีชั้นตอน มีทิศทาง ลักษณะของการคิดในวัยเด็กขั้นสุดท้ายของชั้นประถมปลายเป็นการคิดแบบเหตุผล มีหลักเกณฑ์ เส้นที่วาดจึงประกอบกับเรื่องของการคิดคำนวณ โครงสร้าง การออกแบบอย่างมีหลักเกณฑ์มีวิธีการมากขึ้น

การวาดภาพระบายสีตามแนวทางวอลดอร์ฟในชั้นประถมปลาย ที่ปรากฏเป็นรูปแบบเฉพาะของแนวการศึกษาที่มีรูปแบบการลงสีเป็นมวลสีสู่การเกิดเป็นภาพโดยปราศจากการร่างโครงยังนำมาใช้ในช่วงชั้นประถมปลายเช่นเดิม และทักษะของเด็กที่สั่งสมมามากขึ้นรูปภาพที่วาดในบางครั้งจึงเกิดจากความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระของแต่ละคน โดยไม่ต้องมีตัวอย่างภาพจากครู แต่ส่วนใหญ่การนำเสนอภาพผลงานที่จะวาดภาพระบายสีในแต่ละครั้งยังผ่านการนำเสนอด้วยวิธีการแสดงการทำงานของครูอยู่เช่นเดิม ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อนำเสนอวิธีการถ่ายทอดเป็นภาพและเป็นแบบอย่างในการทำงาน มากกว่าการสาธิตเพื่อนำเสนอผลงานของครูให้เป็นแบบในการลอกเลียนของเด็กโดยตรง ผลงานที่ออกมาจะมีรูปแบบคล้ายกันแต่ไม่แสดงถึงการลอกแบบขณะทำงาน แต่จะแสดงถึงความเข้าใจในวิธีการทำงานที่ได้สังเกตจากครูในชั้น

สาริต และนำวิธีการดังกล่าวมาสร้างผลงานที่ออกมาจากประสบการณ์และการรับรู้ศิลปะแต่ละคนที่ต่างกันในด้านความรู้สึกเป็นสำคัญ การทำงานศิลปะของเด็กตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟจึงสัมพันธ์กับการได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปะขณะนั้นมากกว่าการคำนึงถึงผลงานที่ออกมา

จากการสังเกตการเรียนการสอนที่มีการใช้กิจกรรมวาดภาพระบายสี ในชั้นประถมศึกษาตอนปลายตามแนวการศึกษาวอลดอร์ฟ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนการสอนวาดภาพระบายสีที่ปรากฏได้เป็น 3 ช่วง คือ กิจกรรมระบายสีน้ำ กิจกรรมวาดรูปทรง กิจกรรมวาดภาพประกอบบทเรียน เช่นเดียวกับชั้นประถมตอนต้น นำเสนอตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

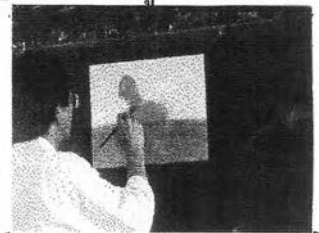
(1) กิจกรรมระบายสีน้ำ ชั้นป.5

เริ่มช่วงเวลา 11.30 น. ใช้ระยะเวลาการเรียนถึง 12.00 น. จะใช้เวลาแต่ละครั้งโดยประมาณ 30-40 นาที เริ่มการเรียนด้วยการจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับระบายสีน้ำ โดยเด็กๆจะถามครูว่าต้องใช้สี สีอะไรบ้าง เมื่อรับข้อมูลการเตรียมอุปกรณ์ครบถ้วน หน้าทีของผู้เรียนทุกคนคือ การจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับตนเอง ซึ่งหยิบใช้ได้จากชั้นวางของของห้องเรียนชั้นเรียนต่างๆ ซึ่งเสร็จสิ้นการใช้งานและเก็บไว้ในคาบเรียนก่อน(ใช้อุปกรณ์ร่วมกัน) เด็กๆทุกคนรู้หน้าที่และรู้ว่าต้องเตรียมขวดสีน้ำ พู่กัน กระดาษรองวาดภาพ กระจกน้ำไว้ล้างพู่กัน ผ้าผืนเล็กไว้เช็ดพู่กัน เมื่อทุกอย่างครบถ้วนแล้ว ทุกคนยืนอยู่ตรงโต๊ะเรียนของตนเพื่อแสดงถึงความพร้อมที่จะเรียน จากนั้นครูจึงเดินเข้าห้องมายืนหน้าชั้น และหยิบพู่กันพร้อมชามสีที่ถือพู่กันขึ้น เด็กๆและครูร้องเพลงช้าๆร่วมกัน เนื้อความว่า “สะพานสายรุ้งเรียงรอง ทาบทอฟ้าอำไพ แด้มสีเหลือง แดง น้ำเงินสดใส สายรุ้งในใจงดงาม” ระหว่างการร้องเพลงทุกคนจะชูมือที่ถือพู่กันโบกไปมาช้าๆ-ขวาวอย่างช้าๆ ตามทำนองเพลง เพื่อเป็นการตั้งใจและวิญญาน เตรียมกายและใจก่อนการเรียนรู้อีกกิจกรรมที่จะทำตรงหน้า(เป็นลักษณะเดียวกันกับชั้นประถมต้น) เมื่อร้องเพลงจบเป็นชั้นนำของผู้สอนที่จะแสดงวิธีการทำงาน ผู้เรียนจะนั่งดูวิธีการต่างๆที่ครูทำอย่างตั้งใจ ในการระบายสีเป็นการลงสีให้เกิดภาพโดยไม่ต้องร่างเส้นโครงสร้างใดๆก่อน ครูเล่าเรื่องราวเป็นการบรรยายในภาพประกอบโดยใช้เสียงเรียบ และไม่ดังมาก ในชั้นป.5 เรียนสีน้ำภาพของ Sphinx สัตว์รูปสิงห์โตเทพนิยายอียิปต์ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับบทเรียนหลักในช่วงสัปดาห์นี้ของชั้นเรียนเรื่องอารยธรรมตะวันตก ครูแสดงการปาดสีที่ละเอียดที่เตรียมไว้ ลงสีบนกระดาษเปียกชื้นที่นำมาติดบนกระดานดำเพื่อแสดงวิธีการทำงาน โดยใช้ 2 สี คือ แดงและน้ำเงิน ในระหว่างลงสีมีการบรรยายความรู้สึก แสดงเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

ลงสีน้ำเงิน กล่าวถึง “พื้นที่ทะเลทรายที่แห้งแล้ง”

และลงสีแดงผสมกัน กล่าวถึง “พื้นที่ที่สาดด้วยแสงอาทิตย์”

ขึ้นรูป Sphinx ใช้สีแดง

กล่าวว่า “สิงห์โตที่ปั้นทหารที่หาญกล้า”

ลงสีท้องฟ้าด้วยสีแดง และฟ้าบางๆ จนอ่อน
เกลี่ยสีไปมาในส่วนบนของภาพ

ผู้เรียนลงมือระบายสี เป็นไปตามขั้นตอน
ทำงานอย่างสงบ และมีความเป็นอิสระ

ภาพที่ 7 การสอนระบายสีน้ำที่นำเนื้อหาบทเรียนหลักเข้ามาบูรณาการ ชั้นป.5

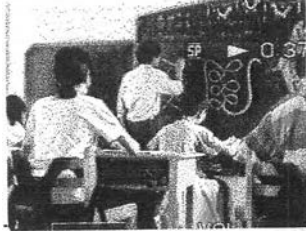
เมื่อครูนำผู้เรียนพร้อมการสอนแบบสาธิตขั้นตอนการระบายสีน้ำเสร็จสิ้นจึงกล่าว “เชิญ” ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงาน ผู้เรียนทยอยกันลุกขึ้นไปหยิบกระดาษไปแช่ในอ่างน้ำ แล้วนำมาติดบนกระดาษรองวาดภาพ และลงมือปฏิบัติงานซึ่งเป็นการทำงานเป็นตามขั้นตอนเดียวกับผู้สอน แต่ใช้เวลามากกว่า มีการปาดสีลงสีในแต่ละส่วนของภาพใช้เวลานานกว่าผู้สอน มีการสังเกตการปรากฏของสีในภาพตนเอง มีการเพิ่มความเข้ม-อ่อนของสีในงาน พยายามปาดพู่กันให้เกิดเป็นรูปสิ่งใดก็ได้ที่ตัดส่วนตามต้องการจากการไม่มีเส้นขอบที่ร่างภาพทำให้เกิดการยืดหยุ่น สามารถปรับแก้รูปทรงเป็นไปได้อย่างสิ้นไหลและไม่เกิดการกังวลที่จะลงสีในรูปทรงนั้น ต่างคนต่างทำงานกันอย่างอิสระ มีความสนใจในการทำผลงานตลอดกระบวนการ โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์อยู่ภายนอกชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กับศิลปะอย่างอิสระ ผู้เรียนตั้งใจทำงานจนเห็นว่าภาพสวยงามและพอใจแล้ว จึงยกกระดาษที่มีภาพวาดไปวางตากแดดให้แห้งบริเวณหน้าระเบียงห้องเรียน ก่อนที่จะนำมาติดบนบอร์ดแสดงผลงานหลังห้องเรียน ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการล้างและเก็บอุปกรณ์ที่ใช้เข้าที่เดิม แล้วจึงกลับมานั่งประจำที่ เมื่อครูเห็นว่าทุกคนนั่งเรียบร้อยแล้วจึงกลับเข้ามาขึ้นหน้าชั้นเรียน จากนั้นร่วมร้องเพลง “สะพานสายรุ้ง...” อีกครั้งพร้อมกัน โดยยกมือข้างเดิม(ไม่ต้องถือพู่กัน)โบกไปตามเพลงเช่นเดิม เพื่อเป็นการจบการทำงานและเตรียมตัวเรียนวิชาต่อไป โดยผู้สอนไม่ได้กล่าวถึงผลงานของเด็กแต่อย่างใด

(2) กิจกรรมวาดรูปทรง ชั้น ป.5

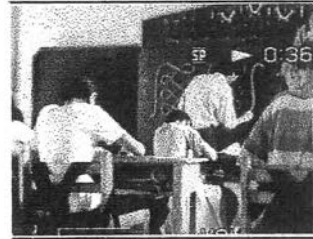
การวาดรูปทรงของชั้น ป.5 เริ่มเรียนเวลา 11.00 น. ดำเนินการเรียนไปจนถึงเวลา 11.40 น. เป็นระยะเวลาสั้นๆไม่ยาวนาน เริ่มจากการสาธิตการวาดรูปทรงในลักษณะของเส้นซึ่งครูเลือกมาใช้สอนจากคู่มือการสอนการวาดรูปทรงตามแนววลดอร์ฟ เส้นและรูปทรงที่เลือกมาใช้ในแต่ละครั้งจะต้องสัมพันธ์กับพัฒนาการทางความคิดและลักษณะของเด็กในช่วงชั้นที่เรียน เด็กชั้นป.5มีความคิดในลักษณะเกี่ยวพัน เชื่อมโยง และมีหลักการมากขึ้น เส้นที่ใช้เรียนจึงต้องสะท้อนตัวผู้เรียนในส่วนดังกล่าวได้ในทางอ้อม จุดมุ่งหมายสำคัญของการวาดเส้น รูปทรง คือการให้เกิดสมาธิ และการเคลื่อนไหวทั้งร่างกาย

และความคิดไปพร้อมกับเส้นและทิศทางที่วาด

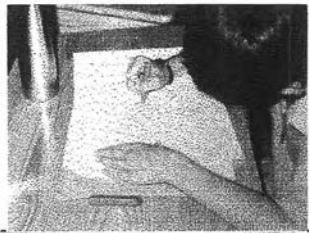
ครั้งนี้ครูเลือกใช้เส้นในลักษณะคล้ายงูเลื้อยไขว้กันไปมา ครูแสดงการลากเส้นอย่างช้าๆ เป็นภาพรูปทรงขนาดใหญ่บนกระดานดำ ใช้ชอล์กสีลากเส้น ซึ่งประกอบด้วย เส้นที่ซับซ้อน 3 เส้น โดยใช้ 2 สี และมีขั้นตอนการสาธิตในแต่ละขั้นของการวาด ดังนี้

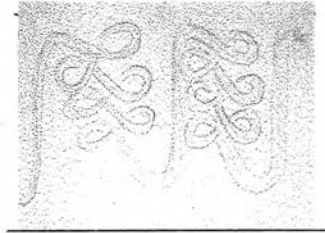
วาดเส้นบางๆ 1 ครั้ง (ใช้สีเหลือง) ก่อนการวาดเส้นหนา โดยไม่พยายามลบแก้ไข วาดแบบเน้นนิ่ง แม่นยำ

เปลี่ยนสีชอล์ก(ใช้สีฟ้า) วาดเส้นขนานข้างหนึ่ง โดยวาดในทิศทางย้อนกลับ และวาดเส้นขนานอีกข้างหนึ่งในทิศทางย้อนกลับอีกครั้ง

ผู้เรียนฝึกหัดวาดลงกระดาษเหลือใช้ 1-2 ครั้ง ก่อนการวาดลงในกระดาษวาดภาพจริงๆ

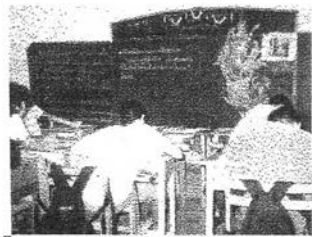
รูปแบบผลงานที่เด็กลากเส้นขั้นสุดท้าย มีการตกแต่งภาพ คล้ายรูปงู แสดงให้เห็นเรื่องของเส้นที่มีความสัมพันธ์กับชีวิต

ภาพที่ 8 แสดงขั้นตอนการวาดรูปทรง (ไม่ต้องนำเนื้อหาניתานมาเป็นสื่อ) ชั้นป.5

ในการวาดรูปทรงของชั้นประถมปลาย ไม่มีการเล่าניתานหรือเรื่องราวประกอบ เพราะไม่ต้องนำניתานเข้ามาเป็นสื่อให้นำสู่ลักษณะของเส้น ซึ่งต่างจากชั้นประถมต้น เมื่อขั้นการสาธิตวาดรูปทรงเสร็จสิ้น จึงเป็นบทบาทของผู้เรียนลงมือปฏิบัติเริ่มจากการตัดกระดาษตามขนาดที่จะใช้ ครั้งแรกลองวาดบนกระดาษเหลือใช้ก่อน 2-3 ครั้ง เพื่อให้เข้าใจการทับซ้อน การลอด-ข้ามของเส้นในช่วงต่างๆ แล้วนำไปให้ครูช่วยตรวจสอบ ก่อนการนำมาวาดลงในกระดาษวาดภาพเป็นขั้นตอนสุดท้าย การเลือกใช้สีสีนของเส้นเป็นการเลือกของผู้เรียนเองไม่แสดงถึงการใช้สีตามแบบ การวาดเป็นไปอย่างตั้งใจ มีสมาธิ เจียบสงบ และมุ่งมั่นที่จะทำให้สวยและสมบูรณ์ที่สุด การทำงานเกิดจากการตัดสินใจของผู้เรียนตลอดเวลาจนถึงขั้นตอนการทำงานจึงนำภาพที่พอใจแล้วให้ครูตรวจ ครูกล่าวลักษณะชื่นชมว่า “ใช้ได้ ดี” ในบางคนที่ต้องแก้ไขครูกล่าวว่า “ลองดูอีกที” และชี้แนะจุดที่ไม่ถูก เพื่อให้เด็กได้สังเกตลักษณะเส้นอีกครั้งให้เข้าใจด้วยตนเอง แล้วค่อยแก้ไข

(3). กิจกรรมวาดภาพประกอบการเรียนหลัก ชั้น ป.5

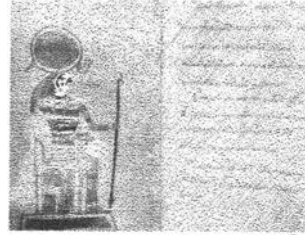
บทเรียนหลักของชั้น ป.5 ในสัปดาห์หนึ่งจะเรียนหนึ่งเรื่อง สัปดาห์นี้เกี่ยวกับอารยธรรมอียิปต์ อยู่ในบทเรียนวิชาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมโบราณ โดยมีเนื้อหาจากวรรณกรรมอียิปต์ เริ่มเรียนเวลา 9.15-10.50 น. ซึ่งจะใช้เวลาเรียนแต่ละครั้งประมาณ 1 ชั่วโมง-1 ชั่วโมงครึ่ง โดยครูเล่าเหตุการณ์ตามเรื่องราววรรณกรรมอียิปต์(ซึ่งเป็นบทเรียนวิชาประวัติศาสตร์) โดยเล่าเนื้อหาที่ผ่านมาเมื่อเล่าบททวนจนจบเรื่องของวันก่อน ครูเดินไปเปิดกระดานดำที่ถูกปิดทับด้วยไม้บานประตู เพื่อให้เด็กได้เห็นเรื่องราวใหม่ของวันนี้ที่ครูเขียนไว้ล่วงหน้า พร้อมกับแสดงภาพตัวอย่างขนาดใหญ่ที่จะให้เด็กได้ใช้เป็นแบบวาดภาพลงในสมุด ครูเล่าเรื่องราวใหม่ต่อจากครั้งก่อน เดินเข้าไปมาบริเวณหน้าห้อง บางครั้งก็ทำท่าทางประกอบ เพื่อให้ดูน่าสนใจ เรื่องราวที่เล่ามีว่า “..... เราได้เอยอย่างเกรี้ยวกราดว่า บุตรของนัทจะไม่มีวันแย่งบัลลังก์ของข้าได้ เพราะนัทจะไม่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ ไม่ว่าจะในวันใด ปีใด หรือคืนใดก็ตาม คำสาปของข้าเมื่อถันออกไปแล้ว จะเปลี่ยนแปลงไม่ได้โดยเด็ดขาด หัวใจของนัทแทบแตกสลายเมื่อรับรู้เรื่องนี้ แต่ธีอเทพแห่งภูมิปัญญา เป็นผู้พยากรณ์ว่า บุตรของเธอจะได้เป็นฟาโรห์ ปกครองอียิปต์ เธอจึงตรงไปขอความช่วยเหลือจากธีอ ธีอเอย่ว่า เจ้าจงมอบความรักให้แก่ข้าสิ แล้วบุตรของท่านจะได้เป็นฟาโรห์ โดยไม่ต้องขัดคำสาปของเรา” ครูเล่าเรื่องราวของวันนี้แล้วแนะนำภาพวาดของฟาโรห์แห่งอียิปต์ให้เด็กได้ถ่ายทอดภาพวาดลงในสมุด เด็กๆเริ่มวาดภาพใช้เวลา 45 นาที จากนั้นก็เริ่มตกแต่งสมุดได้ตามต้องการ บางคนวาดภาพเล่าเหตุการณ์ในเรื่อง บางคนออกแบบกรอบภาพ แล้วแต่ความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก อุปกรณ์ของชั้น ป.5 จะเป็นสีไม้แท่งใหญ่ หัวดินสอสีกว้าง ทำให้ระบายได้เนื้อที่เร็ว และต้องลงสีพื้นกระดาษหลังวาดภาพระบายสีตามต้องการแล้ว เพื่อให้พื้นด้านหลังภาพมีสีสันไม่มีสีขาวของกระดาษอยู่เลย ท้ายชั่วโมงเวลา 10.50 น. ครูเดินดูผลงานในสมุดเรียนของเด็กทีละคน ชื่นชมผลงาน และกล่าวขอบคุณที่ทุกคนตั้งใจเล่าเรียนในวันนี้ ก่อนปล่อยให้พักทานอาหารว่าง แล้วเตรียมตัวเรียนกิจกรรมอื่นต่อไป

คัดลอกเนื้อหาลงสมุดเรียน
ก่อนการวาดภาพประกอบบทเรียน

การวาดภาพประกอบของเด็ก มาจากภาพตัวละคร
ซึ่งคัดต้นแบบจากสื่อภาพวาดขนาดใหญ่ของครู

นำเสนอสื่อการเรียน ภาพผลงานขนาดใหญ่
และสื่อวัสดุของจริง คือภาพเขียนอียิปต์บนเยื่อไม้

ผลงานการวาดภาพประกอบบทเรียน

ภาพที่ 9 การวาดภาพพระบายสีประกอบบทเรียนหลัก ชั้นป.5

สามารถสรุปข้อมูลตารางเวลาเรียนกิจกรรมประจำวัน ในระดับชั้นประถมศึกษา ได้ดังนี้

เริ่มเรียน

8.30 น.- 9.00 น.	กิจกรรมจังหวะ เคลื่อนไหวร่างกาย โยนลูกทราย
9.00 น.- 10.50 น.	<u>บทเรียนหลัก</u> (เรียนวิชาละ 2-3 สัปดาห์ติดต่อกัน) ชั้นประถม 1-3 (ภาษาวรรณคดี และเลขคณิต) ชั้นประถม 4-6 (ภาษาวรรณคดี และเลขคณิต) เพิ่มวิชาชั้นป.4 ธรรมชาติศึกษา / ป.5 ประวัติศาสตร์ / ชั้นป.6 วิทยาศาสตร์
10.50 น.- 11.00 น.	พักกลางวัน
11.00 น.- 12.00 น.	<u>บทเรียนพิเศษ</u> (เรียนวิชาละ 1 วันๆ ละ 30-40 นาที) ระบายสีน้ำ / วาดรูปทรง / ปั้นขี้ผึ้ง / งานหัตถกรรม / ภาษาอังกฤษ
12.00 น. - 13.30 น.	พักเที่ยง
13.30 น. – 14.00 น.	กิจกรรมสนามเล่นอิสระ เช่น สร้างบ้าน งานทำสวน
14.00 น. - 15.30 น.	<u>บทเรียนเสริม</u> ภาษาจีน / พลศึกษา / ดนตรี

กลับบ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกต และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการจากตารางเวลาการเรียนการสอน ได้นำกิจกรรมวาดภาพพระบายสีไปใช้เรียนรู้ ประกอบด้วย กิจกรรมระบายสีน้ำ กิจกรรมวาดรูปทรง และกิจกรรมวาดภาพประกอบบทเรียนต่างๆ พบว่าการจัดการเรียนการสอนตามแนวการ

ศึกษาวอลดอร์ฟ ซึ่งเป็นแนวการศึกษาตามแนวคิดมนุษยปรัชญาที่มีการมุ่งเน้นด้วยเรื่องของจังหวะชีวิต จึงมีการจัดการเรียนรู้ให้เกิดจังหวะของการหายใจเข้าและการหายใจออก หรือการผ่อนคลายการหายใจในแต่ละช่วงการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน กิจกรรมวาดภาพระบายสีถูกจัดไว้ในช่วงหลังจากการเรียนรู้บทเรียนหลัก ที่เรียนรู้การจำ ความรู้ ความเข้าใจที่เป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้การหายใจเข้าอยู่ตลอดเวลา เป็นการเรียนรู้จังหวะชีวิตที่เร็ว ตรงข้ามกับกิจกรรมศิลปะที่เป็นการทำงานในเรื่องของความรู้สึก และการจินตนาการซึ่งเป็นลักษณะของการได้ผ่อนคลายอย่างบางเบา กิจกรรมระบายสีน้ำ กิจกรรมวาดรูปทรง รวมถึงการบูรณาการการวาดภาพในบทเรียนต่างๆ จึงเป็นการนำการเรียนรู้แบบผ่อนคลายจากภาวะของการหายใจออกของผู้เรียน ได้เรียนรู้ในช่วงหลังจากเรียนรู้บทเรียนหลัก และร่วมอยู่ในภาวะของการหายใจเข้าในบทเรียนหลักด้วย เพื่อให้เกิดสมดุลย์ของสภาวะในชีวิตที่เป็นจังหวะตลอดทั้งวันแห่งการเรียนรู้

